

ΗΜΕΡΙΔΑ

στο πλαίσιο
του εορτασμού

της Ευρωπαϊκής
Ημέρας Γλωσσών

γέφυρα μεταξύ
πολιτισμών:

το επάγγελμα
του μεταφραστή

17/10/2012, 9:00 - 19:00

Γραφείο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
Αμαλίας 8 (στάση μετρό Σύνταγμα)

Ευρωπαϊκή
Επιτροπή

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικών και Κοινοβουλευτικών
Πανεπιστημίων Αθηνών

ΗΜΕΡΙΔΑ: ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

17 Οκτωβρίου 2012

Γραφείο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Λ. Αμαλίας 8, Αθήνα

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Στράτος Μεϊντανόπουλος,
Αναστασία Δασκαρόλη,
Τιτίκα Δημητρούλια,
Κλεοπάτρα Ελαιοτριβιάρη,

Μαρία Μουσαφίρη,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ Μετάφρασης

ΕΚΠΑ (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών)

ΑΠΘ (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

ΠΕΕΜΠΠ (Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Μεταφραστών
Πτυχιούχων Ιονίου Πανεπιστημίου)

ΠΕΜ (Πανελλήνια Ένωση Μεταφραστών)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Αναστασία Δασκαρόλη,
Τιτίκα Δημητρούλια,

ΕΚΠΑ (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών)

ΑΠΘ (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

Οργάνωση

Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΠΕΕΜΠΠ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ
ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ
PANHELLENIC ASSOCIATION OF TRANSLATORS
Member of Fédération Internationale des Traducteurs

Το Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Μετάφραση-Μεταφρασεολογία» της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ συνδιοργάνωσε, με πρωτοβουλία του Γραφείου Αθηνών της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και με την Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Μεταφραστών Πτυχιούχων Ιονίου Πανεπιστημίου (ΠΕΕΜΠΠ) καθώς και με την Πανελλήνια Ένωση Μεταφραστών (ΠΕΜ), την Ημερίδα με θέμα «Το επάγγελμα του Μεταφραστή», στις 17 Οκτωβρίου 2012, στην Αθήνα. Οι εισηγητές, συνάδελφοι καθηγητές των ΑΕΙ της χώρας, επαγγελματίες του δημοσίου και ιδιωτικού χώρου, καθώς και εκπρόσωποι επαγγελματικών φορέων, ανέπτυξαν και συζήτησαν με τους ακροατές το επαγγελματικό πλαίσιο, την επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση, την εξειδίκευση των μεταφραστικών σπουδών, τα προβλήματα, τις ανάγκες, αλλά και τις δυνατότητες του λειτουργήματος του μεταφραστή, για πολλαπλά κειμενικά είδη και ποικίλες μεταφραστικές ανάγκες.

Η οργανωτική επιτροπή της Ημερίδας πρότεινε, εν συνεχεία, την ανάρτηση των εισηγήσεων σε γραπτή μορφή στις ιστοσελίδες των συνδιοργανωτών. Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Μετάφραση-Μεταφρασεολογία» της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους να αναρτήσουν τα κείμενα στις ιστοσελίδες τους, ενώ παράλληλα η ΠΕΕΜΠΠ δημοσίευσε τη μαγνητοσκόπηση της Ημερίδας στο κανάλι της στο youtube: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL1kCAvq9qGQ3UnD0f78YaMMoCx93WsSy>.

Αναρτώνται στις οικείες ιστοσελίδες των ΑΠΘ και ΕΚΠΑ όλα τα κείμενα που υποβλήθηκαν από τους ομιλητές.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στην Αναπληρώτρια Καθηγήτρια κυρία Αναστασία Αντωνοπούλου, Διευθύντρια του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Μετάφραση-Μεταφρασεολογία» της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ κατά την περίοδο 2011-2013, η οποία υποστήριξε με κάθε τρόπο τη διοργάνωση της Ημερίδας.

Ευχαριστίες πολλές απευθύνονται προς την αγαπητή συνάδελφο Επίκουρη Καθηγήτρια κυρία Μαρίνα Πανταζάρα για την πολύτιμη συνδρομή της στην ανάρτηση των κειμένων.

Με την ελπίδα, σε εποχή πολιτισμικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, το επάγγελμα του μεταφραστή θα συνεισφέρει εποικοδομητικά στη διαμεσολάβηση γλωσσικών κοινωνιών και πολιτισμών, παρατίθενται τα κείμενα της Ημερίδας.

Αναστασία Δασκαρόλη
Επίκουρη Καθηγήτρια
Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας (ΕΚΠΑ)
μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

09.45 - 14.00: ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΣ & ΕΚΔΟΤΕΣ / 16.00 - 19.00: ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΣ & ΜΕΤΑΦΡ. ΓΡΑΦΕΙΑ

Εισαγωγή

09.45 - 09.55	Πάνος Καρβούνης <i>Επικεφαλής της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα</i>
Χαιρετισμοί	Ουρανία Κακριδιά , <i>Επικεφαλής Europe Direct Δήμου Αθηναίων, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Διεθνούς Συνεργασίας και Δημοσίων Σχέσεων του Δήμου Αθηναίων</i>
10.00 - 10.10	Σίμος Γραμμενίδης (ΑΠΘ) <i>Το ακαδημαϊκό μεταφραστικό τοπίο στην Ελλάδα</i>
10.10 - 10.20	Αναστασία Δασκαρόλη (ΕΚΠΑ) <i>Η εθελοντική μετάφραση</i>
10.20 - 10.30	Κλεοπάτρα Ελαιοτριβιάρη (ΠΕΕΜΠΠ) <i>Ο ρόλος της ΠΕΕΜΠΠ στη διαμόρφωση του μεταφραστικού τοπίου</i>
10.30 - 10.40	Μαρία Μουσαφίρη (ΠΕΜ) <i>Η ΠΕΜ στο ψηφιδωτό του ελληνικού μεταφραστικού χώρου</i>
10.40 - 10.45	Στράτος Μεϊντανόπουλος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) <i>Παρουσίαση και στόχοι της ημερίδας</i>
1. Μεταφραστής και εκδοτική αλυσίδα - Συντονισμός: Τ. Δημητρούλια	
10.50 - 11.00	Τιτίκα Δημητρούλια (ΑΠΘ) <i>Η μεταφραστική διαδικασία στον εκδοτικό οίκο</i>
11.00 - 11.10	Μάγδα Καραβιώτη (Εκδόσεις Κριτική) <i>Η παραγωγή του βιβλίου: Μια συνεργατική διαδικασία</i>
11.10 - 11.20	Νίκος Κουμπιάς (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης) <i>Μετάφραση και επιμέλεια επιστημονικών βιβλίων</i>
11.20 - 11.40	<i>Συζήτηση</i>
11.40 - 12.00	καφές
2. Εκδόσεις και πανεπιστήμιο - Συντονισμός: Μ. Σιδηροπούλου	
12.10 - 12.20	Αναστασία Αντωνοπούλου (ΕΚΠΑ) <i>Εκδοτικές πρωτοβουλίες στο πλαίσιο του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος "Μετάφραση – Μεταφρασεολογία"</i>
12.20 - 12.40	Μαρία Σιδηροπούλου (ΕΚΠΑ) <i>Πολιτισμικές μεταβλητές στην μεταφραστική πρακτική: απολογισμός ενός μαθήματος</i>
12.30 - 12.40	Δημήτρης Φίλιας (Ιόνιο Πανεπιστήμιο) <i>Λογοτεχνική μετάφραση: Συμπόρευση του δασκάλου με τον μεταφραστή;</i>
12.40 - 12.50	<i>Συζήτηση</i>
3. Ο μεταφραστής βιβλίων - Συντονισμός: Α. Δασκαρόλη	
13.00 - 13.10	Ανθή Βηδενμάιερ (ΑΠΘ) <i>Η κριτική της μετάφρασης</i>
13.10 - 13.20	Θάλεια Μπίστικα <i>Το ταξίδι της μετάφρασης ελληνικών τεχνοκριτικών κειμένων: Από την κατανόηση στην αναδημιουργία</i>
13.20 - 13.30	Ηρακλής Οικονόμου (Σύλλογος Μεταφραστών Επιμελητών Διορθωτών, ΣΜΕΔ) <i>Η εργασιακή πραγματικότητα για τους μεταφραστές-επιμελητές-διορθωτές στον ελληνικό εκδοτικό χώρο σήμερα</i>

13.30 - 13.40	Μαρία Παπαδήμα (ΕΚΠΑ) <i>Ο μεταφραστής λογοτεχνίας: ένα επάγγελμα με μέλλον</i>
13.40 - 14.00	<i>Συζήτηση</i>
14.00 - 16.00	μπουφές
4. Θεσμικοί πελάτες του μεταφραστή - Συντονισμός: Μ. Σιμεγιάτου	
16.00 - 16.10	Βάσω Μαργώνη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) <i>Η εξωτερική μετάφραση στη ΓΔ Μετάφρασης της Επιτροπής</i>
16.10 - 16.20	Μαρία Βρανά (ΥΠΕΞ) <i>Η υπηρεσία της μετάφρασης με επίκεντρο τον πολίτη</i>
16.20 - 16.30	Χαρά Φρυγανά (ΥΠΕΞ) <i>Ιδιαιτερότητες και προκλήσεις της μετάφρασης δημόσιων εγγράφων</i>
16.30 - 16.50	<i>Συζήτηση</i>
5. Μοντέλα μεταφραστικών γραφείων - Συντονισμός: Μ. Μουσαφίρη	
17.00 - 17.10	Αλίκη Αναγνώστη - Κωνσταντίνα Τυροβολά <i>Παρουσίαση της κοινότητας μεταφραστών yourtranslator.gr : προκλήσεις και προτάσεις</i>
17.10 - 17.20	Κωνσταντίνα Μιχαηλάκη <i>Ιδιόκτητο μεταφραστικό γραφείο στην επαρχία - η πρόκληση</i>
17.20 - 17.30	Δήμητρα Σταφυλιά (ΠΕΕΜΠΠ) <i>Ο ελεύθερος επαγγελματίας μεταφραστής και το κατ' οίκον γραφείο</i>
17.30 - 17.50	<i>Συζήτηση</i>
17.50 - 18.10	καφές
6. Μεταφρ. επιχειρήσεις & free lance μεταφραστές-Συντονισμός: Α. Βηδενμάιερ	
18.10 - 18.20	Όλγα Καρυώτη (ΣΜΕΔ) <i>Δουλεύοντας για τα μεταφραστικά γραφεία εν μέσω οικονομικής κρίσης</i>
18.20 - 18.30	Σάββας Παυλίδης <i>Όψεις χρήστης συνεργασίας free-lance μεταφραστή-μεταφραστικής επιχείρησης</i>
18.30 - 18.40	Κώστας Σαμαράς <i>Περί τοπικής προσαρμογής (localisation)</i>
18.30 - 19.00	<i>Συζήτηση</i>

Κείμενα εισηγήσεων

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Εκδοτικές δραστηριότητες στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Μετάφραση-Μεταφρασεολογία» του Πανεπιστημίου Αθηνών	7
ΒΡΑΝΑ ΜΑΡΙΑ, Η Υπηρεσία της Μετάφρασης με επίκεντρο τον πολίτη	15
ΓΡΑΜΜΕΝΙΔΗΣ ΣΙΜΟΣ, Το ακαδημαϊκό μεταφραστικό τοπίο στην Ελλάδα	21
ΔΑΣΚΑΡΟΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ, Η Εθελοντική Μετάφραση	31
ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΙΑ ΤΙΤΙΚΑ, Η μεταφραστική διαδικασία στον εκδοτικό οίκο	38
ΚΑΡΥΩΤΗ ΌΛΓΑ, Δουλεύοντας για τα μεταφραστικά γραφεία εν μέσω οικονομικής κρίσης	50
ΜΑΡΓΩΝΗ ΒΑΣΩ, Η εξωτερική μετάφραση στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής	58
ΜΟΥΣΑΦΙΡΗ ΜΑΡΙΑ, Η Πανελλήνια Ένωση Μεταφραστών (ΠΕΜ) στο ψηφιδωτό του ελληνικού μεταφραστικού χώρου	63
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΗΣ, Η εργασιακή πραγματικότητα για τους μεταφραστές, επιμελητές και διορθωτές στον ελληνικό εκδοτικό χώρο σήμερα	71
ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ, Πολιτισμικές μεταβλητές στη μεταφραστική πρακτική: ο απολογισμός ενός μαθήματος	76
ΣΤΑΦΥΛΙΑ ΔΗΜΗΤΡΑ, Ο ελεύθερος επαγγελματίας μεταφραστής και το κατ' οίκον γραφείο	92
ΤΥΡΟΒΟΛΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ & ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΑΛΙΚΗ, Παρουσίαση του δικτύου μεταφραστών YOURTRANSLATOR.GR	103

Εκδοτικές δραστηριότητες στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος

«Μετάφραση-Μεταφρασεολογία» του Πανεπιστημίου Αθηνών

Αναστασία Αντωνοπούλου

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Abstract

The paper presents the Inter-Faculty Postgraduate Programme “Translation-Translatology” of the University of Athens, describing its organisation, structure and objectives. In the main part, the paper focuses on the presentation of a major aspect, the publishing activities, in which the Programme is vigorously involved since its foundation, given the fact that the content of the translation seminars constitutes a material suitable to be published. In the 14 years of the Programme’s operation more than 40 books have been published, all of them literary translations from and into the five languages of specialization: English, French, German, Italian and Spanish. Through these activities in the area of publishing, the Programme targets at the creation of an open and fruitful collaboration between the university and the publishing sector, as well as at the support of the translation team and the achievement of a constant enhancement in the educational process, since the idea of the publication of their projects urges postgraduate students to work more actively and responsibly for the implementation of their ambitions.

Λέξεις κλειδιά: ΠΜΣ Μετάφραση - Μεταφρασεολογία ΕΚΠΑ, Διάρθρωση Προγράμματος, Κατάρτιση Μεταφραστών, Εκδοτική Δραστηριότητα, Σύνδεση Πανεπιστημίου – Αγοράς, Ομαδική Μετάφραση

Αγαπητοί και αγαπητές συνάδελφοι, αγαπητοί και αγαπητές φοιτητές και φοιτήτριες, κυρίες και κύριοι, θα ήθελα κι εγώ από τη μεριά μου να χαιρετίσω τη σημερινή διοργάνωση, να εκφράσω τη χαρά μου που βρίσκομαι εδώ και να ευχηθώ αυτή η πρωτοβουλία να έχει συνέχεια, εφόσον έχω την πεποίθηση ότι το μέλλον ανήκει στην εξωστρέφεια και στις δημιουργικές συνεργασίες. Έρχομαι τώρα στο θέμα μου, που είναι η παρουσίαση του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Μετάφραση - Μεταφρασεολογία» του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Θα παρουσιάσω πρώτα εν συντομία την ιστορία, τη διάρθρωση και τους εκπαιδευτικούς στόχους του Προγράμματος, για να εστιάσω στη συνέχεια σε μια συγκεκριμένη πτυχή του, στην εκδοτική δραστηριότητα. Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Μετάφραση – Μεταφρασεολογία» λειτουργεί από το 1998, συμπληρώνει δηλαδή φέτος 14 χρόνια λειτουργίας, μια καλή στιγμή για συνολική αποτίμηση και απολογισμό. Αρχικά και για πέντε έτη το πρόγραμμα λειτούργησε ως ΕΠΕΑΕΚ, δηλαδή ως επιδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πρόγραμμα τελεί υπό την αιγίδα του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εμπνεύστρια του όλου εγχειρήματος ήταν η ομότιμη πλέον σήμερα καθηγήτρια κ. Τατιάνα Τσαλίκη-Μηλιώνη, στην οποία το Πρόγραμμα οφείλει πολλά, εφόσον η ίδια εκτός από ιδρύτρια υπήρξε και επί σειρά ετών διευθύντρια του Προγράμματος στηρίζοντας και από αυτή τη θέση με τον καλύτερο τρόπο τη θεμελίωση και την πορεία του. Το Πρόγραμμα είναι διατμηματικό με συνεργαζόμενα τμήματα αυτά της Γαλλικής, Αγγλικής και Γερμανικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Απονέμει μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης, ισότιμο με το διεθνές Master. Πρέπει, όμως, να πούμε ότι ως το 2008 το Πρόγραμμα ήταν και Διαπανεπιστημιακό, σε συνεργασία με το τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το οποίο περιλαμβάνει και κατεύθυνση Ισπανικής Φιλολογίας. Έτσι για μεγάλο διάστημα οι κατευθύνσεις του Προγράμματος ήταν πέντε. Πρόκειται για ένα Πρόγραμμα που απευθύνεται κατά κύριο λόγο σε αποφοίτους φιλολογιών των ξενόγλωσσων τμημάτων, αλλά και της ελληνικής φιλολογίας, χωρίς να αποκλείονται και απόφοιτοι άλλων ειδικοτήτων.

Ο σκοπός του Προγράμματος είναι διττός:

1) Η κατάρτιση εξειδικευμένων μεταφραστών, ικανών να ανταποκριθούν στις αυξημένες σύγχρονες απαιτήσεις, προσφέροντας υψηλής ποιότητας υπηρεσίες στον

χώρο των εκδόσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό, αλλά και σε άλλους οργανισμούς ή υπηρεσίες.

2) Η παραγωγή νέας γνώσης και μεθόδων στο χώρο της Μεταφρασεολογίας, η επέκταση και εμβάθυνση του θεωρητικού στοχασμού πάνω στη μετάφραση, με πρακτική συνέπεια τη δημιουργία νέων επιστημόνων – μεταφρασεολόγων, ικανών να στελεχώσουν τμήματα μεταφραστικών σπουδών.

Ο σχεδιασμός του προγράμματος σπουδών στηρίχτηκε στη μελέτη των αντίστοιχων προγραμμάτων πανεπιστημίων της Ευρώπης. Πραγματοποιήθηκαν διερευνητικά ταξίδια από διδάσκοντες-μέλη ΔΕΠ του Προγράμματος σε Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και Ισπανία, οι οποίοι ενημερώθηκαν συστηματικά από τους εκεί υπευθύνους των πανεπιστημιακών τμημάτων μεταφραστικών σπουδών και σύναψαν συμφωνίες συνεργασίας μαζί τους. Προσκλήθηκαν πάνω από 20 καθηγητές πανεπιστημίων του εξωτερικού, ανάμεσά τους και πολύ γνωστά ονόματα του χώρου, όπως οι J. R. Ladmiral και Michel Ballard από τη Γαλλία, οι Jörn Albrecht και Eugenio Coseriu από τη Γερμανία, ο Leon Burnett από την Αγγλία και ο Vicente Fernandez από την Ισπανία, για να αναφερθώ μόνο σε κάποια από αυτά. Το ενδιαφέρον σε αυτές τις προσκλήσεις ήταν ότι δεν επρόκειτο για διαλέξεις γενικού χαρακτήρα, αλλά για κανονικά τετράωρα σεμιναριακά μαθήματα με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές.

Η διάρθρωση του Προγράμματος Σπουδών είναι διμερής βασιζόμενη στη σύζευξη της θεωρίας με τις πρακτικές εφαρμογές της και χωρίζεται σε

- θεωρητικά μαθήματα (όπως «Μεθοδολογία της Έρευνας», «Θεωρία, Μεθοδολογία και Ιστορία της Μετάφρασης», «Κειμενογλωσσολογία», «Εισαγωγή στην Πληροφορική», «Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία») και σε
- εργαστήρια, άσκηση δηλαδή στη μετάφραση. Τα εργαστηριακά μαθήματα έχουν ίδια βαρύτητα με τα θεωρητικά, εφόσον είναι σαφής ο προσανατολισμός του

Προγράμματος στις πρακτικές εφαρμογές. Η μεταφραστική άσκηση καταλήγει συχνά σε έργο κατάλληλο για έκδοση από Έλληνες και ξένους εκδότες.

Αυτό – η άμεση σύνδεση με τον εκδοτικό χώρο – ανήκει στις σπουδαίες καινοτομίες του Προγράμματος και έχει αναγνωριστεί ως τέτοια μέσα και έξω από το Πανεπιστήμιο. Ήδη από την πρώτη διετία της λειτουργίας του Προγράμματος είχαμε τις πρώτες εκδόσεις, οι οποίες αυξάνονταν συστηματικά όσο περνούσε ο καιρός. Ας μιλήσουμε με αριθμούς. Σήμερα, μετά από 14 χρόνια λειτουργίας, έχουμε 40 εκδομένους τίτλους, 40 εκδομένα βιβλία, μεταφρασμένα από τις πέντε ευρωπαϊκές γλώσσες που ανέφερα στην αρχή, και είναι όλα προϊόντα των εργαστηριακών μας μαθημάτων, συνεργασίας δηλαδή των μεταπτυχιακών φοιτητών με τον εκάστοτε υπεύθυνο διδάσκοντα. Σε αυτόν τον αριθμό των αυτοτελών εκδόσεων πρέπει να προστεθούν και οι μεταφραστικές μας συνεργασίες σε συλλογικούς τόμους και σε λογοτεχνικά περιοδικά, καθώς και η μετάφραση ενός θεατρικού έργου που έχει ανέβει σε αθηναϊκή θεατρική σκηνή. Τέλος, πρέπει να αναφέρω και έναν αρκετά μεγάλο αριθμό έτοιμων μεταφρασμένων βιβλίων που περιμένουν τη σειρά τους για έκδοση, η οποία καθυστερεί λόγω της οικονομικής κρίσης που ως γνωστό έχει πλήξει τις εκδόσεις. Η εκδοτική δραστηριότητα του Προγράμματος αφορά σχεδόν όλα τα λογοτεχνικά είδη: ποίηση, μυθιστόρημα, διήγημα και δοκίμιο, ενώ κάποιες από τις εκδόσεις αφορούν θεωρητικά κείμενα για τη μετάφραση καθώς και εργαλεία για τον μεταφραστή. Θα αναφερθώ ενδεικτικά μόνο σε κάποιους από τους συγγραφείς που μεταφράστηκαν και συμπεριλαμβάνονται στη λίστα των εκδόσεών μας. Ξεκινώντας από τους Φλωμπέρ, Ουγκώ και Μπαλζάκ, περνώ στους Ουγκαρέτι και Μοράβια για να φθάσω στους Σίλερ, Ρίλκε, Σνίτσλερ, Όσκαρ Ουάιλντ και Ορτέγκα. Έτσι, φαίνεται, πως το Πρόγραμμα έχει αφήσει το αποτύπωμά του όχι μόνο στην εδραίωση και στην

προώθηση των μεταφραστικών σπουδών στην Ελλάδα, αλλά και στο χώρο των εκδόσεων.

Μιλώντας για εκδοτική δραστηριότητα στο πλαίσιο ενός Πανεπιστημιακού Μεταπτυχιακού Προγράμματος θα ήθελα αναφερθώ σε τρεις σχετιζόμενους με το ζήτημα προβληματισμούς:

1. στη σύνδεση του πανεπιστημίου με την αγορά
2. στο θέμα της ομαδικής μετάφρασης
3. στη σημασία της προοπτικής της έκδοσης για την εκπαιδευτική διαδικασία

Για το πρώτο θέμα. Ανήκω σε μια γενιά, η οποία στη νεότητα της αμφισβήτησε έντονα τη σύνδεση του πανεπιστημίου με την αγορά. Ωστόσο, πολλά έχουν αλλάξει από τότε και σήμερα δεν νομίζω ότι αμφισβητεί κανείς την αναγκαιότητα της εξωστρέφειας του πανεπιστημίου και του ανοίγματός του στην κοινωνία, στους φορείς και την αγορά. Το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να είναι ένας αποκομμένος χώρος στοχασμού και παραγωγής γνώσης φυσικά και αυτό, αλλά όχι μόνο. Σημασία λοιπόν έχει όχι να στρέφουμε τα νώτα στην αγορά αλλά να δημιουργούμε ως Πανεπιστήμιο τις προϋποθέσεις και τις συνθήκες για σχέσεις ποιότητας. Μιλάμε για σχέσεις όπου σαφώς το Πανεπιστήμιο δεν υποδουλώνεται στην αγορά και δεν υποχωρεί στις πιέσεις της, αλλά εμφανίζεται δυναμικά με αταλάντευτες θέσεις. Πρέπει να αναγνωριστεί στο Πρόγραμμα «Μετάφραση - Μεταφρασεολογία» ότι υπήρξε ως προς αυτό το θέμα πρωτοπόρο στον χώρο των ανθρωπιστικών σπουδών. Είχαν προηγηθεί πρωτοβουλίες άλλων Προγραμμάτων, αλλά ήταν όλες τεχνολογικής ή θετικής κατεύθυνσης. Το Πρόγραμμα βγήκε δυναμικά στον εκδοτικό χώρο με τις ομαδικές μεταφράσεις, οι οποίες με τη σειρά τους αποτέλεσαν το διαβατήριο για τους αποφοίτους μας ώστε να συνεργαστούν πλέον ατομικά ως μεταφραστές οι ίδιοι με εκδοτικούς οίκους. Σήμερα ένας μεγάλος αριθμός αποφοίτων του Προγράμματος όλων των κατευθύνσεων

δραστηριοποιείται στον εκδοτικό χώρο, κάποιοι από αυτούς με ιδιαίτερη επιτυχία, και αυτό είναι η μεγαλύτερη χαρά και επιβράβευση για όλη την προσπάθεια που έχει καταβληθεί ως σήμερα. Στο ερώτημα, αν έχουν γίνει τα πάντα σε αυτόν τον τομέα, η απάντηση είναι όχι. Τα σχέδια του Προγράμματος για το μέλλον είναι μεγαλύτερη συνεργασία, κατά νου έχω προσωπικά το μοντέλο της Γερμανίας και συγκεκριμένα του πανεπιστημίου του Düsseldorf, όπου η συνεργασία των Τμημάτων Μετάφρασης με τους εκδότες είναι στενή, οι πτυχιακές εργασίες των φοιτητών αποτελούν αυτονόητα και απρόσκοπτα υλικό έκδοσης και, κυρίως, οι εκδότες αναζητούν απευθείας στα τμήματα αυτά τους μελλοντικούς μεταφραστές-συνεργάτες τους. Τα μεγέθη είναι σαφώς διαφορετικά, αλλά κατ' αναλογία μπορούν να συμβούν και εδώ αντίστοιχα πράγματα.

Για το δεύτερο θέμα, τώρα, της ομαδικής μετάφρασης. Η ομαδική μετάφραση είναι μια πρακτική που ασκείται στο εξωτερικό, φυσικά ασκείτο και στην Ελλάδα πριν από το Πρόγραμμα, σε περιορισμένη, ωστόσο, έκταση. Πιστεύω ότι ως Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών συμβάλλαμε, αν όχι στην καθιέρωση της ομαδικής μετάφρασης, σίγουρα στην αποδόμηση μιας προκατάληψης, σύμφωνα με την οποία η συλλογική μετάφραση ήταν εκ προοιμίου υποδεέστερη, συγκρινόμενη με την ατομική. Στις πρώτες εκδοτικές απόπειρες οι εκδότες ήταν συχνά διστακτικοί και καχύποπτοι, κάποιοι έλεγαν: «πολύ καλή δουλειά, αλλά μήπως να μη βάζαμε τόσα ονόματα στη θέση του μεταφραστή, μήπως θα ήταν καλύτερο να έμπαινε μόνο το όνομα του επιμελητή;» Επιμείναμε, και όλα τα βιβλία μας εκδόθηκαν με όλα τα ονόματα των συμμετεχόντων. Η δυσπιστία υποχωρούσε σιγά-σιγά και το παράδειγμά μας των ομαδικών μεταφράσεων βρήκε μιμητές.

Μια ομαδική μετάφραση – έτσι έχει δείξει η εμπειρία – μπορεί να έχει εξαιρετικά αποτελέσματα αρκεί να τηρηθούν κάποιες προϋποθέσεις. Κατά τη γνώμη

μου δύο είναι οι βασικότερες από αυτές: α. να προσδιοριστούν εξ αρχής από τον συντονιστή της ομάδας, εν προκειμένω τον καθηγητή, οι μεταφραστικές αρχές βάσει των οποίων θα εργαστεί η ομάδα και β. να υπάρχει στο τέλος αρκετός χρόνος για αναθεώρηση και διόρθωση. Με την τήρηση αυτών των δύο προϋποθέσεων αποφεύγεται ο μοναδικός, ίσως, κίνδυνος που ελλοχεύει και είναι η ανομοιογένεια ύφους στο μετάφρασμα.

Περνάω στην τρίτη και τελευταία παράμετρο, στη σημασία της προοπτικής της έκδοσης για την ίδια εκπαιδευτική διαδικασία. Ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο, αναφορικά με αυτό το ζήτημα έχει γράψει η συνάδελφος, κ. Μαρία Παπαδήμα, με τίτλο «Ομαδική μετάφραση, ομαδική έκδοση: από τη θεωρία στην πράξη». (2010). Βασιζόμενη σε αυτό το άρθρο και προσθέτοντας στοιχεία από τη δική μου εμπειρία θα ήθελα να κλείσω με κάποιες σχετικές επισημάνσεις. Στο εργαστηριακό μάθημα της λογοτεχνικής μετάφρασης, που έχει προοπτική την έκδοση, συμβαίνει μια ριζική αλλαγή της παραδοσιακής σχέσης «διδάσκοντα-εκπαιδευόμενου». Είναι ίσως η μοναδική μορφή μαθήματος όπου ο φοιτητής γίνεται, και πρέπει να γίνει, πρωταγωνιστής, ενώ ο ρόλος του διδάσκοντα επικεντρώνεται σε αυτόν του συντονιστή, του ρυθμιστή και του τελικού αξιολογητή. Η ομαδική μετάφραση θα ήταν, έτσι, δυνατόν να παρομοιαστεί με τη λειτουργία μιας ορχήστρας. Το μάθημα, που είναι εξ αρχής οργανωμένο ως εκδοτικό σχέδιο και όχι ως απλή άσκηση για βαθμολογία, έχω την πεποίθηση ότι είναι προσφορότερο και αποτελεσματικότερο για την όλη εκπαιδευτική διαδικασία υπό την έννοια ότι αυξάνει το βαθμό προσοχής, ευθύνης και δημιουργικότητας των συμμετεχόντων. Αν ο στόχος ενός Μεταπτυχιακού Προγράμματος είναι η εκπαίδευση μεταφραστών, τότε τα εργαστηριακά μαθήματα με την δομή και την οργάνωση ενός εκδοτικού σχεδίου πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του προγράμματος σπουδών.

Σας ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας

Βιβλιογραφικές αναφορές

Παπαδήμα Μ. (2010): «Ομαδική μετάφραση, ομαδική έκδοση: από τη θεωρία στην πράξη». In Μπατσαλιά Φ., Σιδηροπούλου Μ. και Αντωνοπούλου Α. (επιμ.). *Οι μεταφραστικές σπουδές σήμερα. Πρακτικά ημερίδας του ΠΜΣ Μετάφραση Μεταφρασεολογία*, Αθήνα: ΔΠΜΜ Μετάφραση Μεταφρασεολογία ΕΚΠΑ, 77 – 87.

Η Υπηρεσία της Μετάφρασης με επίκεντρο τον πολίτη

Μαρία Βράνα

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Υπουργείο Εξωτερικών

Abstract

The Translations Service, Ministry of Foreign Affairs is the official state agency which is competent to provide official translation services in Greece. It consists of a combination of Civil Servants, who do the administrative work and authorized free-lance translators who translate the documents. The Translations Service is competent to translate both private and public documents submitted either by individuals/legal entities or other state agencies, organizations, ministries etc. The Translations Service covers a wide and diverse range of documents such as certificates, academic records, legal, technical, medical documents, e.tc. that require specialized knowledge and terminology. It is therefore absolutely necessary and imperative that the translation services be rendered in a reliable, trustworthy and timely manner always focusing on the citizens' best service. Translators need to be absolutely competent, both in terms of language and translation skills, as well as constantly up-dated as scientific fields develop rapidly. Among many of the advantages of this system are the quality of the translations, affordable pre-determined prices and state control for any likely counterfeit documents. What makes a good translator is a combination of language skills, experience, talent, will for learning and hard work.

Λέξεις Κλειδιά: Μεταφραστική Υπηρεσία, Υπηρεσίες Μετάφρασης, Άξονες Ευθύνης, Πολίτης-Πελάτης, Αξιοπιστία-Ποιότητα Μετάφρασης, Πηγές

1. Η Λειτουργία της Μεταφραστικής Υπηρεσίας

Σκοπός της εισήγησης είναι η επεξήγηση της λειτουργίας της Μεταφραστικής Υπηρεσίας (Μ.Υ.) καθώς και η παρουσίαση και κατανόηση του εργασιακού πλαισίου του Μεταφραστή.

Στη Μεταφραστική Υπηρεσία υπηρετούν διοικητικοί υπάλληλοι του Υπουργείου Εξωτερικών (Υπ. Εξ.). Οι μεταφραστές του Υπ.Εξ. δεν είναι υπάλληλοι του Υπουργείου αλλά εξωτερικοί συνεργάτες, οι οποίοι έχουν οριστεί ως Μεταφραστές του

Υπ.Εξ. βάσει Υπουργικής Απόφασης και οι οποίοι έχουν βεβαίως υποβληθεί στη σχετική εξέταση γλωσσομάθειας για τη γλώσσα ή τις γλώσσες εργασίας τους. Το Υπουργείο Εξωτερικών επομένως είναι ο Εργοδότης του Μεταφραστή αλλά όχι σε αποκλειστική βάση, καθώς σαφώς ο μεταφραστής μπορεί να παρέχει τις υπηρεσίες του ‘σε freelance βάση’, προς οποιονδήποτε το επιθυμεί, είναι δηλαδή ελεύθερος επαγγελματίας, (και ως εκ τούτου καλύπτει ο ίδιος την ασφάλισή του ΟΑΕΕ – ΙΚΑ).

2. Αρμοδιότητες της Μεταφραστικής Υπηρεσίας

Η Μεταφραστική Υπηρεσία είναι ο επίσημος φορέας στην Ελλάδα για τη μετάφραση τόσο δημοσίων όσο και ιδιωτικών εγγράφων των πολιτών αλλά και άλλων φορέων του Δημοσίου, Υπουργείων, Οργανισμών κ.λπ. (τα υπηρεσιακά δηλαδή έγγραφα) καθώς επίσης και ξενόγλωσσων εγγράφων που εκδίδονται από αρχές του εξωτερικού προς χρήση ενώπιον των ελληνικών αρχών.

Οι γλώσσες στις οποίες προσφέρονται οι υπηρεσίες μετάφρασης παρατίθενται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1: Γλώσσες στις οποίες προσφέρονται υπηρεσίες μετάφρασης

Αγγλική	Γερμανική	Κινεζική	Ουκρανική	Σουηδική
Αλβανική	Γεωργιανή	Κροατική	Πολωνική	Τουρκική
Αραβική	Εβραϊκή	Μολδαβική	Πορτογαλική	Τσεχική
Βουλγαρική	Ισπανική	Ολλανδική	Ρουμανική	Φινλανδική
Γαλλική	Ιταλική	Ουγγρική	Ρωσική	Φλαμανδική
			Σερβική	

Ο Πολίτης απευθύνεται στη Μεταφραστική Υπηρεσία προσκομίζοντας το προς μετάφραση πρωτότυπο ή επικυρωμένο αντίγραφο αυτού το οποίο υποβάλλει στην υπηρεσία συμπληρώνοντας τη σχετική αίτηση και το παραλαμβάνει και πάλι συνοδευόμενο από τη μετάφρασή του σε συγκεκριμένη ημερομηνία καταβάλλοντας τα αντίστοιχα μεταφραστικά τέλη ανάλογα με την κατηγορία του εγγράφου. Τα

μεταφραστικά τέλη καταβάλλονται στην υπηρεσία η οποία αφού προβεί στις σχετικές κρατήσεις, αποδίδει μέρος αυτών στους μεταφραστές της.

Στη συνέχεια η Μ.Υ. τα προωθεί στους μεταφραστές της και εκεί αρχίζει το δικό τους έργο. Καθώς λοιπόν η Μ.Υ. είναι μια υπηρεσία που έχει συναλλαγή με το κοινό, προέχει πρωτίστως η σωστή και έγκαιρη εξυπηρέτηση του πολίτη.

Το είδος των εγγράφων που μεταφράζονται στην υπηρεσία παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία, από απλά πιστοποιητικά και βεβαιώσεις, ως και έγγραφα τεχνικού /νομικού /ιατρικού κ.λπ. περιεχόμενου με απολύτως εξειδικευμένη ορολογία, εξυπηρετώντας με τον τρόπο αυτό σχεδόν το σύνολο των αναγκών του πολίτη. Εξυπηρετούνται άνθρωποι όπως Έλληνες που είναι κάτοικοι εξωτερικού ή επιθυμούν να ταξιδέψουν ή μετοικήσουν στο εξωτερικό, φοιτητές που επιθυμούν να μεταβούν στο εξωτερικό για προπτυχιακές ή μεταπτυχιακές σπουδές ή φοιτητές που επιστρέφουν από το εξωτερικό και πρέπει να μεταφράσουν τους τίτλους σπουδών τους (πτυχία, αναλυτικές βαθμολογίες κ.λπ.), με σκοπό την αναγνώριση, επαγγελματική κατοχύρωση, εγγραφή σε επαγγελματικά σωματεία κ.λπ.

Μια άλλη σημαντική για τον πολίτη κατηγορία εγγράφων είναι τα ιατρικά που μεταφράζονται είτε για ενημερωτικούς λόγους των θεραπόντων ιατρών, είτε για να μπορέσει ο πολίτης να αποζημιωθεί για τις ιατρικές του δαπάνες, εφόσον έχουν γίνει στο εξωτερικό, από τον ασφαλιστικό του φορέα.

Στο σημείο αυτό γίνεται λοιπόν αντιληπτός ο κοινωνικός χαρακτήρας που έχει το έργο του μεταφραστή.

Μια άλλη μεγάλη κατηγορία εγγράφων είναι εκείνα με νομικό αλλά και με τεχνικό περιεχόμενο, η μετάφραση των οποίων ζητείται τόσο από φυσικά όσο και νομικά πρόσωπα για τις αντίστοιχες χρήσεις. Η κατηγοριοποίηση είναι μακροσκελής γι' αυτό και αναφέρθηκαν ενδεικτικά τα παραπάνω.

3. Βασικοί άξονες ευθύνης του Μεταφραστή

Είναι φανερό λοιπόν ποσό απαραίτητη είναι η παροχή της υπηρεσίας της αξιόπιστης και έγκυρης μετάφρασης προς τον πολίτη, ο οποίος είναι ο αποδέκτης.

Αυτό που είναι σημαντικό στη δουλειά του Μεταφραστή, όπως γνωρίζουν όλοι οι μεταφραστές ανεξαρτήτως εργασιακού καθεστώτος, είναι η ακρίβεια και εγκυρότητα της μετάφρασης καθώς και η έγκαιρη παράδοσή της ούτως ώστε να μπορεί ο παραλήπτης/πολίτης να υποβάλλει τα έγγραφά του σε άλλους οργανισμούς εντός των απαιτούμενων προθεσμιών.

Δεν χρειάζεται βεβαίως να αναφερθεί πόσο σημαντική είναι τόσο η γλωσσική και μεταφραστική κατάρτιση όσο και η διαρκής και συνεχιζόμενη ενημέρωση του μεταφραστή, καθώς τα δεδομένα και τα γνωστικά αντικείμενα αλλάζουν και εξελίσσονται διαρκώς .

Η ευθύνη λοιπόν του μεταφραστή είναι μεγάλη ως προς τη μετάφραση και απόδοση του περιεχομένου αυτών των εγγράφων. Η ευθύνη, η οποία είναι ποινική, βαρύνει εξ' ολοκλήρου τον μεταφραστή και όχι το Υπουργείο το οποίο δεν επικυρώνει την ακρίβεια ή εγκυρότητα της μετάφρασης, αλλά το γνήσιο της υπογραφής του μεταφραστή του.

Μία επίσης σημαντική υπηρεσία που παρέχεται στους πολίτες είναι αυτή του τμήματος ταχυδρομείου που λειτουργεί μέσα στην υπηρεσία και το οποίο εξυπηρετεί τους πολίτες της περιφέρειας. Η υπηρεσία αυτή θα μπορούσε να αναβαθμιστεί ακόμη περισσότερο με τη συνεργασία του τμήματος ταχυδρομείου με τα ΚΕΠ όλης της χώρας ώστε να είναι δυνατή η εξυπηρέτηση του πολίτη και στην πιο απομακρυσμένη περιοχή της Ελλάδας, πράγμα απολύτως εφικτό με την πρόοδο στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

4. Πλεονεκτήματα του υφιστάμενου καθεστώτος

Οι υπηρεσίες μετάφρασης παρέχονται υπό την «ομπρέλα» του Υπουργείου Εξωτερικών. Αυτό σημαίνει ότι τα έγγραφα ελέγχονται κατά την παραλαβή τους ως προς τη γνησιότητα και την καταλληλότητά τους από τους υπαλλήλους/προϊσταμένους του Υπουργείου. Επίσης, το τμήμα επικυρώσεων ελέγχει εάν φέρουν τις απαιτούμενες επικυρώσεις βάσει των διμερών και διεθνών συμβάσεων. Ο έλεγχος αυτός σημαίνει ότι ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος υποβολής πλαστών εγγράφων. Επιπλέον δεν υπάρχει απ' ευθείας επαφή αιτούντος και μεταφραστή, γεγονός το οποίο συμβάλλει στην 'ακεραιότητα' της μετάφρασης και όχι στη μετάφραση «κατά παραγγελία» που θα μπορούσε ενδεχομένως να προκύψει από απ' ευθείας ανάθεση (έλλειψη γνώσεων από πλευράς του μεταφραστή ως προς τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί το προς μετάφραση έγγραφο, φορτική συμπεριφορά εκ μέρους του αιτούντος για απόδοση όρων προς διευκόλυνσή του κ.λπ.)

Διατήρηση των μεταφραστικών τελών σε επίπεδο ικανοποιητικό και για τις δύο πλευρές, διότι εάν δεν υπάρχει ένα πλαίσιο αμοιβών, οι τιμές είτε μπορεί να είναι πολύ υψηλές κάτι που είναι σαφώς εις βάρος του πολίτη, είτε να είναι πολύ χαμηλές, λόγω ανταγωνισμού, κάτι που έχει σαφώς επιπτώσεις στην ποιότητα της μετάφρασης.

Διατήρηση του απορρήτου των υπηρεσιακών εγγράφων και η μεταχείριση τους με την απαιτούμενη προσοχή.

5. Συμπεράσματα

Οποιαδήποτε παροχή υπηρεσίας, και βεβαίως της υπηρεσίας της μετάφρασης, προς τον πολίτη, θα πρέπει να γίνεται πάντοτε με ιδιαίτερο σεβασμό, γνώση και ευαισθησία, γεγονός που καθιστά το έργο του μεταφραστή ακόμη πιο υπεύθυνο και υποχρεώνει τους μεταφραστές να παραμένουν διαρκώς ενημερωμένοι και να εξελίσσουν τις

τεχνικές και τις γνώσεις τους στο σύγχρονο απαιτητικό περιβάλλον του τομέα της μετάφρασης. Οι μεταφραστές έχουν την τύχη αλλά και την ευθύνη της ευκολίας πρόσβασης στη γνώση, όλα είναι πλέον διαθέσιμα μ' ένα απλό 'κλικ'. Πηγές και τα βοηθήματα υπάρχουν πλέον διαθέσιμα και τα οποία οφείλουν οι μεταφραστές να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν. Όμως ανεξάρτητα από τον συγκεκριμένο τομέα/πεδίο/επιστήμη στην οποία εξειδικεύονται οι μεταφραστές, τίποτε δεν αντικαθιστά τον ανθρώπινο παράγοντα και οι καλοί μεταφραστές γίνονται με πολλή δουλειά και διαρκή τριβή, έναν συνδυασμό ταλέντου, φιλομάθειας και σκληρής δουλειάς.

Το ακαδημαϊκό μεταφραστικό τοπίο στην Ελλάδα

Σίμος Π. Γραμμενίδης

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Abstract

In this paper I present the situation prevailing today in Greek academia regarding the study/training of/on translation. After some general comments on the importance of the translation phenomenon and the recent changes in translation practice/profession, I will describe the problems in Greece rendering translators' training deficient and I will propose some actions that could reverse the existing situation.

Λέξεις κλειδιά: μετάφραση, εκπαίδευση μεταφραστών, μεταφρασεολογική έρευνα.

1) Εισαγωγή

Στην παρούσα εισήγηση θα περιγράψω την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στον ελληνικό ακαδημαϊκό χώρο αναφορικά με τις σπουδές μετάφρασης. Μετά από κάποιες γενικές αναφορές στη σημασία του μεταφραστικού φαινομένου και τις ιδιαιτερότητες της μεταφραστικής πρακτικής, θα επιχειρήσω να καταδείξω κάποια από τα πολλά προβλήματα που υπάρχουν στη χώρα μας και καθιστούν ελλειμματική την εκπαίδευση των μεταφραστών όπως και θα προτείνω μια σειρά δράσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να ανατρέψουν την υπάρχουσα κατάσταση.

2) Γενικές διαπιστώσεις

Θα ξεκινήσω από ορισμένες παραδοχές, τις οποίες ενστερνιζόμαστε όλοι όσοι δραστηριοποιούμαστε επαγγελματικά ή ερευνητικά στον χώρο της μετάφρασης, αλλά είναι καλό να τις επαναλαμβάνουμε με την ελπίδα ότι θα γίνουν αντιληπτές από την κοινή γνώμη και κυρίως από τα εθνικά κέντρα αποφάσεων:

- Η μετάφραση αποτελεί το κύριο μέσο διακίνησης της πληροφορίας και της γνώσης.
- Αδιαμφισβήτητα, η μετάφραση λειτουργεί ως ένας από τους κυριότερους μηχανισμούς πολιτιστικής ανταλλαγής και πολιτισμικής επαφής. Διαχρονικά, το μεταφραστικό φαινόμενο έχει αποδειχτεί μια μείζων διαμορφωτική δύναμη στην ανάπτυξη του παγκόσμιου πολιτισμού. Η μετάφραση έχει την εξαιρετικά σημαντική αποστολή να τροφοδοτεί με νέες ιδέες μια κοινωνία. Για πολλούς αποτελεί το μοναδικό παράθυρο στον κόσμο της γνώσης και της προόδου. Μέσα από τη μετάφραση διακινήθηκαν και ζυμώθηκαν οι μεγάλες ιδέες, αλλά και εδραιώθηκαν οι οικονομικές σχέσεις των λαών. (πρβλ. Delisle και Woodsworth 1995, Meschonnic 1999, Pym 2007, Γραμμενίδης 2009).
- Η εποχή της παγκοσμιοποίησης δεν επέφερε απλά αύξηση των μεταφράσεων από και προς τις κυρίαρχες γλώσσες, επέφερε επίσης και μία σταθερή αύξηση των μεταφράσεων μεταξύ των γλωσσών γενικότερα. Έτσι, μέσα στο Παγκόσμιο χωριό στο οποίο όλοι μας διαβιούμε, η μετάφραση συνιστά πλέον το κύριο μέσο προστασίας και επιβίωσης των ασθενών γλωσσών (πρβλ. Cronin 2003/2007, Nowicki και Oustinoff 2007).
- Στις μέρες μας οι τύποι της μεταφραστικής πρακτικής αυξάνονται και διαφοροποιούνται συνεχώς (πρβλ. Gouadec 2002). Η μετάφραση ως μετάβαση από μία γλώσσα σε μία άλλη έχει καταστεί μία έννοια πολύ ευρεία και ποικίλη, που αφενός καλύπτει διαφορετικής φύσης φαινόμενα και αφετέρου αναδεικνύει διαφορετικές λειτουργίες. Η συγκεκριμένη κατάσταση μπορεί να δημιουργήσει διάφορες παρεξηγήσεις και οδηγεί μάλιστα τον Gambier (2009: 45) να προτείνει την ενδεχόμενη εγκατάλειψη της λέξης «μετάφραση» όπως και να δηλώσει ότι η «εποχή της μετά-μετάφρασης έχει το δίχως άλλο αρχίσει». Σε πολλούς

επαγγελματικούς κύκλους, παράλληλα με τις παραδοσιακές κατηγορίες της μετάφρασης, όπως η τεχνική ή η λογοτεχνική μετάφραση ή η διερμηνεία συνεδρίων, που όλοι μας γνωρίζουμε, ασκούνται, ολοένα και περισσότερο, νέες μορφές πολύγλωσσης μεταφοράς, απορρίπτοντας τη λέξη *μετάφραση* υπέρ λέξεων όπως: επιχώρια προσαρμογή (λογισμικών, οπτικοακουστικών προϊόντων, ιστότοπων ή βιντεοπαιχνιδιών), υπο-υπερτιτλισμός, μεταγλώττιση, πολύγλωσση τεκμηρίωση, πολύγλωσση σύνταξη κειμένων, γλωσσική διαμεσολάβηση, αναθεώρηση, κλπ.

- Είναι προφανές ότι η εν λόγω ποικιλομορφία των τύπων μετάφρασης ορίζει νέες δεξιότητες όσον αφορά τους μεταφραστές και οδηγεί τελικά στον πολλαπλασιασμό των καθηκόντων τους, καθώς απαιτείται μια μεγάλη εξειδίκευση ανά τομέα, εργαλείο και είδος εγγράφου, ειδικά στην περίπτωση των πολύγλωσσων πολυμέσων επικοινωνίας (Gouadec 2002).

Η μεγάλη σημασία, όπως και η εμβέλεια, του μεταφραστικού φαινομένου αποδεικνύονται, μεταξύ άλλων, από τη δυναμική και ταυτόχρονα ραγδαία εξέλιξη που παρουσιάζει τις τελευταίες δεκαετίες ο επιστημονικός κλάδος της μεταφρασεολογίας, αλλά και από την αύξηση του αριθμού των ακαδημαϊκών κυττάρων που εκπαιδεύουν μεταφραστές. Σήμερα, τα εξειδικευμένα προγράμματα σπουδών για τη μετάφραση, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, πολλαπλασιάζονται ραγδαία παγκοσμίως, γεγονός που καταδεικνύει ότι η ανάγκη για καταρτισμένους ειδικούς στην πολύγλωσση επικοινωνία ολοένα και αυξάνει. Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι στη Γαλλία, μια χώρα με πολύ μικρή παράδοση στην εκπαίδευση μεταφραστών, τα τελευταία χρόνια λειτουργούν 67 διαφορετικά προγράμματα εκπαίδευσης και αφορούν όλο το φάσμα της μεταφραστικής πρακτικής, από τη λογοτεχνική μετάφραση έως την επιχώρια προσαρμογή και τη διερμηνεία. Στην Τουρκία λειτουργούν αυτή τη στιγμή 21

διαφορετικά προπτυχιακά προγράμματα.¹ Ενώ, στη Σλοβενία, μια χώρα με πληθυσμό μικρότερο από αυτόν της Αττικής, μόνο στο Πανεπιστήμιο της Λιουμπλιάνα φοιτούν 900 φοιτητές στο πρόγραμμα εκπαίδευσης μεταφραστών.²

3) Οι σπουδές μετάφρασης στην Ελλάδα: αντιφάσεις και παράδοξα

Με έναυσμα τα παραπάνω ας δούμε τι συμβαίνει στον ελληνικό ακαδημαϊκό χώρο, θέτοντας αρχικά τα παρακάτω ερωτήματα:

- πώς διαρθρώνονται οι σπουδές και η ερευνητική δραστηριότητα γύρω από την μετάφραση στην Ελλάδα;
- πώς αντιμετωπίζεται στην πράξη η ολοένα και μεγαλύτερη ανάγκη για εξειδικευμένους μεταφραστές και πώς αυτό αποτυπώνεται στον ακαδημαϊκό χώρο (χρησιμοποιώ τη λέξη μεταφραστής με την ευρεία της σημασία).

Παρόλη τη σημασία και τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η μετάφραση παγκοσμίως, στη χώρα μας η οργάνωση των σπουδών γύρω από το μεταφραστικό φαινόμενο βρίσκεται ακόμη σε εμβρυακή κατάσταση. Στην Ελλάδα, εξαιτίας του δύσκαμπτου νομικού πλαισίου που υπάρχει, αλλά και ενδεχομένως εξαιτίας της αντίληψης ότι η μετάφραση είναι μια εύκολη υπόθεση που δεν χρήζει εξειδικευμένων σπουδών, οπότε για την άσκησή της αρκεί απλά η γνώση ξένων γλωσσών, οι πανεπιστημιακές μονάδες όπου διδάσκεται αυτόνομα είναι ελάχιστες συγκριτικά με τις άλλες χώρες της Ευρώπης.

Σε προπτυχιακό επίπεδο, όπως όλοι γνωρίζουμε, υπάρχει ένα Τμήμα Μετάφρασης και Διερμηνείας που εδρεύει στην Κέρκυρα και ιδρύθηκε μόλις στα μέσα της δεκαετίας του '80, κάποια χρόνια μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (για την

¹ Σχετικά με τις σπουδές στη Γαλλία βλ. <http://blog.atenao.com/traduction-professionnelle/liste-des-ecoles-de-traduction>. Σχετικά με τις σπουδές στην Τουρκία βλ. <http://www.butunsinavlar.com/tab-an-puanlari-mutercim-tercumanlik-bolumu-puanlari.asp>

ιστορία αναφέρω ότι στην Ισπανία η πρώτη Σχολή Μετάφρασης και Διερμηνείας δημιουργήθηκε το 1972). Επίσης υπάρχει ένα Τμήμα στα ΤΕΙ (Τμήμα Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και στο Εμπόριο, ΤΕΙ Ηπείρου, Ηγουμενίτσα), όπου οι φοιτητές εκπαιδεύονται στην μετάφραση. Σε Μεταπτυχιακό επίπεδο έχουμε 3 διαφορετικά προγράμματα (Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Πανεπιστήμιο Αθηνών και Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), από τα οποία τα 2 είναι διατμηματικά. Παράλληλα, θα πρέπει να σημειώσω ότι τα τελευταία χρόνια έχουν ιδρυθεί Τομείς Μετάφρασης σε Τμήματα Ξένων Γλωσσών και Φιλολογιών (ενδεικτικά αναφέρω τον Τομέα Μετάφρασης του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ. και τον Τομέα Μετάφρασης και Πολιτισμικών Σπουδών του Τμήματος Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ.), ενώ και τα υπόλοιπα Τμήματα Ξένων Γλωσσών ολοένα και περισσότερο στελεχώνονται από εξειδικευμένο στη Μετάφραση διδακτικό προσωπικό.

Το υπάρχον ακαδημαϊκό τοπίο αναφορικά με τις μεταφραστικές σπουδές εμφανίζεται αρκετά προβληματικό καθώς βρίθει παραδόξων και αντιφάσεων, οι οποίες ως ένα βαθμό αντικατοπτρίζουν την ελληνική πραγματικότητα.

Η πρώτη αντίφαση που θα μπορούσαμε να αναφέρουμε αφορά τη διαφορά μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Σε αντιδιαστολή με τον πολύ μικρό αριθμό προσφερόμενων προγραμμάτων, ο αριθμός αυτών που επιθυμούν να σπουδάσουν μετάφραση βαίνει ολοένα αυξανόμενος. Η ζήτηση για εξειδικευμένες σπουδές μετάφρασης στην χώρα μας μπορεί να τεκμηριωθεί αφενός από το ενδιαφέρον που εκδηλώνεται για μεταπτυχιακές σπουδές πάνω στον συγκεκριμένο τομέα και αφετέρου από τον αριθμό των ιδιωτικών σχολών μετάφρασης που έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια, καλύπτοντας τις ανάγκες της εκπαιδευτικής αγοράς. Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι στις εξετάσεις για την εισαγωγή στην κατεύθυνση της Μετάφρασης του ΔΠΜΣ Διερμηνεία

² Για τις σπουδές μετάφρασης στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες βλ. <http://www.fu->

και Μετάφραση του Α.Π.Θ. που διεξήχθησαν τον περασμένο Μάιο, έλαβαν μέρος 150 υποψήφιοι για 20 θέσεις, οι οποίοι μάλιστα δεν ήταν απόφοιτοι αποκλειστικά από Τμήματα Ξένων Γλωσσών και Φιλολογιών, αλλά προέρχονταν από όλο το φάσμα των ανθρωπιστικών σπουδών όπως επίσης και από τις θετικές επιστήμες.

Μια δεύτερη αντίφαση που παρατηρείται είναι ότι, παρόλο τον μικρό αριθμό μεταπτυχιακών προγραμμάτων, υπάρχει μια έντονη ερευνητική δραστηριότητα. Εύκολα μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι τα τελευταία χρόνια καταγράφεται μια σημαντική αύξηση των επιστημονικών εργασιών που έχουν εκπονηθεί από έλληνες επιστήμονες γύρω από τη μετάφραση. Η έρευνα που διεξάγεται, τα συνέδρια που διοργανώνονται, οι εκδόσεις που κυκλοφορούν και τα επιστημονικά περιοδικά που εκδίδονται χάρη στις προσπάθειες λίγων αλλά αφοσιωμένων ανθρώπων, αποδεικνύουν περίτρανα ότι υπάρχει ένας πυρήνας επιστημόνων που ενεργοποιείται συστηματικά και, σε πείσμα των χαλεπών καιρών, προσπαθεί κάτω από πολύ αντίξοες συνθήκες να θεραπεύσει τον συγκεκριμένο επιστημονικό τομέα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του ενδιαφέροντος για την μεταφρασεολογική έρευνα αποτελεί η ίδρυση της Ελληνικής Εταιρείας Μεταφρασεολογίας το 2009, ο αριθμός των ανακοινώσεων που υποβάλλεται κάθε 2 χρόνια στη Συνάντηση των Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων που διοργανώνει ο Τομέας Μετάφρασης του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ., αλλά και ο αριθμός των διδακτορικών διατριβών που εκπονούνται πάνω σε μεταφρασεολογικά θέματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό από έλληνες ερευνητές. Ενδεικτικά αναφέρω ότι, από τον Μάιο μέχρι τον Δεκέμβριο του 2012, στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης υποστηρίχθηκαν οκτώ διδακτορικές διατριβές σχετικές με διάφορες εκφάνσεις του μεταφραστικού φαινομένου.

Παραδόξων και αντιφάσεων συνέχεια αποτελεί και η μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ καταγεγραμμένων κοινωνικών αναγκών και προσφερόμενης εκπαίδευσης. Οι προσφερόμενοι συνδυασμοί γλωσσών από τα υπάρχοντα προγράμματα είναι ελάχιστοι σε σχέση με τις καταγεγραμμένες ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας, ειδικά όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί τις τελευταίες δεκαετίες με την έλευση μεταναστών από διάφορες χώρες. Επίσης στα υπάρχοντα προγράμματα η εκπαίδευση που προσφέρεται αφορά μόνο τις παραδοσιακές κατηγορίες της μετάφρασης, όπως η τεχνική ή η λογοτεχνική μετάφραση ή η διερμηνεία συνεδρίων, ενώ αγνοούνται πλήρως οι νέες μορφές διαγλωσσικής επικοινωνίας, οι οποίες είναι σε πλήρη εξέλιξη και κάποιες από αυτές είναι απαραίτητες για την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας και τη δημιουργία ενός κράτους δικαίου και πρόνοιας. Ακόμη, η κατοχύρωση των επαγγελματικών δικαιωμάτων για τους αποφοίτους των υπάρχοντων προγραμμάτων δεν είναι πάντα δεδομένη.

4) Προτάσεις

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι παρόλο το έντονο ενδιαφέρον που καταγράφεται για εξειδικευμένες σπουδές με επαγγελματικό ή ερευνητικό προσανατολισμό, η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση δεν είναι σε θέση να τα ικανοποιήσει, παρά μόνο ελάχιστα. Βέβαια ταυτόχρονα δημιουργούνται ανά την Ελλάδα τα πιο παράδοξα πανεπιστημιακά τμήματα με σκοπό, όπως έχει αποδειχθεί, όχι να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας αλλά για να βουλευτούν ημέτεροι ή για να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις τοπικών κοινωνιών. Εύλογα λοιπόν προκύπτουν τα παρακάτω ερωτήματα:

- Η ελληνική πολιτεία έχει συνειδητοποιήσει τη σημαντική αποστολή της μετάφρασης ;
- Πώς θεωρείται ο μεταφραστής στη χώρα μας; Είναι ο διαπολιτισμικός διαμεσολαβητής που όλοι επιθυμούμε να είναι, είναι ένας καταρτισμένος

επαγγελματίας που χαίρει εκτίμησης και αναγνώρισης ή εκλαμβάνεται ως ένας απλός διεκπεραιωτής ή, για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του Valéry Larbaud (1944/1997), είναι ένας «παραγκωνισμένος επαίτης που κάθεται πάντα στις τελευταίες θέσεις της εκκλησίας και ζει από τις ελεημοσύνες».

Θεωρώ ότι οι απαντήσεις είναι δεδομένες και στα δύο ερωτήματα, (δυστυχώς αρνητικές) και δικαιολογούν ως ένα μεγάλο βαθμό το έλλειμμα που καταγράφεται στην εκπαίδευση. Οπότε θα ήταν προτιμότερο να προχωρήσω σε κάποιες προτάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να ανατρέψουν την υπάρχουσα κατάσταση. Πιστεύω ότι η ακαδημαϊκή μεταφρασεολογική κοινότητα θα πρέπει να διεκδικήσει από την Πολιτεία:

- τη δημιουργία περισσότερων ακαδημαϊκών κυττάρων για τη διδασκαλία της μετάφρασης,
- την ένταξη περισσότερων γλωσσών στα ήδη υπάρχοντα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών, με ιδιαίτερη έμφαση στις γλώσσες της νοτιοανατολικής Ευρώπης και ειδικότερα των Βαλκανίων,
- ένα πιο ελαστικό πλαίσιο για τη δυνατότητα στελέχωσης των προγραμμάτων εκπαίδευσης με εξειδικευμένο διδακτικό προσωπικό,
- τη διεύρυνση των προγραμμάτων εκπαίδευσης όπου, παράλληλα με τις παραδοσιακές κατηγορίες της μετάφρασης, θα θεραπεύονται κάποιες από τις νέες μορφές πολύγλωσσης μεταφοράς όπως η επιχώρια προσαρμογή, ο υποτιτλισμός, η μεταγλώττιση, η πολύγλωσση τεκμηρίωση, η πολύγλωσση σύνταξη κειμένων, η γλωσσική διαμεσολάβηση, η διερμηνεία σε δικαστήρια και νοσοκομεία κλπ.
- την ανάπτυξη, τέλος, οριζόντιων διατμηματικών προπτυχιακών προγραμμάτων μέσα στα Πανεπιστήμια,

Η ακαδημαϊκή μεταφρασεολογική κοινότητα θα πρέπει επίσης να φροντίσει μέσα από στοχευόμενες δράσεις:

- για την ανάδειξη της σημασίας, της χρησιμότητας και της πολυπλοκότητας της μετάφρασης καθώς και του σημαντικού ρόλου που αυτή καλείται να επιτελέσει στη σύγχρονη κοινωνία,
- για τη διευκόλυνση της επαφής μεταξύ επαγγελματιών και ακαδημαϊκών φορέων,
- για την αναγνώριση και την αναβάθμιση της θέσης του μεταφραστή με την ανάπτυξη μηχανισμών πιστοποίησης των επαγγελματιών του προσόντων και ενδεχόμενα την ίδρυση ενός επιμελητηρίου,
- για την προστασία, τον σεβασμό και την ανάπτυξη της αρχής της γλωσσικής πολυμορφίας,
- για την προώθηση της πολύγλωσσης μετάφρασης και όχι αποκλειστικά της δίγλωσσης μετάφρασης προς την αγγλική ή κάποια άλλη διεθνή γλώσσα,
- για τη δημιουργία κέντρων δια βίου και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες που μας προσφέρουν τα διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα, αλλά και το νέο νομοθετικό πλαίσιο για την ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση,
- για την εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ των υπαρχουσών ακαδημαϊκών μονάδων.

Σίγουρα είναι πολλά αυτά που πρέπει να γίνουν, ειδικά σε μία τόσο προβληματική για την χώρα μας εποχή. Όμως, η δυναμική, η τεχνογνωσία και η διάθεση υπάρχουν, αυτό που λείπει είναι μια οργανωμένη συνεργασία μεταξύ των φορέων. Νομίζω ότι οφείλουμε να το προσπαθήσουμε έτσι ώστε να δώσουμε στην μετάφραση και στον μεταφραστή τη θέση που τους αξίζουν.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Cronin M. (2003/2007). *Μετάφραση και Παγκοσμιοποίηση*. Μετάφραση από τα αγγλικά Π. Κελάνδριας. Αθήνα: Διάυλος.
- Γραμμενίδης Σ. (2009). *Μεταφράζοντας τον κόσμο του Άλλου: Θεωρητικοί προβληματισμοί – λειτουργικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Διάυλος.
- Delisle J. και J. Woodsworth (1995). *Les traducteurs dans l'histoire*. Ottawa : Presses de l'Université d'Ottawa.
- Gambier Y. (2009). « Vers de nouvelles perspectives traductionnelles et traductologiques ». In *Actes du Colloque International de Traduction, Université de Yildiz*. Κωνσταντινούπολη 21-23 Οκτωβρίου 2009, 32-47.
- Gouadec D. 2002, *Profession : Traducteur*. Paris: La Maison du Dictionnaire.
- Larbaud V. (1944/1997). *Sous l'invocation de S. Jérôme*. Paris : Gallimard.
- Meschonnic, H. (1973/1999). *Poétique du traduire*, Paris: Verdier.
- Nowicki J. και M. Oustinoff (eds). (2007). *Traduction et Mondialisation*, Hermès: 49, Paris: CNRS Editions.
- Pym A. (2007). “Translation *après coup*: on why Translation Studies has a specific object”.
www.tinet.org/~apym/on-line/translation/translation.html (8.8.2013)

Η Εθελοντική Μετάφραση

Αναστασία Δασκαρόλη

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Abstract

The paper highlights the importance of volunteer translation for the professional consciousness of translators. Volunteer translation keeps the social dimension of translation services in a more and more communicative world. Nowadays several international organizations, starting with the UNO, ask for volunteer translation and offer contacts with NGOs, needing translation services, especially with the High Commissioner for Refugees, having a bureau in Greece, for texts on issues like legal protection, human rights, human resources, education, information, etc. Nevertheless, NGOs acting in the field of international development cooperation are matriculated in Greece by the Greek Ministry of Foreign Affairs, which coordinates their activities not only in cases of urgently needed humanitarian help but as well in organizing conferences and seminars, for which translations are needed (βάση δεδομένων εθελοντών της ΥΔΑΣ). For domestic humanitarian needs, specialized NGOs ask for volunteer translation services, e.g. for disabled persons, especially blind persons, addicted persons, immigrants, etc. Moreover, groups of specific social interests, like environment protection, specific for Greece environmental protection problems, look for volunteer translation services in order to inform the world wide forum about the specific greek environmental problems.

We may conclude that volunteer translation services provide translators with professional advantages, as the possibility of the free choice of texts, the absence of stress, etc., as well as with social advantages, as is above all the opportunity for human solidarity through inter-lingual mediation between societies and peoples.

Λέξεις-κλειδιά: Εθελοντισμός, ΟΗΕ και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, επαγγελματικά πλεονεκτήματα και κοινωνική προσφορά.

«Η Μετάφραση, μια ιστορία για δύο! Μια στενή, οικεία, σχεδόν αδιάκριτη σχέση, που την πορεία της δεν παρακολουθεί το κοινό. [...] Μετάφραση σημαίνει απόλυτη μοναξιά. Απομόνωση τέλεια. [...] Δεν συμπορεύεται, πελαγοδρομεί, μόνος, πάνω σε μια αινιγματική θάλασσα. [...] ο επαγγελματίας μεταφραστής ζει σαν τον ηθοποιό, πασχίζοντας να μπαίνει στο πετσί, στη σκέψη, στο συναίσθημα και ιδιαίτερα σε αυτήν

τη συγκεχυμένη ατμόσφαιρα που είναι στην ουσία η ζωή κάποιου τρίτου. Πολλών τρίτων. Παίζει διαρκώς, σε έργα ξένων. Αλλά χωρίς κοινό, να μοιράζεται. Ολομόναχος.» (Χατζηνικολή 1986: 766).

Η απελπισμένη αυτή κραυγή του επαγγελματία μεταφραστή, όπως διατυπώθηκε σε αφιέρωμα στη μετάφραση του περιοδικού *Η Λέξη*, στη δεκαετία του '80 του περασμένου αιώνα, βρήκε στον 21ο αιώνα, στον αιώνα της τεχνολογικής και επικοινωνιακής εξέλιξης, όχι απλώς απήχηση, αλλά και απάντηση. Σήμερα, ο επαγγελματίας μεταφραστής, χάρις στις διαδικτυακές συνδέσεις, όχι απλώς δεν είναι πλέον απομονωμένος, αλλά έχει δυνατότητες 24ωρης επικοινωνίας με συναδέλφους επαγγελματίες καθώς και με κάθε ενδιαφερόμενο μέλος της γλωσσικής κοινότητας της γλώσσας πηγής και της γλωσσικής κοινότητας της γλώσσας στόχου, σε παγκόσμια κλίμακα (π.χ. ο ελληνικός ιστότοπος yourtranslator.gr, το γερμανικό δίκτυο *Ubersetzerkolloquium* του Βερολίνου, και πολλά άλλα, που παρέχουν τη δυνατότητα ανταλλαγής απόψεων και αναζήτησης λύσεων για ποικίλα μεταφραστικά προβλήματα). Ο μεταφραστής έχει σήμερα τη δυνατότητα να προσφέρει τις μεταφραστικές υπηρεσίες του για κοινωνικούς και ανθρωπιστικούς σκοπούς, σε ένα ευρύ κοινό, τηρώντας τις ποιοτικές προδιαγραφές της επαγγελματικής μετάφρασης.

Διεθνείς Οργανισμοί, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), με το ευρύτατο φάσμα των επιτροπών του, αλλά και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), δραστηριοποιούμενες παγκοσμίως, ζητούν, σε διαρκώς αυξανόμενο βαθμό, και χρησιμοποιούν εθελοντές μεταφραστές στις δράσεις τους για την ενίσχυση των οικονομικά αδύνατων κρατών και των λαών τους. Αναλυτικότερα:

α) Η «Υπηρεσία Εθελοντισμού των Ηνωμένων Εθνών» (United Nations Online Volunteering) συνδέει τις ΜΚΟ με εθελοντές, με σκοπό να παρέχει στις εκάστοτε οργανώσεις μια δεξαμενή γνώσεων και δεξιοτήτων, για την υποστήριξη του έργου τους.

Οι εθελοντές προσφέρουν υπηρεσίες τεχνογνωσίας, διαχείρισης πόρων και πληροφοριών καθώς και επικοινωνιακές υπηρεσίες, με τη βοήθεια μεταφράσεων. Οι θεματικές των προς μετάφραση κειμένων αφορούν κατά προτεραιότητα την εκπαίδευση, θέματα νέας γενιάς, το φυσικό περιβάλλον, τους ανθρωπίνους πόρους, την προώθηση και τις στρατηγικές ανάπτυξης, την πρόληψη κρίσεων, κ.α. Ειδικότερα, το εν Ελλάδι Γραφείο της «Υπατης Αρμοστείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες» ζητεί εθελοντές, μεταξύ άλλων και αποφοίτους σχολών Μεταφραστικών Σπουδών, για τους τομείς ενημέρωσης, ανάπτυξης πόρων, νομικής προστασίας και οικονομικής διαχείρισης. Τα καθήκοντα των εθελοντών περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων και τη μετάφραση κειμένων. Η «Υπηρεσία Εθελοντισμού των Ηνωμένων Εθνών» (United Nations Online Volunteering) συνδέει τις ΜΚΟ με εθελοντές, με σκοπό να παρέχει στις οργανώσεις μια δεξαμενή γνώσεων και δεξιοτήτων, για την υποστήριξη του έργου τους. Οι εθελοντές προσφέρουν υπηρεσίες τεχνογνωσίας, διαχείρισης πόρων και πληροφοριών καθώς και επικοινωνιακές υπηρεσίες, με τη βοήθεια μεταφράσεων. Οι θεματικές των προς μετάφραση κειμένων αφορούν κατά προτεραιότητα την εκπαίδευση, θέματα νέας γενιάς, το φυσικό περιβάλλον, τους ανθρωπίνους πόρους, την προώθηση και τις στρατηγικές ανάπτυξης, την πρόληψη κρίσεων, κ.α. Ειδικότερα, το εν Ελλάδι Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες ζητεί εθελοντές, μεταξύ άλλων και αποφοίτους Μεταφραστικών Σπουδών, για τους τομείς ενημέρωσης, ανάπτυξης πόρων, νομικής προστασίας, οικονομικής διαχείρισης κλπ. Τα καθήκοντα των εθελοντών περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων και τη μετάφραση κειμένων.

β) Όσον αφορά τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο της χώρας μας (νόμος 2731/1999) υποστηρίζει τις ΜΚΟ, που δραστηριοποιούνται στον τομέα της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας ή σε ειδικότερους τομείς της, όπως είναι η επείγουσα ανθρωπιστική και επισιτιστική

βοήθεια, οι περιβαλλοντικές καταστροφές, τα έργα υποδομών, η παιδεία, οι ανθρωπίνι πόροι, κ.α., υπό τον όρο της εγγραφής των ΜΚΟ σε Ειδικό Μητρώο της ελληνικής «Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας» (ΥΔΑΣ) του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών. Παράλληλα προς την εθελοντική συνδρομή σε αποστολές επείγουσας ανθρωπιστικής βοήθειας, οι εθελοντές μπορούν να συνεργασθούν σε προγράμματα και δράσεις αναπτυξιακής εκπαίδευσης, που υλοποιεί η ΥΔΑΣ, με σκοπό την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, μέσω συνδρίων και σεμιναρίων, για τα οποία βεβαίως απαιτούνται μεταξύ άλλων μεταφραστικές υπηρεσίες. Η εγγραφή των ενδιαφερομένων στη Βάση Δεδομένων Εθελοντών της ΥΔΑΣ έχει σκοπό την καταχώρηση των εθελοντών ανά τομέα επιθυμητής εθελοντικής απασχόλησης.

Εθελοντές μεταφραστές απασχολούν και οργανώσεις με ανθρωπιστική και κοινωνική δράση στο εσωτερικό της χώρας, όπως α) το «disabled forum» για την υποστήριξη των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, το οποίο συντονίζει μεταφραστές ξενόγλωσσων κειμένων που αφορούν τα δικαιώματα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας προσαρμοσμένης στις ανάγκες τους, και άλλες δραστηριότητες, 2) το Ινστιτούτο Πληροφορικής του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας για την πλατφόρμα «Starlight Writer», που δημιουργεί βιβλία για τυφλούς, απασχολεί εθελοντές μεταφραστές στη μετάφραση ξενόγλωσσων κειμένων, των οποίων τα πνευματικά δικαιώματα έχουν λήξει, 3) το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) ζητεί τελειοφοίτους Τμημάτων Μετάφρασης για εθελοντική εργασία στο Τμήμα Εκδόσεων του Κέντρου, 4) το σωματείο Ένωση Μεταναστών Ελλάδος χρησιμοποιεί εθελοντές για τις δραστηριότητες του «Διαπολιτισμικού Κέντρου Προώθησης της Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων», μεταξύ άλλων και για τη μετάφραση κειμένων, κ.ά.

γ) Σε εθελοντική βάση προσφέρονται υπηρεσίες μετάφρασης και με σκοπό τη διάδοση γνώσεων και την επικοινωνία μεταξύ ομάδων, χωρίς να συντρέχουν απαραίτητως επείγουσες ανθρωπιστικές ανάγκες.

Επί παραδείγματι, στη διάδοση γνώσεων για την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης αποβλέπει η περιβαλλοντική οργάνωση «World Wide Forum Ελλάς» (WWF-Ελλάς), η οποία απασχολεί εθελοντές μεταφραστές στην «Ομάδα Μεταφράσεων», αποτελούμενη από επαγγελματίες που αναλαμβάνουν τη μετάφραση στα ελληνικά κειμένων και επιλεγμένων εκδόσεων από το παγκόσμιο δίκτυο της WWF, και αντιστρόφως μεταφράζουν επιστημονικές μελέτες και εκθέσεις της WWF-Ελλάς προς άλλες γλώσσες για τη διάδοσή τους στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο δίκτυο.

Στην κατηγορία της επικοινωνίας μεταξύ ομάδων και ανταλλαγής απόψεων, εντάσσονται τα ψηφίσματα που μετέφρασαν σε εθελοντική βάση μέλη του «Εργαστηρίου Νομικής, Οικονομικής, Πολιτικής και Τεχνικής Μετάφρασης» του Ιονίου Πανεπιστημίου στην πρόσφατη σύνοδο του «Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου των Νέων», στην Κέρκυρα, τον Αύγουστο του 2012.

Εθελοντική διάσταση όμως έχουν και οι μεταφράσεις λογοτεχνικών και επιστημονικών έργων των ανθρωπιστικών σπουδών που αναλαμβάνουν οι φοιτητές και φοιτήτριες του «Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Μετάφραση-Μεταφρασεολογία». Ασφαλώς οι μεταφράσεις αυτές εντάσσονται στο πλαίσιο της επιστημονικής εκπαίδευσης των φοιτητών, αλλά το μεταφραστικό έργο των φοιτητών διατίθεται αφιλοκερδώς στους εκδοτικούς οίκους προς έκδοση και εμπορία (εκδοτικοί οίκοι «Εστία», «Καστανιώτης», «Μεταίχμιο», «Σοκόλης», κ.ά.).

Κατ' αυτόν τον τρόπο, η εθελοντική μετάφραση αναδεικνύεται ως ευρέως διαδεδομένος τρόπος ασκήσεως του μεταφραστικού λειτουργήματος. Διότι ο εθελοντής μεταφραστής έχει τη δυνατότητα να αποκομίσει με δημιουργικότητα πολλά

πλεονεκτήματα, τα οποία θα μπορούσαν να αναλυθούν σε δύο κατηγορίες: αφενός στα επαγγελματικά πλεονεκτήματα και αφετέρου στα πλεονεκτήματα, τα οποία αφορούν την κοινωνική διάσταση της προσωπικότητός του. Ειδικότερα:

α) Επαγγελματικά πλεονεκτήματα: Εάν η διαρκής εξάσκηση της μεταφραστικής εργασίας συνιστά παράγοντα εξέλιξης και βελτίωσης των μεταφραστικών δεξιοτήτων, η εθελοντική μετάφραση προσφέρει αυτήν τη διαρκή ροή μεταφραστικών προκλήσεων. Αδιακρίτως του κειμενικού είδους προς μετάφραση, κάθε μεταφραστική πρόκληση συνιστά ευκαιρία εμπλουτίσεως των εγκυκλοπαιδικών και επιστημονικών γνώσεων του μεταφραστή σε γνωσιοθεωρητικό επίπεδο, αλλά και ευκαιρία ασκήσεως των γλωσσικών δεξιοτήτων τόσο στο σύστημα της γλώσσας πηγής όσο και στο σύστημα της γλώσσας στόχου. Για την αρχή της σταδιοδρομίας ενός διπλωματούχου μεταφραστή μάλιστα, σε περιόδους αυξημένης ανεργίας, του προσφέρεται η δυνατότητα να διαμορφώσει άποψη για τα καθήκοντα και τις ευθύνες του μεταφραστικού επαγγέλματος και να αποκομίσει επαγγελματικές εμπειρίες. Επί παραδείγματι, η οργάνωση «Gospeltranslations» για τη διάδοση της Αγίας Γραφής σε ακόμη περισσότερες γλώσσες προϋποθέτει τη συνομολόγηση συμφωνίας (Translator's Agreement) που προβλέπει ότι ο εθελοντής μεταφραστής συμφωνεί ρητώς α) να αποδώσει την πρόθεση του κειμένου πηγή (the original author's intention and meaning), ενώ ταυτόχρονα για ερμηνευτικές ασάφειες παρέχεται η πρόσβαση σε συντονιστή (translation coordinator), β) να μη συμπληρώσει διασαφηνιστικές πληροφορίες εντός του κειμένου στόχου, παρά μόνο με τη μορφή υποσημειώσεων, γ) να αναφέρεται το όνομα του μεταφραστή στην έκδοση της μεταφράσεως, αλλά να παραιτηθεί των δικαιωμάτων εμπορεύσεως της μεταφράσεως του. Στα επαγγελματικά πλεονεκτήματα περιλαμβάνονται και διάφορων ειδών μη χρηματικές ανταμοιβές: ένωση εθελοντών μεταφραστών ως ανταμοιβή παρέχει στα μέλη της τη δημιουργία προσωπικής

ιστοσελίδας (translator.mondo.services.es), ενώ συνήθως όλοι οι αναθέτες χορηγούν βεβαιώσεις και πιστοποιητικά απασχόλησης.

β) Κοινωνικής φύσεως πλεονεκτήματα: Ο εθελοντισμός παρέχει τη δυνατότητα της προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο. Η κοινωνική προσφορά αναγνωρίζεται ως παράγων σημαντικός για την ανάπτυξη της ελεύθερης και ισορροπημένης προσωπικότητας. Η εθελοντική μετάφραση είναι συχνά απαλλαγμένη από άγχος, καθώς ο εντολέας ή αναθέτης προσφέρει ευελιξία στις χρονικές προθεσμίες παράδοσης. Επιπλέον, η εθελοντική μετάφραση προσφέρει στο μεταφραστή τη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής των προς μετάφραση κειμένων. Αποδεσμευμένος από τον οικονομικό ανταγωνισμό, ο εθελοντής μεταφραστής καθίσταται, αυτομάτως, ισότιμο μέλος μιας διεθνούς ομάδας, την οποία ενώνει ο κοινός στόχος, που είναι η εξυπηρέτηση του ανθρώπου και ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, μέσω της θεμελιώδους γλωσσικής και δια-γλωσσικής μεταφραστικής λειτουργίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Χατζηνικολή, Ιωάννα Δ., «Πώς λειτουργεί και τι αποκομίζει ένας επαγγελματίας μεταφραστής»,

Η Λέξη, τεύχος 56, Ιούλιος-Αύγουστος 1986, σελ. 766-769, εδώ σελ.766.

Ηλεκτρονικές πηγές

www.yourtranslator.gr

www.uebersetzerkolloquium.de

www.disabled.gr

www.wwf-ellas.gr

Η μεταφραστική διαδικασία στον εκδοτικό οίκο

Τιτίκα Δημητρούλια

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Abstract

This paper presents concisely the place and position of literature, social sciences and humanities in translation in the context of the publishing activity. It attempts to describe the procedures applied into the publishing of foreign literature and sciences, in order to approach the working conditions of literary and scientific translators in their collaboration with the publishing houses, especially during the present period of economic crisis.

Λέξεις-κλειδιά: εκδοτικός χώρος, λογοτεχνική μετάφραση, επιστημονική μετάφραση, επάγγελμα του μεταφραστή, μεταφραστική συνείδηση

1. Εισαγωγή

Η μεταφραστική διαδικασία στον εκδοτικό οίκο, οι διαδικασίες που σχετίζονται με τη μετάφραση και την έκδοσή της καλύτερα, συναρτάται αναγκαστικά προς την ανάπτυξη του εκδοτικού χώρου, ο οποίος στην Ελλάδα έχει, λόγω των πολιτικών ανωμαλιών της μεταπολεμικής περιόδου, ιδιαίτερη ανάπτυξη.³ Δεν είναι πολλοί οι εκδοτικοί οίκοι που συνεχίζουν αδιαλείπτως την πορεία τους από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, όπως για παράδειγμα η Εστία ή οι εκδόσεις Γκοβόστη. Τα θεμέλια των περισσότερων σύγχρονων εκδοτικών επιχειρήσεων τέθηκαν στη δεκαετία του 1960 και ειδικότερα στα τελευταία χρόνια της χούντας. Η ανάπτυξη της μεταφραστικής παραγωγής, σύμφυτη με την ανάπτυξη της παραγωγής συνολικά μετά το 1990, αποτέλεσε το έναυσμα για μια

³ Για μια συνοπτική ιστορία της έκδοσης στην Ελλάδα, βλ. Τσοκόπουλος, χ.χ.· για τη μεταπολίτευση, Αξελός, 2008.

σειρά από αλλαγές στο πεδίο της έκδοσης ξένης λογοτεχνίας και συνακόλουθα της μετάφρασης, λογοτεχνικής και επιστημονικής.

2. Μετάφραση και εκδοτικό πεδίο

Η λογοτεχνική και η επιστημονική μετάφραση υπήρξαν ανέκαθεν και συνεχίζουν να είναι ως σήμερα ένας ιδιαίτερος χώρος της μεταφραστικής δραστηριότητας, που συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό μεταφραστών, σε όλες τις χώρες, του δυτικού τουλάχιστον κόσμου. Η λογοτεχνική και η επιστημονική μετάφραση μπορούν να συναντηθούν τόσο στην αποδοχή ότι όλοι οι τύποι μεταφράσεων έχουν κοινά χαρακτηριστικά όσο και στον κατά Berman ορισμό της λογοτεχνικής μετάφρασης ως μετάφρασης έργων – όπου βεβαίως ως επιστημονικά έργα νοούνται κυρίως αυτά των θεωρητικών επιστημών, αλλά και τα ιερά κείμενα. Καθώς το βιβλίο αποτελεί μια από τις δύο μείζονες μορφές διαμοιρασμού και δημοσίευσης ερευνητικών αποτελεσμάτων στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, κατέχει σημαντικότερη θέση σε επιστήμες όπως η φιλοσοφία και η ιστορία, που προσεγγίζουν περισσότερο στη φιλολογία, και υποχωρεί στις επιστήμες που τείνουν να υιοθετήσουν τα πρότυπα των θετικών επιστημών, όπως η ψυχολογία και η οικονομία (Sapiro, 2014). Αυτός είναι ένας ισχυρός λόγος συνεξέτασης των δύο κλάδων, παρά τις σημαντικές διαφορές τους.

Όπως και να έχει, η λογοτεχνική μετάφραση βρίσκεται μονίμως στο επίκεντρο των μεταφραστικών σπουδών – σε αντίθεση με την επιστημονική μετάφραση –, κάτι που εξηγείται από το γεγονός ότι α. συνεχίζει απτόητη σε όλες τις εποχές, ως υποσύστημα της λογοτεχνίας υποδοχής, β. η σημασία της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με εκείνη της λογοτεχνίας και αναδεικνύεται αναλόγως στις διάφορες περιόδους (συγκρότησης, κρίσης του λογοτεχνικού συστήματος κ.λπ.), γ. αποτελεί τη βάση για τη συγκρότηση της Παγκόσμιας Λογοτεχνίας, της Weltliteratur. Όλοι αυτοί οι λόγοι δεν εμποδίζουν

ωστόσο, όπως πολύ καλά γνωρίζουμε, ούτε την αφάνεια του μεταφραστή ούτε την έμπρακτη υποβάθμισή του με αμοιβές που σε καμία περίπτωση δεν αποζημιώνουν ούτε στοιχειωδώς τον κόπο τους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του αγγλόφωνου χώρου, που δίνει ο David Bellos :

Στον αγγλόφωνο κόσμο, τα γραφεία εύρεσης εργασίας δεν περιλαμβάνουν στις προτάσεις τους θέσεις μεταφραστή λογοτεχνίας και οι νεοεισερχόμενοι στο επάγγελμα περνάνε πολύ δύσκολα. Όταν αμείβεται, η λογοτεχνική μετάφραση πληρώνεται όσο και η ώρα των μπέιμπι-σίτερ. Γενικά, ανατίθεται σε ανθρώπους που έχουν άλλα εισοδήματα, για να πληρώνουν το νοίκι και τον μπακάλη. Υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις, αλλά ως επί το πλείστον, η μετάφραση προς τα αγγλικά είναι δουλειά ερασιτεχνών. Και όμως, η λογοτεχνική μετάφραση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διεθνή κυκλοφορία των νέων έργων. Αυτή η απόσταση ανάμεσα στον παγκόσμιο της ρόλο και την τοπική της αναγνώριση είναι ίσως η πιο περίεργη όψη του επαγγέλματος αυτού (2012: 311).

Αν συνδυάσουμε τα στοιχεία αυτά με το γεγονός ότι ο αγγλόφωνος χώρος δεν μεταφράζει ξένη λογοτεχνία σε ποσοστό πάνω από 4% (Heilbron 2010), το εν λόγω τοπίο διαγράφεται ακόμη πιο εφιαλτικό. Στους αντίποδες βρίσκεται, πάντα κατά τον Bellos, η Ιαπωνία, με τη Γαλλία, τη Γερμανία και άλλες χώρες να βρίσκονται στον ενδιάμεσο χώρο. Στην Ιαπωνία, οι μεταφραστές είναι εξίσου προβεβλημένοι με τους συγγραφείς στη Μεγάλη Βρετανία και τις ΗΠΑ (ο Bellos αναφέρει π.χ. τον Shibata Motoyuki, του οποίου εκδίδονται εκλεκτά έργα που μονοπωλούν τις προθήκες των βιβλιοπωλείων), ενώ οι ζωές τους καταγράφονται σε *who is who* με μεγάλη κυκλοφορία (*ibid.*).

Εξετάζοντας τη λογοτεχνική μετάφραση από συστημική σκοπιά, διαπιστώνει κανείς την ασυμμετρία των μεταφραστικών ροών σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως επίσης και τις ιεραρχίες στο πλαίσιο της (Heilbron, *ibid.*, Heilbron και Sapiro 2002). Οι ιεραρχίες αυτές συνδέονται με τον αριθμό των φυσικών ομιλητών αλλά δεν περιορίζονται σε αυτόν. Έτσι, η κινεζική παρά τον τεράστιο αριθμό φυσικών ομιλητών της ανήκει στις μικρές γλώσσες, με δεδομένη την ελάχιστη διείσδυσή της εκτός Κίνας, ενώ η γαλλική,

παρά τη γενική υποχώρησή της, συνεχίζει να είναι μια γλώσσα πολιτισμού με μεγάλη συμβολική αξία. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται λόγου χάρη από τα ελληνικά κρατικά βραβεία λογοτεχνικής μετάφρασης, που συνεχίζουν να απονέμονται σε γαλλικά βιβλία ενώ έχει προ πολλού κυριαρχήσει, ως γλώσσα μετάφρασης στο εκδοτικό πεδίο, η αγγλική (Dimitroulia, υπό έκδοση).

Με βάση το κυρίαρχο σχήμα στην ανάλυση των μεταφραστικών ροών, κέντρου-περιφέρειας, ο ελληνικός εκδοτικός χώρος ανήκει προφανώς στην περιφέρεια και έχει όλα τα χαρακτηριστικά της, με πιο σημαντικό το μεγάλο ποσοστό μεταφρασμένων βιβλίων. Δεν είναι τυχαίο δε ότι η αύξηση των μεταφρασμένων τίτλων στα ελληνικά συμβαδίζει με τη γενικότερη ανάπτυξη του εκδοτικού χώρου σε ολόκληρη τη μεταπολίτευση και ειδικά μετά το 1990 (Καμπουρόπουλος 2002). Αυτή η τάση ωστόσο ανατρέπεται άρδην μετά το 2008 και το ξέσπασμα της κρίσης, η οποία ανατρέπει δεδομένα πολλών χρόνων. Για παράδειγμα, ενώ οι μεταφράσεις βιβλίων (γενικά) είχαν φτάσει κοντά στο 50%, 47% για την ακρίβεια, ως το 2007, στη συνέχεια το 2008 πέφτουν στο 40% και σταδιακά επιστρέφουν στα προ του 1985 επίπεδα. Ενδεικτικό της ραγδαίας αύξησης των μεταφράσεων στις αρχές της δεκαετίας του 1990, οπότε συνολικά αναπτύσσεται η εκδοτική αγορά, είναι ότι το ποσοστό αύξησης των μεταφρασμένων λογοτεχνικών βιβλίων από το 1990 ως το 1996, το οποίο αγγίζει το 85% (998 βιβλία τα 1990 έναντι 1846 το 1996, *Ιχνηυτής*, 1997).

Την ίδια αυτή περίοδο, παρατηρείται ενίσχυση της συνειδητοποίησης των μεταφραστών λογοτεχνίας και επιστημονικών βιβλίων όσον αφορά την ιδιαιτερότητα αλλά και τη σημασία του έργου τους, καθώς και μεγαλύτερη προβολή τους. Αρχίζει να συγκροτείται ο ελληνικός μεταφρασεολογικός χώρος, σε άμεση σχέση με τα

πανεπιστήμια και τις σχολές μετάφρασης, ενώ κάνουν τη εμφάνισή τους και ορισμένες κριτικές μεταφράσεων (και όχι κριτικές ή παρουσιάσεις ξένης λογοτεχνίας).⁴

Όλα αυτά αφορούν την εξέταση της μετάφρασης ως επαγγέλματος, από την επιλογή του βιβλίου ως την έκδοση και την προώθηση του βιβλίου, με δεδομένη τη διαφορετική λειτουργία της λογοτεχνικής και της επιστημονικής μετάφρασης, αλλά και των διαφορετικών ειδών στο πλαίσιο της πρώτης (πεζογραφίας, ποίησης, θεάτρου κ.λπ.).⁵ Η κυριαρχία της αγγλικής, λόγου χάρη, και ο περιορισμός των άλλων γλωσσών είναι στοιχεία σημαντικά για τους μεταφραστές από μεγαλύτερες και μικρότερες ευρωπαϊκές γλώσσες, που βλέπουν να μειώνεται η δουλειά τους, ενώ σημαίνει πολλαπλασιασμό της δουλειάς για τους μεταφραστές από τα αγγλικά με παράλληλη, ωστόσο, ενδεχομένη μείωση των αμοιβών. Την ίδια στιγμή, είναι δεδομένο ότι από τα αγγλικά μεταφράζονται πολλά βιβλία της παραλογοτεχνίας, ή της μαζικής εν πάση περιπτώσει λογοτεχνίας, των οποίων οι μεταφραστικές απαιτήσεις είναι διαφορετικές, οπότε και οι αμοιβές προσαρμόζονται αναλόγως.

3. Μεταφραστές λογοτεχνίας και ανθρωπιστικών επιστημών

Πριν περάσουμε στη διαδικασία μετάφρασης όπως διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια στους εκδοτικούς οίκους – αν και η κρίση έχει αρχίσει να αλλάζει τα δεδομένα σημαντικά και πάλι –, θα πρέπει να σημειώσουμε την απουσία στοιχείων για τους επαγγελματίες μεταφραστές βιβλίων. Η τελευταία έρευνα (Καμπουρόπουλος 2002) είχε διενεργηθεί το χρονικό διάστημα από τον Νοέμβριο του 2000 ως τον Μάρτιο του 2001 από την Metron Analysis για το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου και αφορούσε 263 επαγγελματίες μεταφραστές βιβλίων – συν άλλους 76 οι οποίοι ασχολούνται με διαφορετικά είδη μετάφρασης, για τους οποίους έδινε ορισμένα γενικά στοιχεία. Έχει

⁴ Δεν πρέπει να συγχέουμε την πρόσληψη της ξένης λογοτεχνίας με την πρόσληψη της μετάφρασης

ενδιαφέρον το γεγονός ότι συμμετείχαν οι μεταφραστές που είχαν εγγραφεί στο Αρχείο Μεταφραστών του ΕΚΕΒΙ ή στους συλλόγους μεταφραστών (Πανελλήνιος Σύλλογος Επαγγελματιών Μεταφραστών-ΠΣΕΜ και Ελληνική Εταιρεία Μεταφραστών Λογοτεχνίας), στον βαθμό που δέκα χρόνια αργότερα το αρχείο αυτό πια έχει εξαφανιστεί και οι σύλλογοι έχουν πολλαπλασιαστεί χωρίς αυτό να ενισχύσει τη θέση των μεταφραστών, όπως φαίνεται.

Ένα άλλο στοιχείο είναι ότι οι 263 αυτοί μεταφραστές που απάντησαν στις τηλεφωνικές συνεντεύξεις είχαν μεταφράσει το 1/5 περίπου της παραγωγής στο διάστημα 1998-2000, ενώ έχει ενδιαφέρον η παρατήρηση στην εισαγωγή ότι, λόγω κατάρτισης του ερευνητικού πλαισίου (σύλλογοι, αρχείο), είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι όσοι απάντησαν διακρίνονται από αυξημένη επαγγελματική – κλαδική συνείδηση και έχουν ενεργό ενδιαφέρον για τα κοινά (σ. 3-6).

Μέσα σε αυτή τη δεκαετία, πολλά έχουν αλλάξει όσον αφορά την εκπαίδευση των μεταφραστών σε πανεπιστήμια, σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, στη μη τυπική εκπαίδευση (κολλέγια, ινστιτούτα). Παραμένει όμως σταθερή η ετεροαπασχόληση, παρά τη μακρόχρονη εμπειρία, η συνεργασία με πολλούς εκδότες αλλά και η τάση των εκδοτών να συνεργάζονται σταθερά με κάποιους μεταφραστές, σε μια μορφή «υπαλληλοποίησης» που αποθαρρύνει τους μεταφραστές από τη διεκδίκηση κεκτημένων σχετικά με αμοιβές και πνευματικά δικαιώματα λόγου χάρη. Η έρευνα περιλαμβάνει και συγγραφείς-μεταφραστές, ενώ οι μεταφραστές απασχολούνται επίσης σε εκπαιδευτήρια, σε άλλες εργασίες σε εκδοτικούς οίκους, στον τύπο.

Τρία σημαντικά ζητήματα: κατά πόσο περιλαμβάνεται συστηματικά η παιδική λογοτεχνία στη λογοτεχνική μετάφραση, το ασφαλιστικό / συνταξιοδοτικό ζήτημα που παραμένει ακανθώδες ως σήμερα και το ζήτημα της πραγματικής εφαρμογής του νόμου

καθ'αυτήν. Βλ. σχετικά Berman (1995, 95).

περί πνευματικών δικαιωμάτων. Το πλέον σημαντικό: δέκα χρόνια μετά, οι αμοιβές, οι οποίες είχαν φτάσει και τα 300 ευρώ ενώ γενικά κινούνταν μεταξύ 120-150 ευρώ, σήμερα έχουν πέσει κατακόρυφα και φτάνουν ως και κάτω από 80 ευρώ.

Θα χρειαζόταν σίγουρα μια νέα έρευνα ώστε να έχουμε επικαιροποιημένα στοιχεία για τους μεταφραστές. Παρά ταύτα, ακόμη και η συγκεκριμένη λειτουργεί οδηγητικά για τα χαρακτηριστικά του επαγγέλματος και, κυρίως, για τα προβλήματά του, που παραμένουν άλυτα και επιδεινώνονται με την κρίση, ενώ η συνολική ποιότητα των μεταφράσεων βελτιώνεται και διαρκώς εισέρχονται στην αγορά νέα παιδιά με καλές σπουδές και κέφι για δημιουργία. Στην αναδιευθέτηση του τοπίου, πάντως, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και η συγκρότηση και ραγδαία ανάπτυξη της μετάφρασης στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αφενός προήγαγε και ενίσχυσε την επαγγελματική συνείδηση των μεταφραστών και αφετέρου προσέφερε σημαντικό ορολογικό και κειμενικό υλικό (σώματα κειμένων) στα ελληνικά, που υποστήριξε και συνεχίζει να υποστηρίζει τους μεταφραστές όλων των κατηγοριών και να αποτελεί βάση για την εκπαίδευσή τους. Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε την αναφορά της έρευνας στη νέα γενιά μεταφραστών που κάνει εκείνη την περίοδο δυναμικά την εμφάνισή της και στην αισιοδοξία για το μέλλον του κλάδου.

4. Η μεταφραστική διαδικασία στον εκδοτικό οίκο

Όταν κάνουμε λόγο για μεταφραστική διαδικασία στον εκδοτικό οίκο, πρέπει να ξέρουμε ότι αναφερόμαστε όχι τόσο στην εξαγωγή της νεοελληνικής λογοτεχνίας (extranotation), αλλά στην εισαγωγή της ξένης (intranotation), σύμφωνα με το σχήμα κέντρο-περιφέρεια που αναφέραμε στην αρχή. Μικρές επιχειρήσεις, που στηρίζονταν σε έναν κύκλο φίλων και γνωστών, οι εκδοτικοί οίκοι οργανώθηκαν πιο συστηματικά

⁵ Για τις διαφορές λογοτεχνικής και επιστημονικής μετάφρασης, βλ. Sapiro, 2012.

μετά το 1980 και, ακόμη περισσότερο, μετά το 1990. Στο μεσοδιάστημα, κάνουν την εμφάνισή τους οι σειρές ξένης λογοτεχνίας, με έμφαση, όπως είναι αναμενόμενο, στην πεζογραφία και ειδικότερα στο μυθιστόρημα. Από τη μελέτη των καταλόγων, προκύπτει ότι υπεύθυνοι στις ξένες σειρές παραμένουν οι ίδιοι οι εκδότες (όπως στη σειρά της Εστίας η Μάνια Καραϊτίδου), αλλά σε μεγάλους εκδοτικούς οίκους ορίζονται επίσης υπεύθυνοι, που συχνά ή λιγότερο συχνά αλλάζουν (βλ. λόγου χάρη την αμερικανική και ποπ περίοδο του Κέδρου με τον Βαγγέλη Ραπτόπουλο).

Τα τμήματα ξένης λογοτεχνίας οργανώνονται σε τρεις κατευθύνσεις: πρώτον στην αναζήτηση τίτλων και τη διαχείριση πνευματικών δικαιωμάτων – το scouting, η αναζήτηση ευπώλητων εντάσσεται, εντούτοις στους μεγάλους εκδοτικούς οίκους συστηματικά μετά το 2000· δεύτερον, στην οργάνωση της παραγωγής (αναζήτηση μεταφραστών ανά γλώσσα, επιμέλεια μετάφρασης, τυπογραφική επιμέλεια, εξώφυλλα κ.λπ.)· την προώθηση των βιβλίων (γραφείο τύπου, δελτία τύπου κ.λπ.). Παρότι ενίοτε κάποιοι μεταφραστές εργάζονται σε εκδοτικούς οίκους, η περιγραφή της θέσης εργασίας τους δεν περιλαμβάνει τη μετάφραση, αλλά άλλες εργασίες, συντονισμού τμήματος, επιμέλειας και τα λοιπά. Στο πλαίσιο αυτό, κάνουν την εμφάνισή τους και οι αναγνώστες ξένης λογοτεχνίας, οι οποίοι συχνά είναι και οι ίδιοι μεταφραστές και φέρνουν τις δικές τους προτάσεις στους εκδοτικούς οίκους. Εκτός από τις προτάσεις, η αναζήτηση γίνεται με την παρακολούθηση ξένου ειδικού τύπου, συναντήσεις, συμμετοχή σε εκδόσεις βιβλίων κ.λπ.⁶

Καθώς η μεταφραστική παραγωγή σήμερα μειώνεται σχεδόν σε επίπεδα πριν του 1985, όταν δηλαδή ήταν κοντά στο 30%, για λόγους που έχουν να κάνουν με το αυξημένο κόστος του μεταφρασμένου βιβλίου (πνευματικά δικαιώματα, αμοιβή μεταφραστή, επιπλέον της παραγωγής του ελληνικού βιβλίου), είναι βέβαιο ότι η

διάρθρωση αυτή θα αλλάξει – και έχει ήδη αρχίσει να αλλάζει, με επιστροφή σε πιο συγκεντρωτική και μη επαγγελματική βάση, ειδικά στους μικρότερους οίκους. Οι μικροί εκδοτικοί, πάντως, ουδέποτε εκχώρησαν την επιλογή των τίτλων σε τρίτους. Την έκανε πάντα ο εκδότης, συζητώντας με φίλους και συνεργάτες του. Τέλος, πρέπει να σημειώσουμε τις τριβές που ενίοτε αναπτύσσονται μεταξύ μεταφραστών και επιμελητών, παρότι είναι εξίσου συχνό, και μάλλον πιο συχνό το φαινόμενο της αगाστής συνεργασίας τους. Το μεγαλύτερο πρόβλημα προκύπτει στις περιπτώσεις που ο επιμελητής δεν γνωρίζει τη γλώσσα του πρωτοτύπου και λειτουργεί ως επαρκής αναγνώστης, απαλείφοντας ενδεχομένως σημαντικά υφολογικά και πραγματολογικά στοιχεία του κειμένου και τροποποιώντας τη μεταφραστική στρατηγική που έχει επιλεγεί, συνήθως υπέρ της νόρμας της αποδεκτότητας.

Από την άλλη, δεν έχουν όλα τα είδη την ίδια αντιμετώπιση, η ποίηση και το θέατρο δεν έχουν το ίδιο εκδοτικό ενδιαφέρον, παρότι αυξάνει ο αριθμός τους, ούτε και το διήγημα φυσικά. Αντίστοιχα, οι μεταφραστές, οι οποίοι, όπως σημειώνεται και στην έρευνα, συνεργάζονται ως επί το πλείστον με τους εκδότες κατόπιν φιλικών συστάσεων, όπως και σήμερα άλλωστε, καταξιώνονται μέσα από τη δουλειά τους, η οποία τους παρέχει το ανάλογο συμβολικό κεφάλαιο – άμεσα συνδεδεμένο με την αμοιβή τους, η οποία είναι ως σήμερα ατομικά διαπραγματεύσιμη, αφού κανένας σύλλογος δεν έχει καταφέρει να θεσπίσει κατώτερες αμοιβές. Αντίστοιχο συμβολικό κεφάλαιο προσπορίζονται οι μεταφραστές και από τους συγγραφείς τους οποίους μεταφράζουν, ενώ σε λιγοστές περιπτώσεις οι ίδιοι καταξιώνουν με το όνομά τους τον ξένο συγγραφέα (Casanova 2002).

Στο επιστημονικό βιβλίο, τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά. Κατά πρώτον, υπάρχουν πάντα σειρές με επιστημονικούς υπευθύνους, που έχουν τον πρώτο και κύριο

⁶ Για να αντιληφθεί κανείς τη διαφορά μεγεθών των εκδοτικών οίκων σε σχέση π.χ. με τους αντίστοιχους

λόγο της επιλογής, η έκδοσή τους είτε αφορά πανεπιστημιακούς εκδοτικούς οίκους, ή συγκεκριμένους εκδοτικούς που εξειδικεύονται στις ακαδημαϊκές εκδόσεις είτε συγκεκριμένες σειρές. Η επιστημονική επιμέλεια είναι δεδομένη, το ίδιο και η ενδελεχής τυπογραφική επιμέλεια. Η δυσκολία των κειμένων, πολλά από τα οποία συνδυάζουν ένταση ορολογίας με ύφος, η μακρόχρονη εργασία που συχνά απαιτείται για εκτενή έργα και προϋποθέτει τη δέσμευση του μεταφραστή ή της ομάδας μεταφραστών είναι ορισμένα από τα ζητήματα που διαφοροποιούν την έκδοση αυτών των κειμένων. Σήμερα, επιπρόσθετες δυσκολίες προστίθενται και μάλιστα όχι μόνο στην εξαιρετικά πιεσμένη ελληνική εκδοτική αγορά, αλλά παγκοσμίως, από τη μείωση της χρηματοδότησης των πανεπιστημίων που επεκτείνεται στις βιβλιοθήκες ως την κατάργηση των συγγραμμάτων και τη γενικότερη εκδοτική κρίση. Παρουσιάζει ωστόσο μεγάλο ενδιαφέρον το γεγονός της αναζωπύρωσης του ενδιαφέροντος για την ιστορία και την πολιτική, που καταγράφεται στις αναγνωστικές προτιμήσεις της τελευταίας περιόδου – και ίσως παραπέμπει και πάλι στα τελευταία χρόνια της χούντας και τα πρώτα της μεταπολίτευσης.

Κλείνοντας με τη σύγχρονη κρίση, είναι σαφές ότι οι συνθήκες άσκησης του επαγγέλματος επιδεινώνονται, τόσο για τους μεταφραστές λογοτεχνίας όσο και επιστημονικών βιβλίων, ενώ ενδέχεται η αφάνεια του μεταφραστή να ενισχυθεί και πάλι. Από την άλλη, η μετάφραση είναι μια αδιάλειπτη δραστηριότητα στην Ελλάδα, όπως μαρτυρούν οι ιστορίες και οι βιβλιογραφίες της, η οποία σε δύσκολες εποχές στήριξε πολλούς πνευματικούς ανθρώπους. Είναι βέβαιο ότι το ίδιο θα συμβεί και στην παρούσα συγκυρία, παρότι είναι εξίσου βέβαιο ότι θα υπάρξουν αλλαγές σε όλα τα επίπεδα. Το επιστημονικό βιβλίο λόγου χάρη θα ακολουθήσει, όπως φαίνεται, θα μετοικήσει εν πολλοίς στο διαδίκτυο, ώστε να μειωθεί το κόστος έκδοσής του και να

στη Γαλλία, η οποία είναι μια χώρα που μεταφράζει πάρα πολύ, αλλά και οργάνωσης των πρακτικών αυτών, σε επίπεδο επιλογής τίτλων γενικά λόγου χάρη, βλ. ενδεικτικά Bessard-Banquy, 2009.

αυξηθεί ο κύκλος αναγνωστών του· κάτι που δεν αναιρεί ωστόσο την ανάγκη της μετάφρασής του. Αντίστοιχα, η ξένη λογοτεχνία δεν μπορεί παρά να συνεχίσει να εκδίδεται και εν μέσω κρίσης, η οποία δεν θα κρατήσει, ας ελπίσουμε, για πάντα. Το σημαντικό αυτή την περίοδο είναι η διατήρηση της επαγγελματικής συνείδησης, η διεκδίκηση των καλύτερων δυνατών όρων εργασίας και η πίστη στη διαχρονικότητα και την βαθιά αναγκαιότητα της δουλειάς μας.

Βιβλιογραφία

- Bellos, D. (2012). *Le Poisson et le Bananier. L'histoire fabuleuse de la traduction*, traduit par Daniel Loayza. Paris: Flammarion.
- Berman, B. (1995). *Pour une critique des traductions*. John Donne. Paris: Gallimard.
- Bessard-Banquy, O. (2009). *La vie du livre contemporain: étude sur l'édition littéraire, 1975-2005*. Paris: Du Lérot éditeur
- Casanova P. (2002). « Consécration et accumulation de capital littéraire ». In: *Actes de la recherche en sciences sociales* 144, 7-20. doi : 10.3406/arss.2002.2804
- Dimitroulia, T. (υπό δημ.), «Literary translation awards and the dynamics of the translation system». In Skordyles K. (ed.), *Greece in Translation*, Oxford University Press.
- Heilbron, J. (2010). “Structure and Dynamics of the World System of Translation”.
- UNESCO, International Symposium ‘Translation and Cultural Mediation’, February 22-23, 2010. <http://portal.unesco.org/culture/en/files/40619/12684038723Heilbron.pdf/Heilbron.pdf> (15.9.2012).
- Heilbron J. και Sapiro G. (2002). «La traduction littéraire, un objet sociologique». In *Actes de la recherche en sciences sociales* 44, 3-5.
- Καμπουρόπουλος, Σ. (2002). «Το Αισιόδοξο Μήνυμα της Ανάπτυξης της Αγοράς του Βιβλίου στην Ελλάδα». In *Ithaca* 2002, <http://www.ekebi.gr/appdata/documents/erevnes/bookmarket.pdf> (15.9.2012)

Καμπουρόπουλος, Σ. (2002α). Έρευνα για την επαγγελματική κατάσταση των μεταφραστών στην Ελλάδα. <http://www.ekebi.gr/frontoffice/isologismoi/TranslatorsReport.pdf> (15.9.1912).

<http://www.ekebi.gr/appdata/documents/erevnes/bookmarket.pdf> (15.9.2012).

Sapiro, G. (dir.) (2012). *Traduire la littérature et les sciences humaines : conditions et obstacles*, Paris : Ministère de la culture et de la communication.

Τσοκόπουλος, Β. (online.). *Ιστορία της έκδοσης στην Ελλάδα 1830-1974: Μια επισκόπηση*. <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=node&cnode=596> (15.9.1915),

Δουλεύοντας για τα μεταφραστικά γραφεία εν μέσω οικονομικής κρίσης

Όλγα Καρυώτη

Πρόεδρος του Συλλόγου Μεταφραστών Επιμελητών Διορθωτών

Θέλω να αναφερθώ στην κατάσταση που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι και οι οιοιονεί εργαζόμενοι των μεταφραστικών γραφείων, τόσο γενικότερα όσο και σε σχέση με τις αναθέσεις μεταφραστικών έργων από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για τα προβλήματά μας αυτά έχουμε ήδη ενημερώσει την Κομισιόν και την DGT, σε συνάντηση με τον εκπρόσωπό της στην Ελλάδα, προφορικά και γραπτώς, με υπόμνημα. Γραπτή επίσημη απάντηση δεν λάβαμε, η προφορική όμως απάντηση ήταν ενδεικτική της στάσης της ΕΕ και σε αυτό το θέμα. Η ανάθεση ενός μεταφραστικού έργου από την DGT σε μεταφραστικά γραφεία παρομοιάστηκε με την ανάθεση της κατασκευής ενός σπιτιού σε έναν εργολάβο και ειπώθηκε ότι αυτό που ενδιαφέρει τον πελάτη, δηλαδή την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είναι να γίνει η δουλειά γρήγορα και φτηνά και ότι αν ο εργολάβος απασχολεί ακόμα και παιδάκια είναι αδιάφορο στην Κομισιόν.

Καταρχάς, ας μη μας εκπλήσσει η άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Υπάρχουν πολλά μεταφραστικά γραφεία που ανέλαβαν μεταφραστικό έργο για λογαριασμό των ευρωενωσιακών θεσμών και, αν και είχαν πληρωθεί γι' αυτό, δεν δίστασαν να φεσώσουν τους μεταφραστές τους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της εταιρείας «Αρχέτυπον», προνομιακού παραλήπτη μεταφραστικού έργου από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Παρά τις οχλήσεις των εργαζομένων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ανταποκρίθηκε ως όφειλε μπροστά σε μία τόσο προκλητική κατάχρηση ευρωπαϊκών πόρων.

Είναι βέβαιο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί έναν σημαντικό δρώντα στα μεταφραστικά πράγματα, είτε ως παραγωγός πολιτικής σε τομείς που άπτονται της εργασίας και της μετάφρασης είτε ως χρηματοδότης μεταφραστικού έργου και εργοδότης συναδέλφων μεταφραστών. Δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν είναι μια ιδιωτική επιχείρηση, αλλά και ένας πολιτικός θεσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και υπάρχει μέσω της φορολόγησης και της συναίνεσης των πολιτών για την εξυπηρέτησή τους, ας έχει υπόψη της ότι πολίτες δεν είναι μόνο οι επιφανείς (οι μεγάλες εταιρείες). Είναι και οι αφανείς (οι εργαζόμενοι – οι «ακόμα και παιδάκια»).

Την παραπάνω θέση περί των προτιμήσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επιβεβαιώνει η συμμετοχή της στην πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος Ευρωπαϊκής Εθελοντικής Πιστοποίησης για Μεταφραστές (European Voluntary Certification for Translators – TransCert), ενός εργαλείου πιστοποίησης μεταφραστών, προς χορήγηση κατόπιν εξετάσεων επί πληρωμή, ανεξάρτητα από την επαγγελματική τους εμπειρία ή/και την επιστημονική τους κατάρτιση. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή συνεργάζεται μέχρι και με την Ευρωπαϊκή Ένωση Συνδέσμων Μεταφραστικών Εταιρειών (European Union of Associations of Translation Companies). Για τις εταιρείες η πιστοποίηση των μεταφραστών προσφέρει άμεσα πλεονεκτήματα. Πέραν του ότι δημιουργείται άλλη μια αγορά δεξιοτήτων που θα εξασφαλίσει κέρδος σε διάφορες επιχειρήσεις παραγωγής τίτλων, οι μεταφραστικές εταιρείες επιδεικνύουν τα «πιστοποιητικά ποιότητας» (όπως το EN15038 και το ISO 9001) που έχουν καθορίσει οι εργοδοτικές ενώσεις του κλάδου σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, χρησιμοποιώντας τα πτυχία και τα διπλώματα που καταθέτουν οι εργαζόμενοι, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αναθέτουν εργασίες στους τελευταίους. Για τους μεταφραστές μια επιπλέον πιστοποίηση είναι ένα επιπλέον έξοδο και ένα επιπλέον εμπόδιο στην ελεύθερη άσκηση του επαγγέλματός τους.

Το πνεύμα της εποχής λοιπόν ορίζει ότι η μετάφραση πρέπει να είναι φτηνή για τον πελάτη-εργοδότη, κερδοφόρα για τον εργολάβο-εργοδότη και αν φτάνει να είναι βασανιστήριο για τον εργαζόμενο μεταφραστή, είναι πραγματικά αδιάφορο. Εάν αυτό ίσχυε προ κρίσης, πλέον εν μέσω κρίσης και δεδομένων των μέτρων αντιμετώπισής της που καταστρώνουν Ε.Ε.-Ε.Κ.Τ.-Δ.Ν.Τ. και ελληνικό κράτος, φανταστείτε τον βαθμό αθλιότητας στον οποίο μπορεί αυτή η πολιτική να φέρει τον εργαζόμενο μεταφραστή, επιμελητή, διορθωτή.

Ας δούμε λίγο πιο προσεκτικά ποια είναι αυτά τα «ακόμα και παιδάκια»:

- Είναι οι εσωτερικοί μεταφραστές, ενδεχομένως και επιμελητές, που εργάζονται είτε με σύμβαση εργασίας είτε με σύμβαση έργου είτε με... καμία σύμβαση. Οι τυχεροί είναι ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ και οι υπόλοιποι αυτασφαλίζονται στον ΟΑΕΕ. Η κρίση και τα κυβερνητικά μέτρα λειτούργησαν ως ευκαιρία για πολλά μεταφραστικά γραφεία ώστε να συμπίεσουν το εργατικό κόστος, είτε με τη μείωση μισθών και επιδομάτων είτε με την αύξηση της παραγωγικότητας και την περικοπή θέσεων εργασίας, που πολλές φορές έχει ως αποτέλεσμα τον μεταφραστή πολυεργαλείο που μεταφράζει, επιμελείται, διορθώνει και είναι και project manager.
- Είναι οι νέοι ασκούμενοι μεταφραστές. Με την αόριστη υπόσχεση της επαγγελματικής αποκατάστασης και τη συνενοχή μιας σειράς ιδιωτικών σχολών μετάφρασης, αλλά και δημόσιων πανεπιστημίων, πολλοί νέοι συνάδελφοί μας δουλεύουν κανονικά οχτάωρο, ή ακόμα και υπερωρίες, πέντε μέρες την εβδομάδα, χωρίς ασφάλιση ούτε μισθό. Ο εργοδότης κάποτε γνώριζε πως όταν προσλάμβανε έναν νέο εργαζόμενο, υπήρχε ένα χρονικό διάστημα εκπαίδευσης και προσαρμογής στο περιβάλλον εργασίας και πως έπρεπε να καταβάλλει κανονικά μισθό και ασφαλιστικές εισφορές βάσει της εργατικής νομοθεσίας.

Πλέον, η πρακτική άσκηση προβάλλεται ως επιβράβευση για τους αριστούχους αποφοίτους και ως προϋπόθεση για επαγγελματική αποκατάσταση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υπάρξει πρωτοπόρος στην εισαγωγή του θεσμού της πρακτικής, προσφέροντας θέσεις «μαθητείας» (traineeships) πεντάμηνης διάρκειας με μηνιαία αποζημίωση σαφώς μικρότερη του επαγγελματία μεταφραστή. Όταν αυτή η τάση επικυρώνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε επίπεδο Βρυξελλών, προλειαίνεται το έδαφος για την προώθησή της και σε εθνικό επίπεδο, με αποτέλεσμα όχι μόνο να μετακυλίεται το κόστος εκπαίδευσης στον εργαζόμενο, αλλά ο εργοδότης, πατώντας στην κακοπληρωμένη ή άμισθη εργασία, ακόμα και να μηδενίζει το κόστος παραγωγής, αυξάνοντας κατακόρυφα το κέρδος του.

- Είναι οι εξωτερικοί μεταφραστές που αναλαμβάνουν τον μεγαλύτερο όγκο παραγωγής μετάφρασης. Οι εξωτερικοί συνεργάτες είτε αυτασφαλίζονται, κατά κύριο λόγο στον ΟΑΕΕ, είτε λαμβάνουν για την εργασία τους απόδειξη δαπανών είτε εργάζονται αφανώς. Οι εξωτερικοί συνεργάτες της πρώτης κατηγορίας εντάσσονται στους κοινώς αποκαλούμενους «μπλοκάκηδες», οι οποίοι ενώ δεν έχουν κανένα κατοχυρωμένο δικαίωμα εντός της εργασιακής τους σχέσης, υπόκεινται σε άδικη επιβολή υπέρογκων εισφορών στα ασφαλιστικά ταμεία (αποκλειστική εισφορά του εργαζόμενου-ημιάνεργου «μπλοκάκια», χωρίς δικαίωμα σε επίδομα ανεργίας, χωρίς σύνδεση εισοδήματος-εισφορών, με τους ίδιους ακριβώς όρους που καταβάλλουν εισφορές και φορολογούνται οι εργοδότες τους, οι οποίοι φυσικά δεν φέρουν την παραμικρή ευθύνη σε περίπτωση απόλυσης) και σε άδικη φορολόγηση (υπερβολική παρακράτηση φόρου σε χαμηλά εισοδήματα, επιβολή Φ.Π.Α. για τη διάθεση της εργατικής τους δύναμης, εκβιαστική περαίωση κ.λπ.). Η εποχή

της κρίσης και των μνημονίων έβαλε και αυτό τον τύπο εργαζομένων στο στόχαστρο, με το τέλος επιτηδεύματος, την εισφορά αλληλεγγύης και τη μείωση του αφορολόγητου, με αποτέλεσμα την εξώθησή τους στην ανεργία, την ανασφάλεια, τη μαύρη εργασία, την αποδοχή κατάπτυστων εργασιακών όρων και συνθηκών, το φέσωμά τους από τους εργοδότες και την υπερδιόγκωση των οφειλών τους στα ασφαλιστικά ταμεία και στην εφορία. Προκειμένου να περισωθεί, ει δυνατόν αμείωτη, η κερδοφορία τους, τα μεταφραστικά γραφεία προβαίνουν σε μακροχρόνιες έως και πολυετείς καθυστερήσεις πληρωμών, εξαντλώντας κάθε περιθώριο υλικής και ψυχικής αντοχής των εργαζομένων, αν και δυνάμει της Οδηγίας 2011/7/ΕΕ προβλέπεται ότι η πληρωμή ενός ελεύθερου επαγγελματία για συγκεκριμένο έργο πρέπει να γίνεται μέσα σε 30 μέρες από την παραλαβή του αντίστοιχου τιμολογίου ή της αντίστοιχης αίτησης για πληρωμή από τον οφειλέτη ή από την παροχή των υπηρεσιών. Η Οδηγία αυτή έχει προθεσμία ενσωμάτωσης στο ελληνικό δίκαιο ως την 16/3/2013. Εν τω μεταξύ εφαρμόζεται το ΠΔ 166/2003, με το οποίο ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο η Οδηγία 2000/35/ΕΕ, με αντίστοιχες ρυθμίσεις επί του σχετικού θέματος. Τι γίνεται με την εφαρμογή αυτού του μέτρου; Μας ενδιαφέρει να απολύσουμε τους δημόσιους υπάλληλους, να πετσοκόψουμε τους μισθούς, να καταργήσουμε τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, να φορτώσουμε τον κόσμο με χαράτσια, αλλά αυτό...

Αυτό που γίνεται αντιληπτό από την παρούσα κατάσταση είναι ότι χωρίς δυναμική και μαζική διεκδίκηση από την πλευρά των μεταφραστών, οι πολιτικοί θεσμοί, οι εργοδότες και οι εργολάβοι θα συνεχίσουν να υπηρετούν τη λογική του κέρδους, αψηφώντας τις όποιες επιπτώσεις στις ζωές μας.

Να προσθέσουμε ότι τον τελευταίο καιρό ακούγεται πως, μέσα στο πρόγραμμα της μνημονιακής πολιτικής αντιμετώπισης της κρίσης, η φορολόγηση των ελεύθερων επαγγελματιών, δηλαδή και των «μπλοκάκηδων», ενδέχεται να αυξηθεί ακόμα και στο 35% (ενιαίος συντελεστής) και η αύξηση της παρακράτησης φόρου στο 25%, ενώ το αφορολόγητο θα καταργηθεί πλήρως. Διαδίδεται, βέβαια, ότι όσοι δηλώνουν συνεχή απασχόληση σε έναν μόνο εργοδότη θα διατηρούν το αφορολόγητο όριο των 5.000 ευρώ. Έως τώρα, θεωρητικά, όποιος είχε έναν εργοδότη μπορούσε να τον καταγγείλει στην Επιθεώρηση Εργασίας, ώστε να προσληφθεί με κανονική σύμβαση εργασίας και να αποζημιωθεί. Αντί λοιπόν να ελέγχεται ο εργοδότης, τώρα καθίσταται ο «μπλοκάκις» ακόμα περισσότερο έρμαιο του αφεντικού του. Ο νέος διαχωρισμός που επιβάλλει το κράτος, μέσω της διατήρησης του αφορολόγητου, ανάμεσα σε όσους έχουν έναν εργοδότη και στους υπόλοιπους, θα έχει ως αποτέλεσμα την περαιτέρω υποτίμηση της εργατικής μας δύναμης και την αναγκαστική πρόσδεση στον ένα και μοναδικό εργοδότη, ανεξαρτήτως συνθηκών και όρων εργασίας, καθώς η μη μισθωτή εργασία «ποινικοποιείται» από το ίδιο το κράτος, με την επιβολή φορολογίας ανεξαρτήτως εισοδήματος.

Οι νέες αυτές πολιτικές εξωθούν προφανώς τους εξωτερικούς συνεργάτες-ελεύθερους επαγγελματίες να έλθουν αντιμέτωποι με τρεις εναλλακτικές: α) τη δέσμευση σε έναν εργοδότη, χωρίς δυνατότητα διαπραγμάτευσης, ανεξαρτήτως όρων και συνθηκών εργασίας, β) τον δρόμο της ανεργίας ή γ) τη μαύρη εργασία.

Εμείς, ως Σύλλογος Μεταφραστών Επιμελητών Διορθωτών, διεκδικούμε από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

1. Να πάψουν να ασκούν διακρίσεις υπέρ των μεγάλων εταιρειών σε βάρος του μεμονωμένου μεταφραστή ή των κοινοπραξιών μεμονωμένων μεταφραστών. Ο κύκλος εργασιών μιας εταιρείας, απαιτούμενο για την ανάθεση έργων, δεν λέει

τίποτα για την ποιότητα των παρεχόμενων μεταφραστικών υπηρεσιών. Εφόσον, λοιπόν, αυτοί που καταλήγουν να επιτελούν το μεταφραστικό έργο των εταιρειών είναι μεμονωμένοι εργαζόμενοι δεν δικαιολογείται ο έμμεσος αποκλεισμός τους από τους διαγωνισμούς της ΕΕ, με δήθεν τεχνικά ουδέτερους όρους που ευνοούν τις εταιρείες.

2. Να εισαγάγουν ρήτρες καλών εργασιακών πρακτικών για κάθε ανάθεση μεταφραστικού έργου, όπως την έγκαιρη (τουλάχιστον εντός του προβλεπόμενου ορίου από τον νόμο) καταβολή των δεδουλευμένων, την καταβολή εύλογης αμοιβής, την υποχρεωτική σύναψη συμβάσεων έργου ή εξαρτημένης εργασίας και την αμέριστη και δωρεάν παροχή τεχνικής υποστήριξης από την εταιρεία προς το μεταφραστή. Ο μη σεβασμός της ρήτρας καλών εργασιακών πρακτικών θα πρέπει να συνεπάγεται την επιβολή προστίμου και τον αποκλεισμό της εταιρείας από μελλοντικούς διαγωνισμούς.
3. Να διενεργούν ελέγχους στις μεταφραστικές εταιρείες, πριν την ανάθεση έργου και όχι εκ των υστέρων, ως προς την τήρηση της εργατικής νομοθεσίας και την υιοθέτηση καλών εργασιακών πρακτικών. Στοιχειώδες μέτρο είναι η εγκαθίδρυση ελεγκτικού μηχανισμού που θα υποδέχεται καταγγελίες και παράπονα από μεμονωμένους μεταφραστές και θα προχωρά στην ακύρωση της σύμβασης μεταξύ του εκάστοτε ευρωπαϊκού θεσμού και της εταιρείας σε περίπτωση παράβασης εκ μέρους της δεύτερης.

Εμείς, ως Σύλλογος Μεταφραστών Επιμελητών Διορθωτών, καλούμε τους συναδέλφους μας να οργανωθούν για να αντιπαλέψουμε συλλογικά την επίθεση ενάντια στα εργατικά δικαιώματα και την περαιτέρω υποβάθμιση των επισφαλώς εργαζομένων, που εξαπολύουν οι κρατικές και ευρωπαϊκές πολιτικές με στόχο την

προστασία της κερδοφορίας των επιχειρήσεων και τον αφανισμό κάθε στοιχειώδους αξιοπρέπειας των εργαζομένων.

Σας καλούμε αύριο στην πανεργατική απεργιακή συγκέντρωση στο μπλοκ του Σ.Μ.Ε.Δ. στις 11.00 στο Μουσείο.

**Η εξωτερική μετάφραση στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής**

Βάσω Μαργώνη

Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Επιτροπής

Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας

Η εξωτερική μετάφραση αποτελεί σημαντικό μέρος της μετάφρασης που παράγεται στο πλαίσιο της Επιτροπής: το 2011 αντιπροσώπευε το 28% της παραγωγής της γενικής διεύθυνσης μετάφρασης. Ειδικά για το ελληνόγλωσσο τμήμα αντιπροσώπευε το 22%.

Σε απόλυτους αριθμούς, από τα 2,11 εκατομμύρια σελίδες που μεταφράστηκαν το 2011 από τη γενική διεύθυνση μετάφρασης της Επιτροπής, οι 587,5 χιλιάδες σελίδες μεταφράστηκαν από εξωτερικούς μεταφραστές. Όσον αφορά το ελληνόγλωσσο τμήμα, από τις 80.990 σελίδες που μεταφράσαμε συνολικά, οι 18.096 μεταφράστηκαν από εξωτερικούς συνεργάτες.

Σ' αυτό το πλαίσιο προσπαθούμε να έχουμε όσο το δυνατό καλύτερη επικοινωνία με τους εξωτερικούς μεταφραστές που συνεργάζονται με την υπηρεσία μας. Απαντούμε σε μεταφραστικές ή ορολογικές απορίες. Συνιστούμε να χρησιμοποιούνται βάσεις δεδομένων που είναι δημόσιες και που αποτελούν σε πολύ μεγάλο βαθμό προϊόντα των μεταφράσεων μας, όπως η Eur-lex για τη νομοθεσία ή η IATE για κάθε είδους ορολογία (συγχώνευση όλων των παλαιότερων βάσεων δεδομένων ορολογίας όλων των θεσμικών οργάνων). Επίσης, παρέχεται δημόσια πρόσβαση στον εξαιρετικά χρήσιμο οδηγό για τη σύνταξη, τη μετάφραση και την αναθεώρηση των νομικών πράξεων και των λοιπών εγγράφων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ελληνικά, που εκπόνησε κατά

κύριο λόγο ο συνάδελφός μας Γ. Μαθιουδάκης σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που δόθηκαν από τον προϊστάμενο του τμήματος ελληνικής γλώσσας Β. Κουτσιβίτη και βρίσκεται στη διεύθυνση

http://ec.europa.eu/translation/greek/guidelines/el_guidelines_en.htm

Τέλος, παρέχεται δημόσια πρόσβαση σε πολλούς μεταφραστικούς πόρους της Επιτροπής που μπορούν να αναζητηθούν μέσω της αρχικής ιστοσελίδας της Επιτροπής http://ec.europa.eu/index_en.htm, μέσω του ευρετηρίου (A-Z Index), γράμμα T, Translation, http://ec.europa.eu/translation/index_en.htm.

Σε κάθε περίπτωση, την τελική ευθύνη για την ποιότητα των εξωτερικών μεταφράσεων τη φέρει η γενική διεύθυνση μετάφρασης. Γι' αυτόν τον λόγο, προβλέπεται διαδικασία αξιολόγησης ή και αναθεώρησης των εξωτερικών μεταφράσεων από τους μεταφραστές της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης.

1. Λίγα λόγια για τις διαδικασίες:

1.1 Πώς ανατίθεται μια μετάφραση σε εξωτερικό μεταφραστή;

Όλη η επικοινωνία των εξωτερικών μεταφραστών σχετικά με την ανάληψη κειμένων προς μετάφραση και με την παράδοση των μεταφράσεων, οι διαπραγματεύσεις για τον αριθμό των σελίδων ή για την αμοιβή κ.λπ. γίνονται με τη διοικητική μονάδα που ασχολείται αποκλειστικά με τις εξωτερικές μεταφράσεις, κυρίως, μέσω της ηλεκτρονικής πύλης extraPortal.

Σχετικοί δικτυακοί τόποι:

http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_en.htm

είναι η αρχική σελίδα της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης.

Από εκεί πατάμε jobs and contracts.

Εδώ:

http://ec.europa.eu/dgs/translation/workwithus/contractor/index_en.htm

παρέχονται πληροφορίες για τους αντισυμβαλλομένους της Επιτροπής.

Εδώ:

http://ec.europa.eu/dgs/translation/workwithus/calls/index_en.htm

παρέχονται πληροφορίες για τον τρόπο υποβολής προσφοράς με σκοπό την ανάθεση σύμβασης.

Όλη η επικοινωνία που αφορά θέματα ορολογίας και γενικότερα μεταφραστικά θέματα, όλες οι απορίες σχετικά με το κείμενο που έχει σταλεί για μετάφραση γίνεται με τις καθ' αυτό μεταφραστικές διοικητικές μονάδες. Υπάρχει ένα ηλεκτρονικό γραμματοκιβώτιο, μέσω του οποίου στέλνονται οι ερωτήσεις από τους εξωτερικούς μεταφραστές και οι απαντήσεις από τους μεταφραστές της γενικής διεύθυνσης μετάφρασης.

1.2 Πώς αξιολογείται μια εξωτερική μετάφραση;

Κατ' αρχάς η αξιολόγηση είναι ένα μέτρο αξιολόγησης και ελέγχου της ποιότητας των εξωτερικών μεταφράσεων.

Η αξιολόγηση πρέπει να γίνεται το συντομότερο δυνατόν, ώστε εάν είναι μέτριας ή κακής ποιότητας η μετάφραση, να μπορεί να επιστραφεί στον αντισυμβαλλόμενο για να διορθωθεί.

Είμαστε υποχρεωμένοι να ενημερώνουμε τον εξωτερικό μεταφραστή για ποιο λόγο βαθμολογήσαμε τη μετάφρασή του με τον τρόπο που τη βαθμολογήσαμε και ποια λάθη καθόρισαν τον βαθμό που βάλαμε. Υπάρχουν κωδικοί για τον χαρακτηρισμό των λαθών, π.χ. SENS για παρανοήσεις, SENS+ για σοβαρές παρανοήσεις, που αλλάζουν το νόημα του κειμένου, OM για παραλείψεις, OM+ για σοβαρές παραλείψεις, π.χ. ολόκληρων προτάσεων ή παραγράφων, RD για την αγνόηση εγγράφων αναφοράς,

κ.λπ., οι οποίοι παραδίδονται στον αντισυμβαλλόμενο όταν υπογράφει τη σύμβαση ή όταν αναλαμβάνει μια μετάφραση. Για κάθε βαθμό που βάζουμε, με εξαίρεση τον βαθμό very good (10), είμαστε υποχρεωμένοι να στέλνουμε «feedback» στον εξωτερικό συνεργάτη, δηλαδή στέλνουμε τις διορθωμένες σελίδες με track changes και με τους κωδικούς που εξηγούν τα λάθη. Για τον βαθμό very good (10), δεν είμαστε μεν υποχρεωμένοι να στέλνουμε feedback, ωστόσο συνιστάται να στέλνουμε και σ' αυτή την περίπτωση.

Ο βαθμός 0 (Inacceptable/Απαράδεκτη) σημαίνει ότι η μετάφραση δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί όπως παραδόθηκε και απαιτεί διεξοδική αναθεώρηση. Έχει πολλές παρανοήσεις ή σοβαρές παραλείψεις, οι οδηγίες και τα έγγραφα αναφοράς έχουν αγνοηθεί, συνεπάγεται πρόσθετο φόρτο εργασίας.

Ο βαθμός 4 (Below Standard/Κατώτερη των προδιαγραφών) σημαίνει ότι η μετάφραση είναι κατώτερη του επιπέδου ποιότητας που απαιτείται βάσει της σύμβασης-πλαισίου («...να μπορεί να χρησιμοποιηθεί όπως παραδόθηκε»).

Ο βαθμός 6 (Acceptable/Αποδεκτή) σημαίνει ότι η μετάφραση είναι μέτριας ποιότητας, δεν εξυπηρετεί εξ ολοκλήρου τον σκοπό για τον οποίο προορίζεται.

Ο βαθμός 8 (Good/Καλή) σημαίνει ότι η μετάφραση έχει επιτύχει το επίπεδο ποιότητας που απαιτείται από τη σύμβαση-πλαίσιο («...μπορεί να χρησιμοποιηθεί όπως παραδόθηκε»). Εξυπηρετεί σχεδόν απολύτως τον σκοπό για τον οποίο προορίζεται. Περιέχει λάθη, τα οποία όμως δεν υπονομεύουν σοβαρά την καλή ποιότητα της μετάφρασης.

Ο βαθμός 10 (Very good/Πολύ καλή) σημαίνει ότι η μετάφραση έχει επιτύχει απολύτως το επίπεδο ποιότητας που απαιτείται από τη σύμβαση-πλαίσιο («...μπορεί να χρησιμοποιηθεί όπως παραδόθηκε, χωρίς να χρειάζεται να κάνει καμία αλλαγή η Επιτροπή»). Το κείμενο διακρίνεται από κομψές μεταφραστικές λύσεις, κατανόηση

δύσκολων εννοιών, χρήση της κατάλληλης ορολογίας, σαφήνεια έκφρασης, άψογη παρουσίαση κ.λπ.

Θα πρέπει να αναφέρω ότι οι εξωτερικές μεταφράσεις στη μεγάλη τους πλειονότητα βαθμολογούνται με τους βαθμούς good και very good.

2. Λίγα λόγια για την επιλογή της Επιτροπής να διαθέτει εσωτερική υπηρεσία μετάφρασης (γενική διεύθυνση μετάφρασης):

Η ύπαρξη εσωτερικών υπηρεσιών μετάφρασης στα θεσμικά όργανα της ΕΕ βασίζεται στον κανονισμό 1/1958 της ΕΟΚ που προβλέπει ότι επίσημες γλώσσες της ΕΕ (ΕΟΚ) είναι όλες οι επίσημες γλώσσες των κρατών μελών.

Η επιλογή αυτή έγινε πρώτα πρώτα για λόγους δημοκρατικής νομιμότητας των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Για να μη θίγεται η ταυτότητα κανενός λαού που συμμετέχει στην ΕΕ και κανενός πολίτη της ΕΕ ούτε το δικαίωμα κανενός πολίτη να εκφράζεται στη γλώσσα του. Η επιλογή αυτή έγινε επίσης για τεχνικούς λόγους, δηλαδή για να ελέγχεται η ποιότητα της μετάφρασης και για να εξασφαλίζεται η συνοχή της ορολογίας και η συνοχή μεταξύ των διάφορων γλωσσών. Τέλος, για λόγους διαθεσιμότητας μεταφραστικού προσωπικού (επείγοντα κείμενα, εμπιστευτικά κείμενα).

Το κόστος άλλωστε αυτής της επιλογής, δηλαδή το κόστος όλων των γλωσσικών υπηρεσιών, μετάφρασης και διερμηνείας, σε όλα τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα είναι κάτω του 1% του ετήσιου προϋπολογισμού της ΕΕ.

Η μετάφραση κοστίζει στην Επιτροπή περίπου 300.000 ευρώ ετησίως και στον ευρωπαϊκό φορολογούμενο περίπου 0,60 ευρώ ετησίως.

**Η Πανελλήνια Ένωση Μεταφραστών (ΠΕΜ) στο ψηφιδωτό
του ελληνικού μεταφραστικού χώρου**

Μαρία Μουσαφίρη

Αντιπρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Μεταφραστών (ΠΕΜ)

1. Εισαγωγή

Εκ μέρους της ΠΕΜ χαιρετίζω την ιδέα για τη διοργάνωση της Ημερίδας με θέμα *Το Επάγγελμα του Μεταφραστή* από τη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Γραφείο Αθηνών, με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Γλωσσών. Οφείλω να αναγνωρίσω τις προσεκτικές προσπάθειες, στο στάδιο της προετοιμασίας όπου η ΠΕΜ συμμετείχε ως συνδιοργανωτής, του κ. Στράτου Μεϊντανόπουλου να καλλιεργήσει ένα ήπιο κλίμα συνεργασίας, στο μέτρο που το εγχείρημα αυτό έρχεται εκ των πραγμάτων αντιμέτωπο με τα ποικίλα αιχμηρά και ολισθηρά στοιχεία ενός χώρου όπου οι τροχιές των εμπλεκόμενων φορέων είναι συχνά παράλληλες και οι χώροι σχεδόν στεγανοί.

Ευχαριστούμε όλους τους συμμετέχοντες φορείς και τους υπόλοιπους συνδιοργανωτές, ιδιαιτέρως την ομοειδή μας ένωση, Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Μεταφραστών Πτυχιούχων Ιονίου Πανεπιστημίου (ΠΕΕΜΠΠ) με την οποία είχαμε μεγαλύτερη συνεργασία στο πλαίσιο αυτού του εγχειρήματος, αλλά και τον Σύλλογο Μεταφραστών, Επιμελητών, Διορθωτών (ΣΜΕΔ), του οποίου σεβόμαστε απόλυτα την απόφαση να μην συμμετέχει στη συνδιοργάνωση της Ημερίδας.

Θυμάμαι καθαρά το διστακτικό κλίμα κατά τις αρχικές διερευνητικές συζητήσεις. Παρά τις δυσκολίες είμαστε τώρα εδώ, σχεδόν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς στο χώρο

της μετάφρασης (επαγγελματικές ενώσεις μεταφραστών, Μεταφραστική Υπηρεσία της ΕΕ., εκδότες, μεταφραστικές επιχειρήσεις, πανεπιστημιακά ιδρύματα) ή τουλάχιστον περισσότεροι από ποτέ. Είναι μάλιστα η πρώτη φορά που στο επίκεντρο βρίσκεται επάγγελμα του μεταφραστή, όπως ο τίτλος της Ημερίδας δηλώνει. Από τη σκοπιά αυτή, έχει ιδιαίτερη σημασία η παρέμβαση των κύριων πρωτοβάθμιων επαγγελματικών ενώσεων του κλάδου, οι οποίες έχουν συμβάλει στην μερική διαμόρφωση ενός εν πολλοίς θολού χώρου.

2. Το ψηφιδωτό του ελληνικού μεταφραστικού χώρου και η ΠΕΜ

Όπως υπάρχει πλήθος (γλαφυρών ενίοτε) μεταφορών για το προϊόν της μετάφρασης (πιστή, άπιστη, είδωλο κ.ά) και τον μεταφραστή (γέφυρα, ακροβάτης, άγνωστος στρατιώτης), έτσι και για το χώρο της μετάφρασης θα μπορούσε κανείς χωρίς μεγάλη υπερβολή να εκστομίσει χαρακτηρισμούς του τύπου ‘μπέστε σκύλοι αλέστε’ ή ‘καθείς το μαγαζάκι του’.

Μια συστηματική προσπάθεια αποτύπωσης του ελληνικού μεταφραστικού χώρου θα μπορούσε να αντιπαραβληθεί με την αποκατάσταση ενός αρχαίου ψηφιδωτού, και σίγουρα θα απαιτούσε πολύ χρόνο, με αποτελέσματα ανάλογα του γνωστού ψηφιδωτού της λεγόμενης ‘Μόνα Λίζα’ του Ζεύγματος (2^{ος}-3^{ος} αιώνα μ.Χ.) με το τρομαγμένο και αινιγματικό βλέμμα και με τη μεγάλη λευκή περιοχή στη θέση των ψηφίδων που δεν βρέθηκαν ποτέ.

Βάσει μιας χονδρικής καταμέτρησης, τα μέλη όλων μαζί των επαγγελματικών ενώσεων κινούνται σε αριθμό κοντά στη μία χιλιάδα, ένας σχετικά μικρός αριθμός ως προς το σύνολο των ατόμων που ασκούν επαγγελματικά, ημι-επαγγελματικά και λάθρα τη δραστηριότητα, ενώ η απροθυμία πολλών επαγγελματιών να ενταχθούν σε κάποια από τις επαγγελματικές ενώσεις, είναι κάτι που απασχολεί σοβαρά την ΠΕΜ. Απουσία

μιας επίσημης σχετικής έρευνας, ανάμεσα στα αίτια πιθανολογούμε την αντιμετώπιση του επαγγέλματος ως πάρεργου ή ερασιτεχνικής δραστηριότητας, την ανυπαρξία ενός σαφούς προφίλ του επαγγέλματος, την έλλειψη συλλογικής κουλτούρας εν γένει και ειδικότερα συνδικαλιστικής κουλτούρας στο χώρο της μετάφρασης. Ενδέχεται επίσης να οφείλεται και στην απουσία μιας δευτεροβάθμιας οργάνωσης των υφιστάμενων ενώσεων που θα δημιουργούσε συνέργειες και ισχυρό αντίκτυπο και θα έδινε αξία στη συμμετοχή. Σχετικά μάλιστα με το τελευταίο, η αίσθησή μας είναι ότι οι ενώσεις τείνουν να εστιάζουν περισσότερο στις διαφορές τους παρά στα στοιχεία που τις ενώνουν, λησμονώντας συχνά ότι το μείζον ζήτημα είναι η αταυτοποίητη ζώνη.

Εν συνεχεία θα επιχειρήσω να δώσω μια εικόνα της ΠΕΜ με αναφορά τόσο στην ιστορική της πορεία όσο και στη σύγχρονη κατάσταση. Η ΠΕΜ ιδρύθηκε το 1963 και αποτελεί τον πρώτο πρωτοβάθμιο επαγγελματικό φορέα μεταφραστών και διερμηνέων της χώρας. Παρότι ιδρύθηκε και εδρεύει στη Θεσσαλονίκη και τα περισσότερα μέλη της προέρχονται από τη Βόρεια Ελλάδα, η εμβέλειά της είναι πανελλήνια, καθώς 40% των μελών ασκούν δραστηριότητα σε διάφορες άλλες περιοχές της Ελλάδας και στο εξωτερικό. Είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μεταφραστών (F.I.T.).

Γνώρισα την ΠΕΜ πριν 21 χρόνια, στα μισά περίπου της πορείας της. Τα περισσότερα μέλη ήταν τότε απόφοιτοι ξένων κολλεγίων και λειτουργούσαν γύρω από τα προξενία που τότε αφθονούσαν, μεταφράζοντας κυρίως διοικητικά, νομικά, τελωνειακά συνταξιοδοτικά και ιατρικά έγγραφα. Ήταν μια ένωση με επίκεντρο τον πρόεδρο και με απαρχαιωμένο για τα σύγχρονα δεδομένα καταστατικό. Το απόσπασμα του αρχικού καταστατικού που παραθέτω μιλά εύγλωττα για την κατάσταση του επαγγέλματος έως και πριν δύο δεκαετίες:

Άρθρον 4

Μέλη του Σωματείου δύνανται να είναι μεταφρασταί άνδρες, γυναίκες και δεσποινίδες ηλικίας άνω του 21^{ου} έτους, έχοντες ελευθέραν ικανότητα διαχείρισης της περιουσίας των οίτινες να τυγχάνουν απόφοιτοι γυμνασίου ή πανεπιστημίου, να

κατέχωσι δίπλωμα διδασχής της ξένης γλώσσας τουλάχιστον επί 4-5 έτη και πιστοποιητικόν ότι διετέλεσαν ως μεταφρασταί, διερμηνείς ή καθηγηταί ξένων γλωσσών τουλάχιστον επί 4-5 έτη. Εξαιρετικώς εγγράφονται ως μέλη της Ενώσεως μεταφρασταί διατελέσαντες αποδεδειγμένως ως τοιούτοι επί χρονικόν διάστημα μείζον των 10 ετών προ της ιδρύσεως της ενώσεως.

(Πηγή: ιδρυτικό καταστατικό ΠΕΜ)

Από τα τέλη της δεκαετίας του '80 σαρωτικές αλλαγές έφερε η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή, τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ως πηγή μεταφραστικής εργασίας, η καθιέρωση των μεταφραστικών σπουδών (σε πτυχιακό και μεταπτυχιακό αργότερα επίπεδο), η εμφάνιση των μεταφραστικών επιχειρήσεων και των σύγχρονων μεταφραστικών εργαλείων και διαδικασιών, οι βάσεις ορολογίας. τα εξειδικευμένα φόρουμ. Το 1994, μετά από μια περίοδο αδράνειας, η ΠΕΜ ανέκτησε τις δυνάμεις της και το 2003 ψήφισε ένα σύγχρονο καταστατικό. Χάρη στον ευέλικτο και ανοιχτό χαρακτήρα της, η ΠΕΜ κατάφερε εν τέλει να προσαρμοστεί και έως κάποιο βαθμό να ασκήσει έναν άτυπο κανονιστικό ρόλο στο χώρο.

Σήμερα η ΠΕΜ αριθμεί 220 μέλη, 70% γυναίκες και 30% άντρες με μέσο όρο ηλικίας περίπου τα 37 έτη. Διαθέτει γραφείο και διοικητική γραμματεία. Ο αριθμός των γλωσσών που προσφέρει είναι 30. Αναφορικά με το εργασιακό καθεστώς των μελών, μετά από τις επίμοχθες προσπάθειες των διοικητικών συμβουλίων της τελευταίας δεκαετίας να διασφαλισθεί το στίγμα της ΠΕΜ ως ένωσης επαγγελματιών μεταφραστών, πλέον απαρτίζεται από 70% ελεύθερους επαγγελματίες (εργαζόμενους κατ' οίκον, ή ιδιοκτήτες μικρών παραδοσιακών μεταφραστικών γραφείων), καθώς και από μισθωτούς μεταφραστές σε μεταφραστικές ή άλλες εταιρείες και σε οργανισμούς. Υπάρχουν επίσης τα επίτιμα μέλη, ένα μικρό ποσοστό μελών που άλλαξαν στην πορεία επάγγελμα και έπαψαν να ανήκουν σε μία από τις παραπάνω κατηγορίες, μερικά μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, καθώς και ελάχιστα μέλη που μετεξελέχθηκαν σε εργοδοτικές μεταφραστικές εταιρείες, αλλά που η ΠΕΜ επαγρυπνά ώστε η χρήση της

ιδιότητας μέλους να περιορίζεται στο επίπεδο του φυσικού προσώπου. Η εισδοχή νέων μελών αφορά μόνο φυσικά πρόσωπα και υπόκειται σε προσεκτικό έλεγχο, ώστε να διασφαλίζεται επαρκές επίπεδο τυπικών προσόντων και διέπεται από τα κριτήρια του τροποποιημένου καταστατικού. Στο εξής παρατίθενται τα κριτήρια εισδοχής:

1. Κάτοχοι πανεπιστημιακού τίτλου στον κλάδο της μετάφρασης.
 2. Κάτοχοι πανεπιστημιακού τίτλου συναφούς κλάδου (π.χ. τμήματα ξένων γλωσσών και λογοτεχνίας, γλωσσολογίας, επικοινωνιολογίας) με ειδίκευση στη μετάφραση ή εν συνεχεία μεταπτυχιακό τίτλο στη μετάφραση ή επιτυχή ολοκλήρωση σχετικής πρακτικής εξάσκησης σε όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλου διεθνούς οργανισμού ή τεκμηριωμένη σχετική προϋπηρεσία 3 ετών.
 3. Έχουν μεταφραστική προϋπηρεσία σε όργανο της Ε.Ε. ή άλλου διεθνούς οργανισμού.
 4. Είναι κάτοχοι άλλου πανεπιστημιακού τίτλου και έχουν ειδίκευση στη μετάφραση ή προϋπηρεσία 4 ετών.
 5. Εμπίπτουν στη περίπτωση μεταφραστή μεγάλου κύρους και γίνονται δεκτά κατόπιν ομόφωνης απόφασης του Δ.Σ. ή σύμφωνα με το άρθρο 5 του καταστατικού.
- (Πηγή: ιδρυτικό καταστατικό ΠΕΜ)

Πέραν των προβλέψεων του καταστατικού, η λειτουργία της ΠΕΜ διέπεται και από κώδικα δεοντολογίας.

Οι υπηρεσίες που η ΠΕΜ παρέχει στα μέλη της έχουν ως γνώμονα τους καταστατικούς της σκοπούς και ορμώνται από την καταγραφή των αναγκών των μελών και των μεταβαλλόμενων συνθηκών του πεδίου. Στη συνέχεια θα επιχειρήσω μια συνοπτική παρουσίασή των υπηρεσιών αυτών.

- Εξασφάλιση μιας συλλογικής ταυτότητας με ενιαία σφραγίδα, πλακέτες μέλους για ανάρτηση στο χώρο εργασίας, ετήσια κάρτας μέλους, όλα με το αναγνωρίσιμο λογότυπο ΠΕΜ και το κύρος που η Ένωση κατέκτησε στην πορεία της.
- Τήρηση μιας ικανής βιβλιοθήκης έντυπων λεξικών στο γραφείο της Ένωσης, η ανάγκη της οποίας φθίνει μεν λόγω των δυνατοτήτων του διαδικτύου, αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται στη διάθεση όσων μελών τη χρειάζονται.
- Ευρετήριο μεταφραστών στην ιστοσελίδα της ΠΕΜ. Η αναζήτηση μπορεί να γίνει με όνομα, γλώσσα (με περιορισμένο αριθμό συνδυασμών) και περιοχή. Πρόκειται

για μια δημοφιλή στα μέλη μας υπηρεσία λόγω των άμεσων επαγγελματικών ωφελειών που απολαμβάνουν από την επίσκεψη προοδευτικά περισσότερων εν δυνάμει πελατών.

- Τακτική ενημέρωση των μελών με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο σχετικά με τα τεκταινόμενα στο χώρο μας, αιτήματα εργασίας και συνεργασίας, καθώς και δυνατότητες κατάρτισης, νομικά, διοικητικά, φορολογικά θέματα, χάρη στο παρατηρητήριο της ΠΕΜ που τροφοδοτείται με πληροφορίες από μέλη, φορείς, την αγορά και την αποδελτίωση τύπου.

- Ενθάρρυνση της επαγγελματικής συνεργασίας και της δικτύωσης των μελών μεταξύ άλλων και με τη διαχείριση σελίδας και ομάδας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

- Υποδοχή και εξέταση παραπόνων μεταφραστών αναφορικά με τις σχέσεις τους με μεταφραστικές εταιρίες, αναξιόπιστους πελάτες, προβληματικές συνεργασίες, ζητήματα αδιαφάνειας στις προκηρύξεις διαγωνισμών κ.ά., και πρακτική παρέμβαση όπου είναι δυνατό.

- Πρακτική κατάρτιση των μελών βάσει δηλωμένων αναγκών με τη διοργάνωση πρακτικών σεμιναρίων ειδικής θεματολογίας (εργαλεία και λογισμικά μεταφραστικής μνήμης, μεταφραστική τεχνική), τα οποία διοργανώνονται σε συνεργασία με εξωτερικούς συνεργάτες ή με την εθελοντική προσφορά μελών και με μικρή οικονομική συμμετοχή των μελών. Παρέχεται σχετική βεβαίωση συμμετοχής.

- Δυνατότητα *άτυπης μάθησης* με διαλέξεις σχετικά με θεωρητικά και πρακτικά θέματα μετάφρασης, διερμηνείας, υποτιτλισμού, αλλά και με ευρύτερα θέματα γλώσσας και επικοινωνίας και σε σύνδεση με επίκαιρες τάσεις (π.χ. διά βίου μάθηση) από διακεκριμένους ομιλητές με την ευκαιρία των γενικών συνελεύσεων και της Παγκόσμιας Ημέρας Μετάφρασης. Παρέχεται σχετική βεβαίωση συμμετοχής.

- Σταθερή προσπάθεια ανάπτυξης σχέσεων με φορείς που σχετίζονται με τον κλάδο μας, όπως υπηρεσίες της ΕΕ, πανεπιστημιακά ιδρύματα και άλλους οργανισμούς που σχετίζονται με τη γλώσσα (π.χ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, ΕΕΕΕ) και με ομοειδείς φορείς (ΠΕΕΜΠΠΠ, ΠΕΜ) και πρόθυμη συμμετοχή στην απάντηση ερευνητικών ερωτηματολογίων διαφόρων φορέων.

- Ανάθεση διεξαγωγής μελετών, όπως η μελέτη του δικηγόρου Λευκόπουλου το 2003 για τη σκοπιμότητα και τις πτυχές της σύστασης δευτεροβάθμιου οργάνου μεταφραστικών ενώσεων, τύπου ομοσπονδίας. (η μελέτη είναι στη διάθεση όλων των ενδιαφερομένων).

- Σύσφιξη των σχέσεων των μελών με άτυπες συναντήσεις στα λεγόμενα Café ala rem, όπου οι συνάδελφοι συνομιλούν σε φιλικό επίπεδο.

- Προώθηση της συμμετοχικότητας με τη σύσταση ομάδων εργασίας για διάφορα θέματα, όπως η ομάδα καταστατικού, η ομάδα σύνταξης νέου δεοντολογικού κώδικα κ.ά.

- Προώθηση της εικόνας της ΠΕΜ με στοχευμένες χορηγίες.

- Μεγάλης κλίμακας εκδηλώσεις για τη γιορτή της Παγκόσμιας Ημέρας Μετάφρασης με διαλέξεις γύρω από ένα διαφορετικό θεματικό άξονα κάθε χρόνο (π.χ. μετάφραση στο θέατρο, τον κινηματογράφο και την ποίηση, πολιτισμική διαμεσολάβηση κ. ά). Καλούνται ομιλητές από την ακαδημαϊκή κοινότητα της χώρας και ειδικοί επί των εκάστοτε θεματικών ενοτήτων. Στο πρόγραμμα εντάσσονται και μουσικά γεγονότα ή δρώμενα, για την αύξηση του αντίκτυπου των εκδηλώσεων στην ευρύτερη κοινωνία.

Ένα έργο της ΠΕΜ το οποίο αξίζει ιδιαίτερης αναφοράς και στο οποίο η ΠΕΜ έχει επενδύσει σημαντικά είναι η δημιουργία μιας δυναμικής βάσης δεδομένων για τη

στοχευμένη και εξειδικευμένη εξαγωγή στοιχείων, η οποία θα επιτρέψει την πιο επιτυχή αντιμετώπιση προβλημάτων και τη χάραξη μελλοντικών κατευθύνσεων.

Τα προβλήματα στην ΠΕΜ είναι ποικίλα, ιδίως η περιορισμένη αριθμητική της και, ως εκ τούτου, οικονομική δύναμη που θα επέτρεπε την ανάπτυξη περισσότερων και μεγαλύτερης κλίμακας δράσεων, που εν μέρει μόνο μπορούν να αντισταθμιστούν με την δημιουργικότητα και τον δυναμισμό των υφιστάμενων μελών. Επίσης, όπως και στις περισσότερες ενώσεις, υπάρχει και το μεγάλο ζητούμενο της πιο ενεργητικής συμμετοχής των μελών ως αρχή και ως ανάγκη για την κατανομή της εργασίας που απαιτούν οι όλο και περισσότερες δραστηριότητες της ΠΕΜ.

3. Επίλογος

Πέραν των εκάστοτε συγκυριών, το μέλλον της ΠΕΜ θα εξαρτηθεί ενδεχομένως από μια νέου τύπου επίγνωση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις μέλους, από τη μεγαλύτερη επαγγελματική δικτύωση των μελών και από την παροχή σύγχρονων υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας προς τα μέλη. Τέλος, θα συσχετισθεί και με την περιβόητη δημιουργία ενός δευτεροβάθμιου οργάνου σε συνεργασία με τις υπόλοιπες ομοειδείς οργανώσεις. Σχεδόν σε όλα τα παραπάνω σημειώσαμε από μικρά έως σημαντικά βήματα. όμως υπάρχει ακόμα πολύς δρόμος να διανυθεί.

Διατηρούμε την αισιοδοξία μας και ευχόμαστε η Ημερίδα να σταθεί αφορμή για την ανάπτυξη σύγχρονων σχέσεων δυναμικού τύπου μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, τη δημιουργία γεφυρών και την ένθεση πολλών νέων ψηφίδων στο ψηφιδωτό της μετάφρασης.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

**Η εργασιακή πραγματικότητα για τους μεταφραστές, επιμελητές και διορθωτές
στον ελληνικό εκδοτικό χώρο σήμερα**

Ηρακλής Οικονόμου

Σύλλογος Μεταφραστών Επιμελητών Διορθωτών

Abstract

The present note contains the transcript of a panel presentation delivered at the one-day workshop “The Profession of the Translator”, which took place on the 17th of October 2012 and was organized by the European Commission’s DG Translation. After briefly highlighting the work and role of the Association of Translators-Editors-Proofreaders, the piece provides an overview of the problems faced by professional translators, editors and proofreaders in the publishing sector, such as delayed or non-payments and poor labour terms. The paper concludes that a reversal of the current landscape of insecurity is only possible through the solidarity and organized collective action of the employees that are hit hard by such developments.

Λέξεις-κλειδιά: Σύλλογος Μεταφραστών-Επιμελητών, μετάφραση και εκδοτικός χώρος, μετάφραση, επιμέλεια, διόρθωση, συνθήκες δουλειάς, αλληλεγγύη

Ευχαριστώ θερμά τους διοργανωτές για την πρόσκληση, και χαίρομαι ιδιαίτερα που βρίσκομαι σήμερα εδώ για να συζητήσουμε ζητήματα που μας αφορούν όλους. Μόνο μέσα από το διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων αποκτούν νόημα επέτειοι και ημερομηνίες όπως οι Παγκόσμιες Ημέρες.

Ο ΣΜΕΔ σκοπό έχει τη συνδικαλιστική οργάνωση όλων των μεταφραστών-επιμελητών-διορθωτών, μισθωτών και αυτο-απασχολούμενων, εργαζόμενων και ανέργων. Από το 2009 που ιδρύθηκε ο σύλλογος μέχρι σήμερα, χάρις στη δράση του έχουν καταγραφεί πάμπολλες νίκες συναδέλφων έναντι ασυνεπών εργοδοτών - και στον εκδοτικό χώρο. Οι δυσκολίες οργάνωσης παραμένουν: στη μετάφραση-επιμέλεια για εκδοτικούς οίκους κυριαρχούν οι προσωπικές και εξατομικευμένες σχέσεις εργαζόμενου-εργοδότη, ο συνδικαλισμός κατασυκοφαντείται, και η επίκληση της

κρίσης περιορίζει τα περιθώρια διαπραγμάτευσης. Όμως, η χιονοστιβάδα των προβλημάτων καταδεικνύει την επικαιρότητα της συνδικαλιστικής δράσης πάνω σε βάση ενωτική, χωρίς διακρίσεις ανάμεσα σε παλιούς και νέους, σε δικούς μας και άλλους.

Το να μιλήσεις μέσα σε 10 λεπτά για τα επαγγελματικά προβλήματα των μεταφραστών και των επιμελητών στον εκδοτικό χώρο είναι σίγουρα μία πρόκληση. Ποιών μεταφραστών/επιμελητών; Ποιού εκδοτικού χώρου; Η δουλειά του μεταφραστή και του επιμελητή απαξιώνεται στον βωμό της ανταγωνιστικότητας και της ανεύρεσης φτηνού εργατικού δυναμικού. Στις μέρες μας, εισβάλλει ορμητικά ένα νέο μοντέλο επισφαλώς εργαζόμενου πολυ-εργαλείου που τα κάνει όλα (μετάφραση, διόρθωση, επιμέλεια) και συμφέρει: δεν μιλάει πολύ, δεν απαιτεί, πληρώνεται με ψίχουλα, και υπογράφει συμβόλαια (αν και όταν το κάνει) που σπανίως αναφέρουν την ημερομηνία πληρωμής του, η οποία ακόμα πιο σπάνια τηρείται.

Εξίσου τείνει να εκλείψει και ο εκδοτικός χώρος με την παραδοσιακή έννοια του όρου, δηλαδή της τήρησης μιας πολιτιστικής πολιτικής, της εκτίμησης της πνευματικής εργασίας και της αξιοπρεπούς αμοιβής εργαζομένων και συνεργατών. Η Modern Times, θυγατρική του Ομίλου Γιαννίκου, ήταν επί χρόνια ο πρώτος σε τζίρο και κερδοφορία εκδοτικός οίκος της χώρας: αυτό δεν εμπόδιζε τον ιδιοκτήτη της να αρνηθεί την καταβολή των δεδουλευμένων σε συναδέλφους. Άλλες εκδόσεις παραμένουν γνωστές για τον ιστορικό και ποιοτικό τους χαρακτήρα, αλλά εμείς τις μαθαίνουμε και για τις πενιχρές αμοιβές τους, καθώς και για την πληρωμή σε πολλές άτοκες δόσεις. Παράλληλα με πνεύμα και πολιτισμό, κάποιοι προβεβλημένοι εκδότες συνεχίζουν να προσφέρουν και φέσια σε εσωτερικούς και εξωτερικούς «συνεργάτες»: κάπως έτσι εγκαινιάζονται τα καινούργια πολιτιστικά κέντρα και μέγαρα. Σε περιόδους κρίσης, η συνταγή είναι απλή: συμπίεστε το εργατικό κόστος όσο το δυνατόν περισσότερο. Και

δεν υπάρχει καλύτερο πειραματόζωο για την εφαρμογή του εν λόγω δόγματος από τους μεταφραστές-επιμελητές, και ιδιαίτερα τους νεότερους.

Σας παρακαλώ να με πιστέψετε. Πρόσφατα ήρθε στα χέρια μου συμβόλαιο εκδοτικού οίκου για μετάφραση λογοτεχνικού βιβλίου, όπου η μεταφράστρια επρόκειτο να αμειφθεί με 2,5 ευρώ μεικτά / σελίδα. Να το ξαναπώ; 2,5 ευρώ μεικτά / σελίδα. Όταν η ωριαία εργασία ενός μεταφραστή αποτιμάται στο επίπεδο της τιμής ενός πακέτου με τσίχλες, τότε θα συμφωνήσετε μαζί μου ότι τα πράγματα αγριεύουν. Τα πράγματα αγριεύουν επίσης όταν γινόμαστε μάρτυρες κρουσμάτων όπου τα κεφάλαια ενός βιβλίου μοιράζονται σε διαφορετικούς μεταφραστές, ως «δοκιμαστικά», τακτική η οποία καταλήγει σε βιβλία που έχουν μεταφραστεί τζάμπα. Τα πράγματα αγριεύουν όταν ευρωπαϊκές επιδοτήσεις για μετάφραση βιβλίων που προορίζονται για τον μεταφραστή καταλήγουν στις τσέπες του εκδότη. Τα πράγματα αγριεύουν όταν η όποια αμοιβή μας θεωρείται προκαταβολή επί πνευματικών δικαιωμάτων, ενώ τα ποσά που αντιστοιχούν στα καθαυτά πνευματικά δικαιώματα δεν καταβάλλονται ποτέ – με την κατάσταση να είναι ακόμα πιο ανεξέλεγκτη στο ηλεκτρονικό βιβλίο.

Τα πράγματα αγριεύουν, τέλος, κι όταν παραδίδεις έγκαιρα την εργασία σου βάσει σύμβασης, και τελικά δεν αμείβεσαι. Εγώ και άλλοι συνάδελφοι περιμένουμε για πάνω από δύο χρόνια να λάβουμε δεδουλευμένα δεκάδων χιλιάδων ευρώ από τις εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, και μάλιστα μετά από θετική για μας απόφαση των ελληνικών δικαστηρίων. Τα Ελληνικά Γράμματα, θυγατρική εταιρεία του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη, πρόλαβαν να επωφεληθούν από σωρεία ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών προγραμμάτων προτού φεσώσουν τους εργαζόμενους μεταφραστές και επιμελητές τους, ή «εξωτερικούς συνεργάτες» όπως είθισται να λεγόμαστε. Συνεργάτες σε τι; Αν το να παραδίδω τη μετάφραση ενός σύνθετου βιβλίου πολιτικής

θεωρίας 700 σελίδων και να παραμένω απλήρωτος επί δύο χρόνια νοείται ως συνεργασία, τότε ναι, υπήρξα κι εγώ ένας εξωτερικός συνεργάτης!

Με αυτούς τους όρους διαμορφώνεται ένα χαώδες και ανθρωποβόρο εκδοτικό τοπίο, όπου η επισφάλεια, η απλήρωτη εργασία, η υποτίμηση των εργαζομένων και η αποξένωσή τους από το παραγόμενο προϊόν-βιβλίο τείνουν να αποτελέσουν τον κανόνα. Προφανώς, όσα περιγράφω δεν ισχύουν για όλους τους εκδοτικούς οίκους. Όμως οι φωτεινές εξαιρέσεις λιγοστεύουν, καθώς η κρίση στην αγορά βαθαίνει. Στα γραφεία του Συλλόγου φτάνουν τακτικότατα καταγγελίες για πολύμηνες καθυστερήσεις στις πληρωμές, για ακάλυπτες επιταγές, και τα λοιπά. Ακόμα χειρότερα, μας γνωστοποιούνται περιπτώσεις εκδοτικών οίκων στους οποίους όλοι οι συνάδελφοι (εσωτερικοί και εξωτερικοί) αντιμετωπίζουν παρεμφερή προβλήματα, αλλά ελάχιστοι τολμούν να μιλήσουν και να καταγγείλουν, υπό το κράτος του φόβου.

Ποιο είναι το αντίδοτο σε αυτήν την κατάσταση; Ως μεταφραστής ή επιμελητής, έχεις δύο επιλογές. Η πρώτη, γνωστή και καθιερωμένη: να περιμένεις στωικά τη μοίρα σου, αποφεύγοντας οτιδήποτε συλλογικό μπορεί να επιφέρει βελτίωση των όρων εργασίας σου. Η δεύτερη επιλογή είναι ίσως δυσκολότερη, αλλά απείρως αποτελεσματικότερη: να δράσεις από κοινού με τους υπόλοιπους συναδέλφους σου για τη διάσωση όχι μόνο της επαγγελματικής σου υπόστασης, αλλά και της προσωπικής σου αξιοπρέπειας. Για να σώσουμε οτιδήποτε αν σώζεται, πρέπει πρώτα να συναντηθούμε. Όπως υπενθυμίζουν και οι αγαπημένοι Pink Floyd, “together we stand, divided we fall”. Μαζί θα σταθούμε, χώρια θα πέσουμε. Απευθύνω συνεπώς σε όλους τους συναδέλφους μέσα στην αίθουσα ένα κάλεσμα συνάντησης και συμπόρευσης μέσα από τις γραμμές του Συλλόγου Μεταφραστών Επιμελητών Διορθωτών. Η αλληλεγγύη και η συλλογικότητα δεν αποτελούν βίτσια κάποιων μυστηρίων

κολλημένων τύπων· η αλληλεγγύη και η συλλογικότητα συνιστούν αγαθά πρώτης ανάγκης, και προϋποθέσεις της ίδιας μας της επιβίωσης.

Ευχαριστώ πολύ.

Πολιτισμικές μεταβλητές στη μεταφραστική πρακτική:

ο απολογισμός ενός μαθήματος

Μαρία Σιδηροπούλου

Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Φιλοσοφική Σχολή

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Abstract

The paper highlights the educational potential of postgrad research production in exploring intercultural variation, for translation training purposes. It draws on the ‘Research Methodology in Translation Studies’ core course of the Interfaculty MA Programme ‘Translation-Translatology’, University of Athens, Fall 2011. Postgrads from the English, French and German language directions of the MA Programme contrasted target versions of literary texts as part of their assessment to identify parameters that affected target discourses. Research findings offered tangible evidence of shifts which reflected the potential of translation to shape discourses in intended ways. Target versions of texts by Bernard Shaw, Joseph Conrad, Allen Ginsberg, Jack Kerouac, Tennessee Williams, Alexandre Dumas, Victor Hugo, Honore de Balzac, Gustave Flaubert, Albert Camus, Bertolt Brecht, Jacob and Wilhelm Grimm, Franz Kafka, Ludwig Tieck and Aesop were contrasted to reveal varying narrative perspectives favoured in reception environments. Shifting societal values and norms, varying intentions on the part of translators in the light of socio-political developments, and shifting audience needs reveal an interaction of forces which influence translation practice. Some of the students’ research production will appear in the bilingual translation e-volume *Interlingual Perspectives/ Διαγλωσσικές Θεωρήσεις* for their potential to raise awareness of intercultural variation in translation training programmes. The strength of the enterprise lies in that it broadens the perspective of groups of students who usually focus on one language pair in exploring intercultural variation.

Λέξεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική διαφορά, μετατοπίσεις πολιτισμικών αξιών, μεταπτυχιακή μεταφρασεολογική έρευνα.

1. Η πολιτισμική διαφορετικότητα και μετάφραση

Η μετάφραση ανοίγει παράθυρο στον θαυμαστό κόσμο της πολιτισμικής διαφοράς ανάμεσα στη γλώσσα αφετηρίας και υποδοχής. Τον λέω ‘θαυμαστό’ γιατί πολύ συχνά ο

γηγενής ομιλητής μιας γλώσσας δεν έχει επίγνωση της ιδιαιτερότητας των χαρακτηριστικών του λόγου του, τις γλωσσικές επιλογές του τις θεωρεί ίσως αυτονόητες και δεδομένες. Και ακόμα και σε περιπτώσεις δίγλωσσων ομιλητών, τη διαπολιτισμική διαφορά μπορεί να την ‘αισθάνεται’ ο ομιλητής με το γλωσσικό του αισθητήριο, αλλά χρειάζεται προσπάθεια για να εντοπίσει τη σημασία της.

Το θέμα είναι ότι το κείμενο υποδοχής και το πρωτότυπο αναπαριστούν σαν ευαίσθητο φιλμ τα πολιτισμικά συμφραζόμενα, και το γεγονός αυτό κάνει την μελέτη των πολιτισμικών μεταβλητών ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα στα προγράμματα εκπαίδευσης μεταφραστών. Στις μεταφραστικές σπουδές έχουμε κάθε λόγο να αποκωδικοποιήσουμε τη σημασία των μεταφραστικών επιλογών (όπως παρατηρούνται στη μεταφραστική πρακτική) γιατί αυτό συντείνει στην επίγνωση των διεργασιών που επιτελούνται, βοηθά το έργο του μεταφραστή, και το γεγονός ότι ο λόγος εγγράφει τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας που τον δημιουργεί, κάνει το μεταφραστικό αποτέλεσμα πλούσιο υλικό για παρατηρήσεις γλωσσο-κοινωνικο-πολιτικού χαρακτήρα που ενδιαφέρουν και άλλες ανθρωπιστικές επιστήμες.

Η εργασία αναδεικνύει τη δυναμική που πήρε η μεταπτυχιακή έρευνα, κατά το χειμερινό εξάμηνο του 2011, στο μάθημα κορμού ‘Η μεθοδολογία της έρευνας στις μεταφραστικές σπουδές’, του Διατμηματικού ΠΜΣ Μετάφραση-Μεταφρασεολογία, του Πανεπιστημίου Αθηνών, και παρουσιάζει συνοπτικά τα ευρήματα της δραστηριότητας αυτής, με σκοπό να δείξει την ευρύτητα των φαινομένων πολιτισμικής διαφοροποίησης που μπορεί να αναδείξει μια πρώτη αναζήτηση τέτοιου είδους, και την εκπαιδευτική τους χρησιμότητα.

Λόγω της έμφασης του Προγράμματος στη λογοτεχνική μετάφραση, η αναζήτηση του υλικού για την ερευνητική δραστηριότητα προσανατολίστηκε προς λογοτεχνικά

έργα.⁷ Η ερευνητική παραγωγή των φοιτητών ήταν αρκετά ενδιαφέρουσα, με αποτέλεσμα κάποιες από τις εργασίες να βελτιωθούν με περαιτέρω επεξεργασία εκτός μαθήματος, και να μεταφραστούν στην αγγλική, προκειμένου να δημοσιευτούν σε δίγλωσσο μεταφρασεολογικό τόμο του Πανεπιστημίου Αθηνών (με σύστημα κριτών), ώστε να εμπλουτίζουν τη μεταφρασεολογική οπτική και μετέπειτα φοιτητών.

Στο μάθημα, έγινε ανάλυση των σταδίων εκπόνησης μιας ερευνητικής εργασίας στη μεταφρασεολογία⁸ με σκοπό την αναζήτηση ερευνητικού θέματος, τη συγγραφή ερευνητικής πρότασης και την εκπόνηση εργασίας. Ένα βασικό θέμα γύρω από το οποίο περιστρέφεται η συζήτηση στη μεταφρασεολογία είναι οι *πολιτισμικές μεταβλητές* που επηρεάζουν το λόγο κι εγγράφονται στις διάφορες μεταφράσεις. Οι ερευνητές ασκούνται στον εντοπισμό τέτοιων πολιτισμικών μεταβλητών και αξιολογούν την σημασία τους για τη μεταφραστική πρακτική (την δική τους και άλλων μεταφραστών) και γενικότερα για τις επιστήμες του ανθρώπου. Η παρατήρηση της εγγραφής στο κείμενο των πολιτισμικών μεταβλητών μας ενδιαφέρει, στην εκπαίδευση μεταφραστών, διότι συνεισφέρει στην επίγνωση της δυναμικής που σηματοδοτούν οι μεταφραστικές παρεμβάσεις.

Θα ήθελα να παρουσιάσω θέματα που προτάθηκαν για την ερευνητική εργασία του μαθήματος και ενδεικτικά μέρος των ευρημάτων από τις αναζητήσεις αυτές, που αναδεικνύουν μεταβλητές που προφανώς διαφοροποιούνται στην κοινωνία κι επηρεάζουν το μεταφρασμένο λόγο. Ο σκοπός μου είναι να επισημάνω την

⁷ Η αναζήτηση όψεων της διαπολιτισμικής διαφοράς δεν είναι καθόλου απαραίτητο να γίνει σε λογοτεχνικό κείμενο. Πολιτισμικές μεταβλητές εντοπίζονται σε όλα τα είδη λόγου, όπου εντοπίζονται θέματα πολιτισμικής διαφοροποίησης ως προς την κοινωνική συμπεριφορά, που εγγράφεται και στο λόγο, είτε είναι ο λόγος της ΕΕ, της διαφήμισης, ο ακαδημαϊκός (Sidiropoulou 2012, 2008, 2013).

⁸ Ως βασικό σύγγραμμα χρησιμοποιήθηκε το έργο των Jenny Williams and Andrew Chesterman (2002). *The Map - A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. Manchester: StJerome, στην ελληνική του μετάφραση, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ύψιλον, 2010, και αποτελεί μέρος του εκδοτικού προγράμματος του ΔΠΜΣ Μετάφραση-Μεταφρασεολογία.

εκπαιδευτική δυναμική που προσφέρει η κριτική αυτή ματιά για την ίδια την ομάδα που ανακαλύπτει τις διαφορές, αλλά και για μετέπειτα γενιές μεταπτυχιακών φοιτητών.

Η οδηγία ήταν να αναζητήσουν οι φοιτητές δύο τουλάχιστον μεταφράσεις κάποιου λογοτεχνικού έργου που απείχαν μεταξύ τους αρκετό χρονικό διάστημα και να εκπονήσουν εργασία όπου να εντοπίζουν διαφοροποιήσεις στο μεταφρασμένο λόγο, που σηματοδοτούν κάποιες κοινωνικο-πολιτισμικές αλλαγές στην κοινωνία υποδοχής.

Παρουσιάζω τα θέματα ανά γλωσσική κατεύθυνση και κατά αλφαβητική σειρά, όπως διαμορφώθηκαν μετά την πρώτη διόρθωση και κατόπιν θα ασχοληθώ με την εκπαιδευτική βαρύτητα των ευρημάτων.

2.1. Αγγλική κατεύθυνση

Οι φοιτητές της αγγλικής κατεύθυνσης επέλεξαν έργα των Σω, Κόνραντ, Γκίνσμπεργκ, Κέρουακ και Τένεσι Ουίλιαμς, και τα θέματα των οποίων την αναπαράσταση εξέτασαν στο μεταφρασμένο έργο εντοπίστηκαν κατά περίπτωση, κατόπιν παρατήρησης των μεταφραστικών αλλαγών. Τα θέματα ήταν τα ακόλουθα:

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟ *ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΗΣ ΚΑΣ ΓΟΥΩΡΡΕΝ*

ΚΑΣΗ Βασιλική

Η έρευνα εξετάζει την εγγραφή, σε δύο μεταφράσεις του θεατρικού έργου του Μπέρναρ Σω, των ενδείξεων που αφορούν τις μεταβαλλόμενες συνιστώσες που προκύπτουν από την χρονική απόσταση των δύο μεταφράσεων, όπως οι νόρμες που διαμορφώθηκαν στο διάστημα αυτό και η αφηγηματική οπτική του μεταφραστή. Αναδεικνύει διαφορές στην πρόσληψη του κοινωνικού φαινομένου της πορνείας που αποτελεί έναν βασικό νοηματικό άξονα του έργου. Δείχνει πως η δεύτερη μετάφραση

ευνοεί μια σαφώς θετική απεικόνιση του βασικού χαρακτήρα, της κ. Γουόρρεν, αναδεικνύοντας έτσι την σημασία της αφηγηματικής οπτικής του μεταφραστή.

ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΟΝΡΑΝΤ

ΜΑΓΓΙΝΑ Άννα

Η εργασία μελετά δυο μεταφράσεις του έργου του Τζόζεφ Κόνραντ *Η καρδιά του σκότους* δίνοντας έμφαση στον τρόπο με τον οποίο αναπαρίστανται οι ιθαγενείς και οι Ευρωπαίοι αποικιοκράτες. Οι συστηματικές διαφορές που εντοπίζονται μεταξύ των δύο κειμένων υποδοχής φανερώνουν αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει το ‘ξένο’ (π.χ. τους ιθαγενείς στο πρωτότυπο κείμενο) αλλά και το φαινομενικά ‘οικείο’ (π.χ. τους Ευρωπαίους αποικιοκράτες). Η εργασία ισχυρίζεται ότι οι απεικονίσεις της ταυτότητας των ιθαγενών και των αποικιοκρατών στις δυο ελληνικές μεταφράσεις αναδεικνύουν τη στάση της ελληνικής κοινωνίας σε αυτό το δίπολο και το πώς μεταβάλλεται η στάση αυτή στο διάστημα των εννέα χρόνων που μεσολαβούν μεταξύ των δυο μεταφράσεων.

ΣΤΟΝ ΑΠΟΗΧΟ ΕΝΟΣ ΟΥΡΛΙΑΧΤΟΥ: Οι διαφορετικές προσλήψεις ενός κινήματος

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Αιμιλία

Η εργασία εξετάζει το πρώτο μέρος του ποιήματος «Ουρλιαχτό» του Άλλεν Γκίνσμπουργκ σε δύο ελληνικές μεταφράσεις με απόσταση είκοσι ετών, που φανερώνουν διαφορά στη νοηματική πρόσληψη του έργου στο περιβάλλον υποδοχής. Ισχυρίζεται ότι στην πρώτη μετάφραση παράγεται ένα τέτοιο αποτέλεσμα στην ελληνική που συνδέει λανθασμένα τη γενιά των μπητ με την ελληνική αντικουλτούρα. Η έρευνα αναδεικνύει τη δύναμη της μετάφρασης να αποτυπώνει ποικίλες αναγνώσεις

του πρωτότυπου σε συμφωνία (ή σε αντίθεση) με αφηγηματικές οπτικές που κυριαρχούν στο περιβάλλον υποδοχής.

ΜΠΗΤ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Τότε και τώρα

ΤΖΑΝΑΚΑΡΗ Βασιλική

Η εργασία μελετά δύο μεταφράσεις της νουβέλας του Τζακ Κέρουακ, *Τριστέσσα*, ως προς τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η κουλτούρα μπητ στην ελληνική κοινωνία σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους που απέχουν είκοσι τέσσερα χρόνια. Αναδεικνύονται διαφορές ως προς την πρόσληψη της ιδεολογίας μπητ (π.χ. ρομαντική/ ρεαλιστική απεικόνιση της πραγματικότητας) και της αφετηρίας της, αλλαγές στην κουλτούρα και την ηθική που επηρέασαν τον τρόπο που εκφράζονται θέματα-ταμπού, την επιρροή της παγκοσμιοποίησης κτλ. Αναδεικνύονται διάφορα επίπεδα πολιτισμού, στη σκιαγράφηση των οποίων μπορούν να επισημανθούν γενικότερες μετατοπίσεις στις κοινωνικές συνιστώσες.

ΕΜΦΥΛΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ
ΛΕΩΦΟΡΕΙΟ Ο ΠΟΘΟΣ

ΤΣΙΑΚΑΛΟΥ Ουρανία

Η μεταδομιστική αντίληψη της μετάφρασης, σχετικά με την εγγραφή στο κείμενο της πολιτισμικής και έμφυλης ταυτότητας έχει εστιάσει στο θέμα της γλωσσικής κατασκευής των απεικονίσεων αυτών. Η εργασία διερευνά γλωσσικές αλλαγές σε μεταφράσεις του θεατρικού έργου του Τένεσι Ουίλιαμς «Λεωφορείο ο Πόθος». Εξετάζοντας κειμενικές μεταβλητές, η μελέτη επιχειρεί να δείξει πώς η μεταφραστική πρακτική μπορεί να αποτελέσει εργαλείο έκθεσης και άσκησης κριτικής σε μια κυρίαρχη αφηγηματική οπτική.

2.2. Γαλλική κατεύθυνση

Η γαλλική κατεύθυνση επέλεξε έργα των Δουμά, Ουγκώ, Μπαλζάκ, Φλωμπέρ και Καμύ και οι νοηματικοί άξονες των οποίων η απεικόνιση εξετάστηκε στο μεταφρασμένο έργο επίσης προσδιορίστηκαν κατόπιν παρατήρησης του επιλεγμένου υλικού. Τα θέματα της γαλλικής κατεύθυνσης ήταν τα ακόλουθα:

ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΙΠΠΟΣΥΝΗΣ ΣΤΟΥΣ *ΤΡΕΙΣ ΣΩΜΑΤΟΦΥΛΑΚΕΣ*

ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Χρήστος

Η εργασία εξετάζει μετατοπίσεις στην απεικόνιση της ιπποσύνης στο έργο του Αλέξανδρου Δουμά *Οι Τρεις Σωματοφύλακες*, με σκοπό να δείξει με τι τρόπο οι κοινωνικές συνιστώσες επηρεάζουν τις διαφορετικές αφηγηματικές οπτικές που υιοθετούνται κατά τη μετάφραση, προκειμένου κάποιοι νοηματικοί άξονες του έργου να αποκτήσουν επικοινωνιακή ισχύ. Εξετάζει την ιπποσύνη στις διάφορες εκφάνσεις της: στη μονομαχία, στις σχέσεις εξουσίας που διέπουν άρχοντες και αρχόμενους, στην αγάπη και στον έρωτα, στο μίσος και την εκδίκηση. Η έρευνα συνεισφέρει στην επίγνωση ότι η μετάφραση μπορεί να εγγράφει στο κείμενο πολιτισμικές μεταβλητές που αφορούν την πρόσληψη εννοιών στο εκάστοτε περιβάλλον υποδοχής.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ *ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ*

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ Λίντα

Η απεικόνιση των μειονοτήτων έχει απασχολήσει τις μεταφραστικές σπουδές ως προς τον τρόπο αναπαραγωγής και συντήρησης σχέσεων εξουσίας και ιδεολογιών. Η εργασία ασχολείται με την απεικόνιση κοινωνικών μειονοτήτων, δηλ. του χαρακτήρα της Εσμεράλδας (τσιγγάνα) και του Κουασιμόδου (ανάπηρος) σε δύο ελληνικές

μεταφράσεις του έργου του Βίκτωρος Ουγκώ, που απέχουν μεταξύ τους τριάντα εννέα χρόνια. Η ανάλυση δείχνει ότι οι μεταφραστές υιοθετούν μια διαφοροποιημένη οπτική στην απεικόνιση των μειονοτήτων, που αναδεικνύουν τη σημασία που αποκτούν στη μετάφραση οι κοινωνικές συνιστώσες που καθορίζουν θέματα ιδεολογίας, στερεότυπων και πολιτικής ορθότητας.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΕΝΟΣ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΟΣ

ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ Αικατερίνη

Η εργασία εξετάζει ιδεολογικές διαφοροποιήσεις που επηρεάζουν την απεικόνιση της καλλιτεχνικής δημιουργίας στη μετάφραση του έργου του Ονόρε ντε Μπαλζάκ *Το Άγνωστο Αριστούργημα*. Δείχνει ότι οι δύο μεταφράσεις προβάλλουν διαφορετικά τη σημασία του έργου, σύμφωνα με ένα ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο γύρω από την τέχνη. Η εργασία προωθεί την επίγνωση ότι τα ιδεολογικά φίλτρα που επηρεάζουν τη νόηση και την πρόσληψη ενός καλλιτεχνικού δημιουργήματος εγγράφονται σε ένα μεταφρασμένο έργο, και συγχρόνως νομιμοποιούν περαιτέρω τις όποιες οπτικές.

ΑΙΣΘΗΣΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ ΣΤΗ *MANTAM MPOBAPY*

ΣΑΜΠΙΑΝΗ Βιβιάννα

Η εργασία αναζητά πολιτισμικές μεταβλητές που εγγράφονται, με κάποια γλωσσικά μοτίβα, σε δύο μεταφράσεις του έργου του Γκυστάβ Φλωμπέρ. Εντοπίζει στοιχεία που δείχνουν ότι οι μεταφράσεις χειρίζονται με διαφορετικό τρόπο την απεικόνιση της σεξουαλικότητας, της γυναικείας υποτέλειας και της συναισθηματικής απομόνωσης, αναδεικνύοντας τις διαφορετικές αφηγηματικές οπτικές που προβάλλει ο μεταφραστής προκειμένου να προσδώσει στο κείμενο επικοινωνιακή ισχύ.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΦΙΛΤΡΟ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

ΧΑΒΑΤΖΑ Αναστασία

Η εργασία εξετάζει ιδεολογικές διαφοροποιήσεις που επηρεάζουν την απόδοση στην ελληνική της έννοιας του δικαίου, στο έργο του Αλμπέρ Καμύ *Η πτώση*. Δείχνει ότι οι δύο μεταφράσεις προβάλλουν μια ιδεολογική οπτική που λειτουργεί ως φίλτρο μέσα από το οποίο κατασκευάζεται η έννοια του δικαίου. Η εργασία προωθεί την επίγνωση ότι κοινωνικο-πολιτικές συνιστώσες και ιδεολογικά φίλτρα επηρεάζουν τη συμπεριφορά μιας κοινωνίας, κι εγγράφονται σε ένα μεταφρασμένο έργο αναδεικνύοντας τα όρια της μεταφραστικής δυναμικής.

2.3. Γερμανική κατεύθυνση

Η γερμανική κατεύθυνση επέλεξε έργα των Μπρεχτ, των αδελφών Γκριμ, Κάφκα, Τηκ και Αίσωπο. Εδώ η μεταφραστική κατεύθυνση δεν είναι μόνο με γλώσσα υποδοχής την ελληνική, αλλά και την ξένη (τη γερμανική). Τα θέματα της γερμανικής κατεύθυνσης είναι τα ακόλουθα:

ΜΠΡΕΧΤ, *ΒΙΟΙ ΤΟΥ ΓΑΛΙΛΑΙΟΥ* ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ

ΑΠΕΡΓΗ Βασιλική

Εμπειρική έρευνα, η οποία βασίζεται στη σύγκριση και ανάλυση δύο ελληνικών μεταφράσεων του θεατρικού έργου του Μπέρτολντ Μπρέχτ *Βίος του Γαλιλαίου*. Τονίζει την ουσιαστική βαρύτητα που έχει η παράμετρος ‘πολιτισμός’ στη διαμόρφωση του τελικού μεταφραστικού κειμένου. Επιμέρους σκοπός είναι να υπογραμμίσει την ιδιαιτερότητα της θεατρικής μετάφρασης, και την απόλυτη σχέση της τόσο με κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες της γλώσσας υποδοχής όσο και με το σκοπό του μεταφραστή.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΑΙΣΩΠΟΥ *ΛΥΚΟΣ ΚΑΙ ΑΡΝΙ*: μετάφραση και ιδεολογική τοποθέτηση

ΚΟΖΑΤΖΑΝΙΔΗ Αργυρώ

Η εργασία ασχολείται με τον αρχαίο ελληνικό μύθο του Αισώπου «Λύκος και αρνί» και διερευνά δύο μεταφράσεις του στη γερμανική επιχειρώντας να αναδείξει δείγματα μετατοπίσεων που υφίσταται ο μύθος στο διαπολιτισμικό του ταξίδι. Ο λύκος, η φωνή της εξουσίας, αλλάζει πρόσωπο με σημαντικές ιδεολογικές συνδηλώσεις. Σκοπός της έρευνας είναι να επισημάνει τη δύναμη της μετάφρασης να κατασκευάζει διαφοροποιημένες όψεις μιας αφήγησης. Ενώ η πρώτη μετάφραση κάνει την θλιβερή διαπίστωση ότι ο λόγος είναι αδύναμος μπροστά στην εξουσία (σε συμφωνία με το πρωτότυπο), η δεύτερη προβάλλει την αρετή της μετάνοιας, ωραιοποιώντας τον κακοποιό, και νομιμοποιώντας εν μέρει την αδικία.

ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

ΚΟΤΖΙΑ Μαριώρα-Άννα

Η έρευνα εξετάζει παραμύθια των αδελφών Γκριμ σε δύο μεταφράσεις τους, μια αγγλική και μια ελληνική, ως προς το πώς αναπαριστούν τη θέση του παιδιού σε σχέση με την οικογενειακή εξουσία. Σκοπός της έρευνας είναι να δείξει ότι τα παραμύθια κατασκευάζουν οικογενειακές δομές εξουσίας σε συμφωνία με τις προτιμήσεις της κοινωνίας υποδοχής. Γίνεται έτσι εμφανής η δυνατότητα της μετάφρασης να ενισχύει παγιωμένες θεσμικές συνισταμένες ή να δημιουργεί νέες.

ΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

ΠΑΡΑΔΕΙΣΗ Σοφία

Η εργασία μελετά τρεις μεταφράσεις του έργου του Κάφκα *Η μεταμόρφωση*. Αναφέρεται σε δύο τύπους της έννοιας της ισοδυναμίας, τους οποίους παρατηρεί να διαφοροποιούνται στις μεταφράσεις και διατυπώνει μια γενικευμένη υπόθεση για τα στοιχεία εκείνα που καθιστούν μια λογοτεχνική μετάφραση διαχρονική.

Ο ΞΑΝΘΟΣ ΕΚΜΠΕΡΤ ΚΑΙ Η ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΥ

ΧΑΛΑΡΗ Μαριάννα-Ουρανία

Η εργασία εξετάζει με ποιους τρόπους εγγράφεται το ‘φανταστικό’ σε μια ελληνική μετάφραση του γερμανικού έντεχνου παραμυθιού *Ο ξανθός Έκμπερτ* του Λούντβιχ Τηκ. Την ανάλυση συνοδεύει η παρατήρηση του χειρισμού των φαινομένων και σε μία αγγλική μετάφραση του έργου. Τα συμπεράσματα δείχνουν ότι η επίτευξη της πραγματολογικής ισοδυναμίας σε επίπεδο κειμενικού είδους και η αναπαράσταση του ‘φανταστικού’ δεν είναι αυτονόητη, καθώς προϋποθέτει κάποιες ειδικές παρεμβάσεις που αποδομούν την πρόσληψη του φανταστικού.

Μετά την πρόσκληση υποβολής κάποιες εργασίες μεταφράστηκαν στην αγγλική και εστάλησαν προς κρίση στη διεθνή συμβουλευτική επιτροπή του ηλεκτρονικού τόμου, *Διαγλωσσικές Θεωρήσεις/Interlingual Perspectives* (Πανεπιστήμιο Αθηνών), με σκοπό τη δημοσίευσή τους.

▪ Η σημασία των ευρημάτων

Η μετάφραση θέτει θέματα απεικόνισης ταυτοτήτων, όπως περίπου και η ζωγραφική: όπως μπορεί ένας πίνακας να εγγράψει με ιδιαίτερο τρόπο κάποιες ταυτότητες, έτσι

μπορεί κι ένα μεταφρασμένο κείμενο να εγγράφει με ιδιαίτερο τρόπο όψεις της πραγματικότητας. Η Εθνική Πινακοθήκη έκανε μια περιοδική έκθεση με τίτλο «ΠΑΡΙΣΙ-ΑΘΗΝΑ, 1863-1940» (20/12/2006-31/3/2007) με σκοπό να δείξει πώς «τα παρισινά ρεύματα του μοντερνισμού θα φτάσουν στην Ελλάδα και θα αλλάξουν την πορεία της ελληνικής τέχνης στην αρχή του 20^{ου} αιώνα, όταν οι κοινωνικές συνθήκες θα έχουν ωριμάσει» (ιστοσελίδα της Εθνικής Πινακοθήκης). Οι έλληνες ζωγράφοι που αναζήτησαν διδάγματα στο Παρίσι⁹ φαίνεται ότι πραγμάτωσαν με έναν δικό τους τρόπο τα διδάγματα αυτά στο έργο τους:

Μοντερνισμός και παράδοση συνδιαλέγονται με διαφορετικό τρόπο στο έργο του Τσαρούχη και του Διαμαντόπουλου (λαϊκή τέχνη και Matisse), του Εγγονόπουλου (βυζαντινή και λαϊκή τέχνη και ντε Κίρικο) [...] Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί ο Χατζηκυριάκος-Γκίκας, που συνομιλεί σταθερά με τον μετακυβιστικό Πικάσο, εμπλουτίζοντας το δίδαγμά του με φως και χρώμα ελληνικό (ο.π., η έμφαση έχει προστεθεί).

Στο χώρο της έκθεσης, υπήρχε αναλυτής που εξηγούσε στο κοινό επί τόπου την πραγμάτωση και τη διαφοροποίηση των διαφόρων καλλιτεχνικών επιρροών στους πίνακες. Παρατήρησα ότι το κοινό καταλάβαινε και, με τη βοήθεια του ειδικού, μπορούσε να απαντά επιτυχώς σε ερωτήματα που αφορούσαν τον τρόπο αποτύπωσης των ρευμάτων στην ελληνική παραγωγή, σε αντίθεση με αυτή των παρισινών ζωγράφων. Το κοινό είχε αποκτήσει τη δυνατότητα να διακρίνει χαρακτηριστικά των έργων, πέραν της διαισθητικής προσέγγισης.

Κάτι παρόμοιο προσπάθησε να κάνει το μάθημα 'Η μεθοδολογία της έρευνας στις μεταφραστικές σπουδές': να δείξει σημάδια της πραγμάτωσης στο ελληνικό μετάφρασμα των διαφοροποιήσεων του αρχικού μηνύματος και να επισημάνει διάφορες

⁹ Γαλάνης, Μαλέας, Παρθένης, Παπαλουκάς, Κόντογλου, Γκίκας, Εγγονόπουλος,

συνιστώσες που επηρέασαν τις αποδόσεις των έργων. Στην πραγματικότητα, το μάθημα προσπάθησε να δρομολογήσει και να χαρτογραφήσει πρωτότυπη ερευνητική δραστηριότητα των φοιτητών, προκειμένου να αναδείξει στάδια της μεταφρασεολογικής έρευνας. Παράλληλα, έδωσε τη δυνατότητα παρατήρησης διαπολιτισμικών μεταβλητών, έδειξε τα όρια της δικαιοδοσίας του μεταφραστή, τη μετατόπιση αξιών στο χώρο υποδοχής (ή την αντίσταση στη μετατόπιση αξιών), ενίσχυσε την επίγνωση του τι μπορεί να συνιστά αυτό που ονομάζουμε μεταφραστική δυναμική, και πώς αυτή μπορεί να πραγματώνεται γλωσσικά σε ένα περιβάλλον υποδοχής.

Μια τέτοια προσέγγιση είναι χρήσιμη διότι ενισχύει την κριτική στάση του μεταφρασεολόγου, φωτίζει την ηθική διάσταση των μεταφραστικών επιλογών, ανθίσταται στη συρρίκνωση των ανθρωπιστικών σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Koskinen 2012). Και δεδομένου ότι τα προγράμματα κατάρτισης μεταφραστών ωφελούνται από την επίγνωση της σημασίας του *ιδεολογικού προσανατολισμού* του μεταφραστή (Zlatnar-Moe και Grahek-Križnar 2012), το εκπαιδευτικό πρόγραμμα έχει κάθε λόγο να αναπτύσσει το κριτικό πνεύμα και να εστιάζει στον ιδεολογικό προσανατολισμό που επηρέασε τις μεταφραστικές επιλογές.

Υπάρχει, βέβαια, κι άλλη οπτική της διαπολιτισμικής διαφοράς εντός των μεταφραστικών σπουδών, κι αυτή είναι η *ανθρωπολογική σκοπιά* (Katan 2009), που συμπεριλαμβάνει μοτίβα (γλωσσικής) συμπεριφοράς που εγγράφονται στα κείμενα. Και η ανθρωπολογική οπτική ενδιαφέρει την εκπαίδευση μεταφραστών και η σημασία της μπορεί να αναδειχθεί επίσης με αντιπαράθεση πρωτότυπου και μεταφρασμένου λόγου.

Φαίνεται ότι η αντιπαράθεση πρωτότυπου και μεταφρασμένου λόγου μπορεί να συνεισφέρει ευρύτερης σημασίας αποτελέσματα στην εκπαιδευτική διαδικασία και να

εξυπηρετήσει στόχους ευρύτερους της εκπαίδευσης μεταφραστών. Πέραν δηλαδή της ιδεολογικής προσέγγισης του μεταφραστή, που επηρεάζει τις μεταφραστικές επιλογές, η εξέταση πρωτότυπου-μεταφρασμένου υλικού (και μάλιστα διαχρονικά) ενισχύει τη διαπολιτισμική επίγνωση, που επίσης συνεισφέρει σημαντικά στο ρόλο του μεταφραστή. Μπορεί, π.χ., η αντιπαράθεση να αποτελέσει εργαλείο εμπέδωσης της διαπολιτισμικής ευαισθησίας στα προγράμματα εκμάθησης ξένης γλώσσας και μάλιστα *εκμεταλλεζόμενη* (όχι αγνοώντας) τη δυναμική της μητρικής. Μπορούν δηλαδή τέτοια παράλληλα σώματα κειμένων να συνεισφέρουν σημαντικά σε ανθρωπολογικές και γνωσιακές προσεγγίσεις των γλωσσών του πρωτότυπου και του μεταφράσματος και να συνεισφέρουν με τον τρόπο αυτό στην εμπέδωση της διαφορετικότητας, που κάθε μεταφραστής ή διαπολιτισμικός μεσολαβητής χρειάζεται, ειδικά σε επαγγελματικά περιβάλλοντα όπου η μεταφραστική κατεύθυνση είναι και προς την ξένη γλώσσα (Sidiropoulou και Tsapaki 2014).

Το θέατρο συγκαταλέγεται στις μάλλον αγνοημένες πηγές που μπορούν να αναπτύξουν τη διαπολιτισμική ευαισθησία στα προγράμματα διδασκαλίας της γλώσσας (Cunico 2007), και το ίδιο προτείνει η Erlandson (2011) για τα κινηματογραφικά έργα. Θα προσθέσω ότι το μεταφρασμένο θέατρο, και η λογοτεχνία γενικότερα, μπορούν να αναπτύξουν την αντίληψη της διαπολιτισμικής διαφοράς σε προγράμματα μεταφραστών. Κι όπως τα προγράμματα γλώσσας ασχολούνται με την ανάπτυξη και μέτρηση της διαπολιτισμικής ευαισθησίας στην ξενόγλωσση τάξη (Arasaratnam και Doerfel 2005, Perry και Southwell 2011), το ίδιο θα μπορούσε να γίνει και με την εκπαίδευση μεταφραστών, όπου η διαπολιτισμική επάρκεια (Hammer κ.α. 2003) να μετράται και να συσχετίζεται με τη μεταφραστική ικανότητα.

Σε κάθε περίπτωση, η συνεισφορά του μαθήματος 'Η μεθοδολογία της έρευνας στις μεταφραστικές σπουδές' δείχνει πώς μπορεί να ανακυκλώνεται ενέργεια στο

πανεπιστήμιο προς κοινό όφελος. Μια μεταφρασεολογική άσκηση μπορεί να επιτρέψει συμπεράσματα περί μετατόπισης πολιτισμικών αξιών ή να εγγράψει αντίσταση στη μετατόπιση αξιών, να ενισχύσει τη διαπολιτισμική επίγνωση, και να αποτελέσει εύγλωττη μαρτυρία (για τους μεταγενέστερους) της περιήγησης στο θαυμαστό κόσμο της διαπολιτισμικής διαφοράς. Η ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ευαισθησίας μέσω μετάφρασης εμπίπτει στους στόχους του ηλεκτρονικού τόμου *Interlingual Perspectives/ Διαγλωσσικές Θεωρήσεις*, ο οποίος θα φιλοξενήσει κάποιες από τις εργασίες αυτές.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Arasaratnam, Lily A. and Marya L. Doerfel (2005). "Intercultural Communication Competence". In *International Journal of Intercultural Relations* 29, 137-163.
- Γουίλιαμς, Τζένι και 'Αντριου Τσέστερμαν (2010). *Ο Χάρτης. Η έρευνα στις μεταφραστικές σπουδές*. Μτφρ. ΠΜΣ Μετάφραση-Μεταφρασεολογία, Σιδηροπούλου Μαρία (επιμ.) Αθήνα: Ύψιλον.
- Cunico, Sonia (2005). "Teaching Language and Intercultural Competence through Drama: some suggestions for a neglected resource". In *The Language Learning Journal* 31(1), 21-29.
- Erlandson, Karen Thea (2011). "Teaching Intercultural Awareness: A new hope". In *Communication Teacher* 26(1), 17-21.
- Hammer, Mitchell R., Milton J. Bennett and Richard Wiseman (2003). "Measuring Intercultural Sensitivity: The intercultural development inventory". In *International Journal of Intercultural Relations* 27, 421-443.
- Katan, David (2009). "Translation and Intercultural Communication". In Jeremy Munday (ed) *The Routledge Companion to Translation Studies*. 74-92. London: Routledge.
- Koskinen, Kaisa (2012). "Public Translation Studies in the Classroom". In *The Interpreter and Translator Trainer* 6(1), 1-20.

- Laura B. Perry & Leonie Southwell (2011). “Developing intercultural understanding and skills: models and approaches”. In *Intercultural Education*, 22(6), 453-466.
- Sidiropoulou, Maria (2008). “Cultural Encounters in Advertisement Translation”. In *Journal of Modern Greek Studies* 26(2), 337-362.
- Sidiropoulou, Maria (2012). “Greek and English Linguistic Identities in the EU: a translation perspective”. In *Pragmatics and Society* 3 (1), 89-119.
- Sidiropoulou, Maria (2013). “Representation through Translation: Shared Maps of Meaning and the Constructionist Paradigm”. In *Journal of Pragmatics* 53 (3), 96-108.
- Sidiropoulou, Maria and Efpraxia Trapaki (2014). “Conceptualizations across English-Greek Parallel Press Data: A Foreign Language Teaching Perspective”. In *The Interpreter and Translator Trainer (ITT)*, υπό έκδοση.
- Zlatnar Moe, Marija and Nina Grahek Križnar (2012). “The Influence of Ideological Orientation in Target Language Production”. *The Interpreter and Translator Trainer* 6(1), 71-90.

Ηλεκτρονικές πηγές

- Διαγλωσσικές Θεωρήσεις/Interlingual Perspectives* Δίγλωσσος μεταφρασεολογικός η-τόμος του Προγράμματος ΜΕΤΑ-ΦΡΑΣΕΙΣ, Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών. <http://metafraseis.enl.uoa.gr/metafraseologikos-h-tomos-diaglwssikes-8ewrhseis.html> (12/7/2013)
- Εθνική Πινακοθήκη, περιοδική έκθεση «ΠΑΡΙΣΙ - ΑΘΗΝΑ, 1863-1940» (Διάρκεια έκθεσης: 20/12/2006 - 31/3/ 2007). <http://www.nationalgallery.gr/site/content.php?artid=47> (16/7/2013)

Ο ελεύθερος επαγγελματίας μεταφραστής και το κατ' οίκον γραφείο

Δήμητρα Σταφυλιά

Ελεύθερη επαγγελματίας μεταφράστρια

1. Εισαγωγή

Η πρόσφατη έρευνα *The Status of the Translation Profession in the European Union*¹⁰ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που δημοσιεύθηκε το 2012 παρατηρεί ότι ο μεταφραστικός κλάδος διάγει μια εποχή επαγγελματοποίησης και διαπιστώνει την προσπάθεια αναβάθμισής του μέσω της απόκτησης εξειδικευμένων δεξιοτήτων και εκπαίδευσης, της θέσπισης ελάχιστων αμοιβών και χρεώσεων, της συγκρότησης επαγγελματικών ενώσεων και της υιοθέτησης αρχών δεοντολογίας που διέπουν την επαγγελματική πρακτική. Η ίδια έρευνα σημειώνει επίσης ότι αν και το 74% των μεταφραστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση απασχολούνται ως ελεύθεροι επαγγελματίες και ο μέσος όρος μερικής απασχόλησης είναι ιδιαίτερα υψηλός στο 60% –στοιχεία που δεν συνάδουν με τα παραδοσιακά μοντέλα της επαγγελματοποίησης– κάτι τέτοιο δεν αποκλείει την ανάληψη επιχειρηματικότητας, την υιοθέτηση μιας επαγγελματικής ταυτότητας ή την προσφυγή σε συλλογικές δράσεις.¹¹

Ωστόσο, η προ επαγγελματοποίησης εποχή έχει δημιουργήσει ορισμένες εσφαλμένες και βαθιά ριζωμένες εντυπώσεις σχετικά με το επάγγελμα που θα πρέπει να εκλείψουν από τους ίδιους τους μεταφραστές, τους αποδέκτες των μεταφραστικών υπηρεσιών και το ευρύτερο κοινό γενικότερα, καθώς η αναπαραγωγή τους τελικά βλάπτει αυτή τη διαδικασία αναγνώρισης του επαγγέλματος υποβαθμίζοντάς το σε μια

ευκαιριακή ενασχόληση για γλωσσομαθείς ανεξαρτήτως επιπέδου γλωσσομάθειας και γνωστικών ικανοτήτων, και παραπληροφορεί τους επίδοξους μεταφραστές ως προς τις απαιτήσεις για μια επιτυχημένη πορεία στο χώρο.

Ως εκ τούτου, στη συνέχεια θα παρουσιαστούν ενδεικτικά, από πρακτικής άποψης και βάσει εμπειρίας, (α) ορισμένοι κοινοί μύθοι (ή παρανοήσεις) σχετικά με τον ελεύθερο επαγγελματία μεταφραστή που διατηρεί κατ' οίκον γραφείο, οι οποίες ενδεχομένως ακόμα και να δυσχεραίνουν την παραπάνω διαδικασία επαγγελματοποίησης, και (β) η οπτική θεώρηση του ελεύθερου επαγγελματία μεταφραστή από τρίτους, αλλά και από τον ίδιο του τον εαυτό, η οποία ενισχύει ακόμα περισσότερο τη 'σχιζοφρενική' και διχαστική οριοθέτηση του επαγγέλματος.

2. Οι μύθοι...

2.1. Γίνεσαι ελεύθερος επαγγελματίας επειδή δεν βρίσκεις μόνιμη εργασία

Είναι γεγονός ότι οι θέσεις πλήρους απασχόλησης για μεταφραστές γίνονται όλο και πιο σπάνιες ή μεταλλάσσονται σε παρεμφερή επαγγέλματα που αφορούν περισσότερο την παραγωγή συνολικά ή την παροχή γλωσσικών υπηρεσιών γενικότερα. Είναι ενδεικτικό ότι το ελληνικό δημόσιο δεν έχει ανακοινώσει μόνιμες θέσεις μεταφραστών-διερμηνέων τα τελευταία 2 χρόνια περίπου, ενώ βλέπουμε μεγάλους οργανισμούς να βασίζονται στις υπηρεσίες εξωτερικών προμηθευτών ως πιο οικονομική και ευέλικτη λύση, αντί να δημιουργούν εσωτερικά μεταφραστικά τμήματα. Ο πανευρωπαϊκός μέσος όρος του 74% για τους ελεύθερους επαγγελματίες μεταφραστές είναι ενδεικτικός ότι δεν ακολουθείται μια παραδοσιακή δομή επαγγελματικής εξέλιξης, συνεπώς το ελευθέριο επάγγελμα αποτελεί μια εργασιακή διέξοδο που προκύπτει άμεσα από τις ανάγκες, τα εργασιακά μοντέλα και τις εργασιακές σχέσεις ενός ολόκληρου κλάδου, είναι πλέον η ταυτότητα, ο κανόνας, και δεν θα πρέπει να στιγματίζει τον επαγγελματία.

Είναι γεγονός ότι ένας σημαντικός αριθμός πτυχιούχων μεταφραστών αποφασίζει να μην ασκήσει το επάγγελμα, καθώς δεν κατορθώνει να βρει μόνιμη θέση εργασίας –κατά την πεπαλαιωμένη ελληνική αντίληψη– με αποτέλεσμα η απόρριψη και η απογοήτευση να δημιουργούν αρνητικά συναισθήματα για τη γενικότερη αξία των σπουδών τους και των προσωπικών και επαγγελματικών τους ικανοτήτων. Ωστόσο, αν συνειδητοποιήσουν και αποδεχτούν τη φυσιογνωμία του επαγγέλματος, οι νεοεισερχόμενοι θα μπορέσουν να επικεντρώνουν καλύτερα τις προσπάθειες επαγγελματικής εδραίωσης και εξέλιξης, θέτοντας ρεαλιστικούς στόχους, και τελικά να ανατρέψουν την εικόνα της ‘εύκολης, ευκαιριακής ενασχόλησης’ μέσω του επαγγελματισμού και της εξειδίκευσης.

2.2. Το κατ’ οίκον γραφείο είναι ο φορητός υπολογιστής, ώστε να παίρνω τη δουλειά μου όπου πάω

Τι είναι τελικά το κατ’ οίκον γραφείο; Ευκολότερο είναι να περιγράψουμε τι ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ. Δεν είναι ο φορητός υπολογιστής στην κουζίνα με τα λεξικά στο πάτωμα, ούτε στη βεράντα, ενώ πίνουμε τον καφέ μας. Δεν είναι ούτε η τραπεζαρία, ούτε το σαλόνι. Αυτή η εικόνα προκύπτει από την κοινή αντίληψη ότι ο ελεύθερος επαγγελματίας μεταφραστής δεν χρειάζεται συγκεκριμένο χώρο εργασίας, ούτε καν ωράριο, και ότι μπορεί να προσαρμόσει εύκολα την εργασία του στις οικογενειακές κ.λπ. υποχρεώσεις του, συνεπώς δεν υφίσταται ανάγκη για οριοθετημένο εργασιακό χώρο.

Ωστόσο ο μεταφραστής χρειάζεται ένα χώρο αποκλειστικά αφιερωμένο για την επαγγελματική του δραστηριότητα, που θα προστατεύει εξάλλου το απόρρητο των εγγράφων και του υλικού γενικότερα που καλείται να μεταφράσει, με τα εργαλεία της εργασίας του, με εργονομικά μελετημένο εξοπλισμό και μια ατμόσφαιρα που δεν κουράζει οπτικά, σωματικά και πνευματικά, δεδομένου ότι εκτελεί πολύωρη καθιστική

εργασία μπροστά στην οθόνη υπολογιστή και τα συχνότερα προβλήματα υγείας, μεταξύ πολλών άλλων, που αντιμετωπίζει είναι οπτική κόπωση, εμφάνιση ή και επιδείνωση προϋπάρχουσας μυωπίας, τενοντίτιδα και σύνδρομο καρπιαίου σωλήνα, κεφαλαλγίες, οσφυαλγίες, δυσμορφίες της πλάτης και του αυχένα λόγω της στάσης σώματος.

Περαιτέρω, πρόκειται για το χώρο που δηλώνεται επίσημα ως επαγγελματική έδρα και ένα ποσοστό του ενοικίου καταχωρείται στα λογιστικά βιβλία ως επαγγελματική δαπάνη. Το ίδιο ισχύει για τους λογαριασμούς των υπηρεσιών κοινής ωφελείας (ΔΕΗ, τηλέφωνο κ.λπ.) καθώς και για κάθε αγορά εξοπλισμού, λογισμικού και ειδών γραφείου. Τα ανωτέρω ισχύουν ακόμα και αν πρόκειται για γονική στέγη. Ωστόσο αυτό συνεπάγεται επίσης ότι ο χώρος είναι ανοιχτός για έλεγχο από τις φορολογικές αρχές.

2.3. Το μόνο που χρειάζομαι είναι ο υπολογιστής – δεν χρειάζομαι αρχικό κεφάλαιο, επιχειρηματικό σχέδιο ή λογιστή.

Αν κάποιος έχει σκοπό να ανοίξει, για παράδειγμα, ένα κατάστημα, δεν θα διανοούταν να το πράξει χωρίς να έχει εξασφαλίσει αρχικό κεφάλαιο, να έχει καταρτίσει ένα επιχειρηματικό σχέδιο και να έχει βρει λογιστή. Δυστυχώς, πολλοί μεταφραστές ξεκινούν χωρίς να λαμβάνουν υπόψη την επιχειρηματική πλευρά της δραστηριότητάς τους. Δεν σχεδιάζουν μακροπρόθεσμα, δεν κατανοούν βασικές λογιστικές αρχές, δεν γνωρίζουν απλά μέσα και μεθόδους προώθησης και προβολής. Ωστόσο, πρέπει να γίνει συνείδηση ότι ο μεταφραστής πουλάει υπηρεσίες σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον, σε μια αγορά.

Ως εκ τούτου ο νεοεισερχόμενος μεταφραστής χρειάζεται το αρχικό κεφάλαιο για να αποκτήσει τον εξοπλισμό και το λογισμικό που θα του επιτρέψουν να γίνει πιο ανταγωνιστικός και, το βασικότερο, πιο παραγωγικός, μια έννοια που συνδέεται άμεσα

με την ανταγωνιστικότητα. Το θετικό τουλάχιστον είναι ότι σε σύγκριση με προηγούμενες εποχές, το απαιτούμενο αρχικό κεφάλαιο έχει μειωθεί, αφενός μεν επειδή οι τιμές για βασικό εξοπλισμό και περιφερειακά παρουσιάζουν πτώση, και αφετέρου χάρη σε μια πληθώρα δωρεάν εφαρμογών και προγραμμάτων που είναι πλέον συμβατά με κύριες μεταφραστικές μνήμες, τα Windows και το Office, και μπορούν να υποκαταστήσουν προσωρινά (ή μόνιμα) ορισμένα ακριβότερα προγράμματα, δίνοντας ώθηση στους νεοεισερχομένους, ώστε να μπορούν να ξεκινήσουν άμεσα εργασία.

Περαιτέρω, ο νεοεισερχόμενος μεταφραστής χρειάζεται το επιχειρηματικό σχέδιο για να υπολογίσει τη βιωσιμότητά του και πώς θα προσεγγίσει τους πελάτες. Το επιχειρηματικό σχέδιο δεν χρειάζεται να είναι κάτι περίπλοκο. Εξάλλου υπάρχουν πάμπολλοι ηλεκτρονικοί πόροι που διατίθενται δωρεάν και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βάση. Μπορεί να είναι ένα απλό έγγραφο όπου διατυπώνονται π.χ. η τρέχουσα κατάσταση της αγοράς, η απαραίτητη τεχνογνωσία και τα εργαλεία, οι προσφερόμενες υπηρεσίες, τα χαρακτηριστικά των πελατών, οι ανταγωνιστές, οι δαπάνες, οι χρεώσεις κ.λπ.

Ωστόσο, παρά τους διαθέσιμους πόρους, αρκετοί νέοι ελεύθεροι επαγγελματίες εξακολουθούν να μην υπολογίζουν τι πρέπει να κερδίζουν για να συνεχίζουν τη δραστηριότητά τους, με αποτέλεσμα συχνά να αδυνατούν να καλύψουν ακόμα και τις ασφαλιστικές εισφορές τους. Δεν σκέφτονται ότι η εισροή των όγκων εργασίας παρουσιάζει διακυμάνσεις και εξαρτάται από παράγοντες όπως το οικονομικό κλίμα, οι πολιτικές εξελίξεις, οι τεχνολογικές καινοτομίες, η καταναλωτική συμπεριφορά, η εφαρμογή νέας νομοθεσίας, οι εξαγορές και συγχωνεύσεις εταιρειών κ.λπ. Δεν προγραμματίζουν για να αντιμετωπίσουν τους 'ήσυχους μήνες', ενώ άλλοι στηρίζουν μεγάλο ποσοστό του εισοδήματός τους σε 1 ή 2 πελάτες χωρίς να κατανοούν ότι για να

είναι υγιής η δραστηριότητά τους χρειάζονται μια ευρύτερη και σωστά κατανοημένη πελατειακή βάση.

Τέλος, ο μεταφραστής χρειάζεται τις υπηρεσίες λογιστή ή φοροτεχνικού επειδή πλέον η φορολογική νομοθεσία είναι τόσο απρόβλεπτη, ο Κώδικας Στοιχείων και Βιβλίων στην Ελλάδα έχει γίνει τόσο περίπλοκος και τα πρόστιμα είναι τέτοια, που δεν αφήνουν άλλη επιλογή, ενώ πρόσφατα το ίδιο το κράτος έχει νομοθετήσει και εξαναγκάσει τους ελεύθερους επαγγελματίες να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες λογιστών.

2.4. Ο επαγγελματίας με κατ' οίκον γραφείο είναι σε πιο δυσχερή θέση από τον επαγγελματία με εξωτερικό γραφείο

Ένας άλλος μύθος είναι ότι ο επαγγελματίας με κατ' οίκον γραφείο αναγκάζεται να δουλεύει από το σπίτι επειδή κερδίζει λιγότερα, ενώ ο επαγγελματίας με γραφείο έχει μεγαλύτερα κέρδη, είναι οικονομικά πιο εύρωστος, συνεπώς έχει την πολυτέλεια να διατηρεί ξεχωριστό επαγγελματικό χώρο. Ωστόσο, οι επιλογές της επαγγελματικής στέγης καθορίζονται από παράγοντες όπως η περιοχή/τοποθεσία, τα χαρακτηριστικά των πελατών, το κόστος, η ευκολία πρόσβασης, ακόμα και η οικογενειακή κατάσταση και οι συνεχιζόμενες σπουδές ή τα χόμπι, που επίσης καθορίζουν τις στρατηγικές εύρεσης νέων πελατών και προβολής/προώθησης των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Το ένα σίγουρο κοινό σημείο είναι ότι τόσο το 'εσωτερικό' γραφείο στο σπίτι όσο και το 'εξωτερικό' ως ανεξάρτητος επαγγελματικός χώρος είναι γραφεία, με άλλα λόγια έχουν εξίσου τη δυνατότητα να αναλαμβάνουν και να διαχειρίζονται μεγάλα έργα, να συνεργάζονται με εξωτερικούς μεταφραστές και να δημιουργούν εικονικές ομάδες εργασίας. Η σημερινή τεχνολογία άλλωστε διευκολύνει περισσότερο από ποτέ άλλοτε τη δημιουργία τους. Το άλλο σίγουρο είναι ότι και οι δύο υφίστανται τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, της στρέβλωσης της αγοράς και του αθέμιτου ανταγωνισμού.

Βασική διαφορά είναι ότι στην περίπτωση του κατ' οίκον γραφείου (ακόμα περισσότερο αν πρόκειται για ενοικιαζόμενη κατοικία), ο χώρος είναι περιοριστικός παράγοντας. Δεν μπορείς, για παράδειγμα, να βάλεις πινακίδα με τα στοιχεία σου για να διαφημιστείς, τις περισσότερες φορές δεν μπορείς να κάνεις καταχωρήσεις σε ηλεκτρονικά και έντυπα μέσα με τη διεύθυνσή σου, καθώς οι λοιποί ένοικοι δεν επιθυμούν αγνώστους να μπαينوβγαίνουν για λόγους ασφαλείας, δεν μπορείς να δεχτείς πελάτες στο σπίτι και πάλι για λόγους ασφαλείας ή σπαταλάς χρόνο για να μεταβείς σε συναντήσεις προκειμένου να παραλάβεις ή να παραδώσεις εκτυπωμένες μεταφράσεις, και οι πελάτες δεν μπορούν να σε βρουν με την ίδια ευκολία. Συνεπώς, ήδη όταν έχεις ένα γραφείο στο σπίτι δεν μπορείς να αξιοποιήσεις την αγορά των ιδιωτών με την ίδια ευκολία όπως ένας κατεξοχήν επαγγελματικός χώρος και δεν μπορείς να κάνεις επίσημες συναντήσεις με τους πελάτες σου. Προσανατολίζεσαι συνήθως σε ένα απρόσωπο διαεταίρικό μοντέλο (business-to-business), καθώς υπάρχει μια σχετική ασφάλεια, οργάνωση και αυτοματοποίηση των διαδικασιών που ενισχύουν την παραγωγικότητα.

Από τα παραπάνω ενδεικτικά σημεία προκύπτει ότι βασικό πλεονέκτημα του κατ' οίκον γραφείου είναι η δυνατότητα προσαρμογής της εργασίας στον τρόπο ζωής, με το 70% των μεταφραστών να είναι γυναίκες¹², καθώς η ευελιξία που προσφέρει αυτός ο τύπος απασχόλησης επιτρέπει την άσκηση των 'παραδοσιακών' ρόλων της γυναίκας (τουλάχιστον στο πατριαρχικό κοινωνικό μοντέλο) ως συζύγου και μητέρας, με αποτέλεσμα τη φεμινοποίηση αυτού του επαγγέλματος.

Από την άλλη, όσο ελκυστική και αν είναι αυτή η ευελιξία και ελευθερία για τον καθένα, μπορεί να αποτελέσει βάρος. Δεν υπάρχει ανθρώπινη επαφή, συναδελφικότητα, καθοδήγηση, ανταλλαγή – στοιχεία που βελτιώνουν τις δεξιότητες

¹² ό.π., σελ. 85

του επαγγελματία. Ως άτομο, πρέπει να διαθέτεις αυτοπειθαρχία ακόμα και όταν κανένας δεν σε επιβλέπει, καθώς καλείσαι να ακολουθείς τα ωράρια και τους ρυθμούς των πελατών σου, που μπορεί να εδρεύουν και σε διαφορετικές ζώνες ώρας, σαν να είσαι ένα απομακρυσμένο μέλος της ομάδας και ως εκ τούτου πρέπει να απαντάς σε τηλεφωνήματα και email εγκαίρως, να τηρείς αυστηρές προθεσμίες και να συνεισφέρεις κάτι περισσότερο, ώστε να γίνει αισθητή η ποιότητα και η διαφορετικότητα των υπηρεσιών σου. Ένα ακόμα μειονέκτημα, φυσικά, είναι ότι πρέπει να θυσιάσεις μέρος της οικίας σου για τη δουλειά σου.

3. Οι οπτικές...

3.1. Η οπτική της οικογένειας και των φίλων

Συνήθως ο οικογενειακός και φιλικός/κοινωνικός περίγυρος δεν αντιμετωπίζουν τον ελεύθερο επαγγελματία μεταφραστή ως εργαζόμενο πλήρους απασχόλησης και δεν φαίνεται να κατανοούν ότι ακολουθεί κάποιο ωράριο, έχει ένα πελατολόγιο που πρέπει να εξυπηρετεί, έχει εξειδίκευση και δεξιότητες που πρέπει να ανανεώνει, έχει υποχρεώσεις που μπορεί να εκτείνονται και εκτός του εργασιακού αντικειμένου του.

Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν εμφανή στοιχεία ‘κύρους’ και ‘ελέγχου’ που να εξυψώνουν την απασχόληση αυτή ως αυτόνομο επάγγελμα, αποδίδοντας στη συνείδησή τους χαμηλότερη αξία¹³. Επιπλέον, η ευελιξία αυτής της μορφής απασχόλησης παρερμηνεύεται στην κοινή αντίληψη και δυσχεραίνει το διαχωρισμό μεταξύ εργασιακών και προσωπικών ωρών, ο χώρος άσκησης της εργασίας δεν γίνεται σεβαστός επειδή είναι κοινόχρηστος ή ανοικτός, ούτε και το πρόγραμμα εργασίας καθώς θεωρείται ότι μπορεί να προσαρμοστεί εύκολα και ο χρόνος να αναπληρωθεί αργότερα, ενώ θεωρείται αυτονόητο και αναμενόμενο η οικογένεια και οι κοινωνικές σχέσεις να έχουν προτεραιότητα έναντι των εργασιακών

¹³

ό.π., σελ. 86

υποχρεώσεων, κάτι που δεν θα συνέβαινε φυσικά στην περίπτωση ενός επαγγέλματος με 'κύρος', σε έναν κλασικό χώρο γραφείου, με μια παραδοσιακή εργασιακή σχέση και ένα θεσμοθετημένο ωράριο. Συμπέρασμα: Το κατ' οίκον γραφείο πρέπει να είναι άβατο για την οικογένεια και τους φίλους. Ο μεταφραστής πρέπει να ορίσει όρια από νωρίς, για να αποφεύγονται τυχόν προστριβές και παρενοχλήσεις.

3.2. Η οπτική του κράτους

Από την αντίληψη του 'μη επαγγελματία' περνάμε ξαφνικά στην αντίληψη της 'επιχείρησης', καθώς έτσι αντιλαμβάνεται το κράτος κάθε ελεύθερο επαγγελματία. Και ενώ ορισμένα άρθρα του φορολογικού κώδικα είναι κοινά για τους ελεύθερους επαγγελματίες/επιτηδευματίες και τις επιχειρήσεις, αυτή η αντιμετώπιση δεν συνοδεύεται π.χ. από ανάλογα φορολογικά κίνητρα και ευκαιρίες ανάπτυξης, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι εν δυνάμει ο ελεύθερος επαγγελματίας μπορεί να προσφέρει και αυτός με τη σειρά του εργασία σε μεγαλύτερη κλίμακα, συνεισφέροντας στην απασχόληση και τα έσοδα.

Συνεπώς σε αυτό το πλαίσιο, ο ελεύθερος επαγγελματίας μεταφραστής είναι μια ατομική επιχείρηση και πρέπει να διαθέτει εκτενείς γνώσεις του φορολογικού κώδικα για το πώς να τηρεί βιβλία, να κόβει αποδείξεις και τιμολόγια, να συναλλάσσεται στο εσωτερικό και εξωτερικό, αλλά και νομικές γνώσεις όταν υπογράφει συμβάσεις, ώστε να είναι πάντα υποψιασμένος για αθέμιτες 'επιχειρηματικές πρακτικές'. Σε κάθε περίπτωση όμως, δεν προστατεύεται όπως μια επιχείρηση, είναι μάλιστα εκτεθειμένος στις ανεπάρκειες του φορολογικού κώδικα.

3.3. Η οπτική του πελάτη

Για τον πελάτη ο μεταφραστής είναι κάποιος που βρίσκεται πάντα σε ετοιμότητα και διαθέτει τις δεξιότητες και τις γνώσεις να μεταφράσει ό,τι του αναθέσει, στο πλαίσιο εντατικοποίησης της μεταφραστικής εργασίας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια.

Έτσι, αναμένεται από το μεταφραστή να μεταφράζει κατά προτίμηση από και προς πολλαπλές γλώσσες, να γνωρίζει τους υφολογικούς οδηγούς και την ορολογία των τελικών πελατών, ή ακόμα και να διαμορφώνει τη γλωσσική τους εικόνα για τη συγκεκριμένη αγορά, να γνωρίζει πολλαπλούς επιστημονικούς τομείς, να διαβάσει και να εφαρμόζει άμεσα πολυσέλιδες οδηγίες –χρόνος που πολλές φορές δεν συνυπολογίζεται στο χρόνο εκτέλεσης του έργου–, να τηρεί τις προθεσμίες με την ακρίβεια χρονομέτρου (αρκεί να αναλογιστεί κανείς την ύπαρξη παραδόξων και καταχρηστικών όρων σε συμβάσεις που επιβάλλουν πρόστιμα στους μεταφραστές για καθυστερήσεις ακόμα και 15 λεπτών), να είναι πάντα διαθέσιμος μπροστά στον υπολογιστή, να μπορεί να χειριστεί 100 διαφορετικά προγράμματα λογισμικού, να είναι επιμελητής, αναθεωρητής, αξιολογητής, να είναι γρήγορος, αξιόπιστος, να τα κάνει όλα σε προσιτή τιμή που του επιβάλλεται πολλές φορές εκ των άνω. Δηλαδή επικρατεί η λογική του ‘one stop shop’, των υπηρεσιών μίας στάσης, με την πίεση της γρήγορης, εντατικής, εμπορευματοποιημένης εργασίας (παράδοξο, αν αναλογιστεί κανείς ότι ο ελεύθερος επαγγελματίας θα έπρεπε να θέτει τους δικούς του όρους παροχής της υπηρεσίας, και όχι το αντίστροφο).

3.4. Η οπτική του ελεύθερου επαγγελματία

Το να είσαι ελεύθερος επαγγελματίας σημαίνει ότι συνήθως πρέπει να κάνεις τα πάντα μόνος σου. Να διαμορφώσεις το χώρο, να εγκαταστήσεις και να συνδέσεις τον εξοπλισμό, να εγκαταστήσεις και να ρυθμίσεις το λογισμικό, να καλέσεις την τεχνική υποστήριξη ή να ψάξεις να βρεις τη λύση μόνος σου, ενώ παράλληλα διεκπεραιώνεις αιτήματα, κάνεις τη διαχείριση, τιμολογείς, συμπληρώνεις έντυπα της εφορίας, ενημερώνεις το προφίλ σου σε φόρουμ και τοποθεσίες στο διαδίκτυο, δημιουργείς τον δικό σου ιστότοπο, διαφημίζεις και γενικότερα δημιουργείς την επαγγελματική σου ταυτότητα. Με άλλα λόγια είσαι τεχνικός, γραμματέας, λογιστής, διαχειριστής, κάνεις

έρευνα αγοράς, μπορεί να γίνεις και σχεδιαστής ιστοσελίδων και σίγουρα είσαι ‘δημοσιοσχετίστας’.

3.5. Η προσωπική οπτική

Ο μεταφραστής σε μια προσπάθεια να ανταποκριθεί σε όλες αυτές τις απαιτήσεις και αντιλήψεις, αναλαμβάνει πολλαπλούς ρόλους που συχνά δεν αφορούν αυτό καθ’ αυτό το μεταφραστικό έργο. Έτσι μπορεί να είναι συντονιστής και διαχειριστής, να προσφέρει τεχνική υποστήριξη, να δημιουργεί γλωσσάρια και υφολογικούς οδηγούς, να κάνει υποτιτλισμό, να κάνει DTP και testing λογισμικού συσκευών. Σίγουρα, καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται, θα εξελίσσονται και οι υπηρεσίες που θα προσφέρει. Ήδη η αγορά αναζητά εξειδικευμένους μεταφραστές για τη μετε-επεξεργασία (post-editing) μηχανικά μεταφρασμένου περιεχομένου, για τη μετάφραση SEO (search engine optimization), για βιντεοπαιχνίδια και εφαρμογές κινητών.

4. Συμπέρασμα

Εν κατακλείδι, το κατ’ οίκον γραφείο αντικατοπτρίζει τον τρόπο αντιμετώπισης της εργασίας και του επαγγέλματος. Αν κάποιος δεν διαθέτει τον απαραίτητο σεβασμό, τη δέσμευση και το πάθος που είναι απαραίτητα για επιτυχία, αυτό θα φανεί και στη δουλειά του. Η διαμόρφωση του γραφείου, ο εξοπλισμός και το λογισμικό είναι απλά εργαλεία για την εκτέλεση της εργασίας και δεν μπορούν να αναπληρώσουν την αυτοπειθαρχία, την ευελιξία και την ευστροφία που χρειάζεται κάποιος για να ακολουθεί το πρόγραμμα, τις απαιτήσεις, τα πρότυπα και τις μεθόδους εργασίας των πελατών του, αλλά ούτε την αυτοπεποίθηση να υπαγορεύει εντός λογικών πλαισίων τους δικούς του όρους εργασίας και να ζητάει δίκαιη και αρμόζουσα αμοιβή για τις υπηρεσίες του.

Παρουσίαση του δικτύου μεταφραστών YOURTRANSLATOR.GR

Κωνσταντίνα Τυροβολά

Συν-δημιουργός του δικτύου - Σπάρτη

Abstract

Yourtranslator.gr is a network of freelance translators, created in 2011 by three Ionian University graduates, Marina Spanou, Konstantina Tyrovola and Aliko Anagnosti. It is an exclusively online translation service, covering most European and Asian languages. Yourtranslator aims at simplifying procedures, developing direct relations with customers and offering services of high quality, saving time and cost at the same time. The following services are available: Translation - Certified translations, Proofreading, Interpreting, Transcription and Subtitling. We will be explaining how we came up with the idea of Yourtranslator, how we planned it and brought it to fruition and how the website works both for customers and translators. We will also talk about the advantages (independence/flexibility, low cost operation, direct communication with the customer, entrepreneurship, personal growth) and disadvantages of working online and the challenges (commitment, lack of personal time, prices, economic situation) that we had to face and are still facing as we speak. Finally, we are going to elaborate on our future goals and aspirations (strong online presence, maintaining and developing our clientele, expanding our network of freelancers, competitiveness, innovation, possibility of establishing a company) as far as Yourtranslator is concerned.

Λέξεις κλειδιά: _Yourtranslator, Translation, Freelancers, Official translations, Languages, Greek, High quality, Professional

Γεια σας από εμάς. Ελπίζουμε να είστε καλά και να απολαμβάνετε τη σημερινή ημερίδα. Αναφέρθηκαν τα ονόματα, αλλά δεν είπαμε ποια είναι ποια. Δίπλα μου είναι η Αλίκη Αναγνώστη και η ομιλούσα είμαι η Ντίνα Τυροβολά. Θα θέλαμε να σας ευχαριστήσουμε για την παρουσία σας, ευχαριστήσουμε την ΠΕΕΜΠΠ που είναι ο σύλλογός μας για την πρόσκλησή της και όλους τους συνδιοργανωτές της σημερινής ημερίδας, και να σας μιλήσουμε για το θέμα μας. Καταρχάς να πούμε ότι το yourtranslator.gr είναι μια ηλεκτρονική σελίδα, εμείς το καλούμε ομάδα ή κοινότητα μεταφραστών. Τα μέλη τα οποία τα διαχειρίζονται κατά κύριο λόγο είναι τρία: οι δύο

παρούσες και η Μαρία Σπανού η οποία βρίσκεται στην Ολλανδία, ζει και εργάζεται εκεί, είναι και αυτή freelancer, απλά δεν μπορούσε να έρθει σήμερα εδώ, οπότε εκπροσωπείται η ομάδα από τα δύο της τα μέλη. Θα σας πούμε λοιπόν τι είμαστε, τι μοντέλο, πώς λειτουργούμε, τι καινούριο φέρνουμε.

Είμαστε μια ηλεκτρονική ιστοσελίδα, η yourtranslator.gr. Σκοπός μας είναι να παρέχουμε μεταφραστικές υπηρεσίες και άλλες γλωσσικές υπηρεσίες, όπως υποτιτλισμός, μεταγλώττιση και άλλες. Στην οθόνη βλέπετε κάποια τμήματα της σελίδας μας, η αρχική είναι με το γαλάζιο. Παρέχουμε αυτές τις υπηρεσίες κατά κύριο λόγο σε ηλεκτρονική βάση. Θεωρούμε ότι αυτή είναι, κατά έναν τρόπο, η πρωτοτυπία μας. Είμαστε μια συνεργασία ελεύθερων επαγγελματιών, ηλεκτρονική. Ο σκοπός είναι όλο αυτό να γίνεται με μια απλή διαδικασία, και για τον μεταφραστή και για τον πελάτη. Να σας πούμε ότι η σελίδα μας βρίσκεται στο διαδίκτυο από το 2011, το σχέδιο το επεξεργαζόμασταν 6 μήνες πριν, οπότε έχουμε ενάμιση χρόνο περίπου ζωής.

Πώς γεννήθηκε η ιδέα; Θέλαμε να συνεργαστούμε, είμαστε και φίλες από το πανεπιστήμιο, και στη συνέχεια να έχουμε μια ανεξάρτητη βάση και επιχειρηματικότητα σε σχέση με τα μεταφραστικά γραφεία που συνεργαζόμασταν μέχρι εκείνη την εποχή, για να έχουμε τους δικούς μας όρους εργασίας, πληρωμής και λειτουργίας.

Πρώτον λοιπόν ήταν ότι θέλαμε να έχουμε μια ανεξάρτητη βάση. Δεύτερον, θέλαμε να συνεργαστούμε, επειδή πιστεύουμε ότι όσοι πιο πολλοί, τόσο πιο καλά, και η ιδέα αυτή υπάρχει στο εξωτερικό, σε αντίστοιχες σελίδες, οπότε είχαμε και αυτή την ιδέα από εκεί. Έτσι δημιουργήσαμε αυτή τη σελίδα.

Το πρώτο στάδιο ήταν να δημιουργήσουμε την ηλεκτρονική μας σελίδα που είναι και το προφίλ μας και μετά δημιουργήσαμε τις διαδικασίες, όπως φαίνεται στην

παρουσίαση, για τον μεταφραστή και για τον πελάτη. Ο πελάτης ανεβάζει μέσω της φόρμας μας ή μας στέλνει σε ένα email το αρχείο του, λαμβάνει μια προσφορά, αν τα βρούμε στην τιμή, προχωράμε στη μετάφραση. Τη μετάφραση την κάνουμε είτε εμείς οι ίδιες –επειδή πάνω από όλα είμαστε μεταφράστριες– αναλόγως με τη διαθεσιμότητα και τις γλώσσες, και αν δεν μπορούμε λόγω χρόνου και γλωσσικού συνδυασμού, αναθέτουμε σε ένα μεταφραστή από τους συνεργάτες μας που έχουμε στη βάση των συνεργατών μας, στην οποία βάση μπορεί να εργαστεί όποιος ενδιαφέρεται. Υπάρχει ειδικό σημείο που λέει "γίνετε μέλος μας". Η διαδικασία είναι πολύ απλή. Ανεβάζει το βιογραφικό όποιος ενδιαφέρεται και παίρνουμε απλά ένα δείγμα, και στη συνέχεια – αναλόγως των έργων που μας ανατίθενται– αναθέτουμε και εμείς τα αντίστοιχα. Μεταξύ μας έχουμε κάνει διαχωρισμό αρμοδιοτήτων: η Αλίκη είναι υπεύθυνη για τους μεταφραστές, η Μαρία για την προβολή στα διαδικτυακά μέσα και εγώ για τους πελάτες.

Να σας πούμε συγκεντρωτικά πώς έχει πάει μέχρι τώρα. Υπάρχουν κάποια θετικά, κάποια αρνητικά. Τι γίνεται; Αξίζει τον κόπο; Θεωρούμε ότι αξίζει και μάλιστα πάρα πολύ. Κατ' αρχάς, υπάρχουν έργα που ανατίθενται, έχουμε αρχίσει να γινόμαστε γνωστοί, οπότε πιστεύουμε ότι σίγουρα αξίζει τον κόπο. Αισθανόμαστε ότι κάνουμε κάτι δημιουργικό, έχουμε μια αυτονομία, έχουμε μια άμεση σχέση με τον πελάτη, βρίσκουμε εμείς τους πελάτες μας, καθορίζουμε εμείς τους όρους συνεργασίας και πληρωμής. Σημαντικό επίσης είναι ότι όλο αυτό το εγχείρημα, όπως για τους περισσότερους... οι περισσότεροι διστάζουν να κάνουν πράγματα επειδή πιστεύουν ότι αυτό απαιτεί ένα κόστος. Όμως στην περίπτωσή μας, το κόστος είναι πάρα πολύ χαμηλό. Όπως μπορείτε να φανταστείτε, ήταν μόνο η δημιουργία της σελίδας, το κόστος του σχεδιασμού της. Κατά τα άλλα, απολαμβάνουμε την όλη διαδικασία γιατί αισθανόμαστε ότι έχουμε μπει στον κόσμο της επιχειρηματικότητας κατά κάποιον

τρόπο. Ερχόμαστε σε επαφή με επιχειρήσεις, έχουμε μπει σε τομείς όπως το ηλεκτρονικό μάρκετινγκ, η διαχείριση έργου, που τα ξέραμε γενικά αλλά όχι τόσο συγκεκριμένα, έχουμε εξελιχθεί προσωπικά, παραμένουμε σε επαφή με το αντικείμενό μας, ενημερωνόμαστε και είμαστε και σε εγρήγορση γιατί πρέπει να είσαι online, να παρακολουθείς τι γίνεται και στον τομέα σου και σε άλλες επιχειρήσεις.

Σας ευχαριστώ που με ακούσατε. Θα συνεχίσει η Αλίκη με το άλλο κομμάτι της παρουσίας.

Αλίκη Αναγνώστη

Συν-δημιουργός του δικτύου - Αθήνα

Καλησπέρα και από εμένα. Εγώ θα σας μιλήσω για τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε στην προσπάθειά μας. Η πρώτη βασική δυσκολία αφορά την ατομική δέσμευση που απαιτεί από μέρους μας αυτή η προσπάθεια. Λειτουργούμε ως ομάδα, αλλά λόγω της διαφορετικής γεωγραφικής μας βάσης, περιοριζόμαστε. Για παράδειγμα, οι συζητήσεις και οι αποφάσεις γίνονται πάντα και αναγκαστικά μέσω skype, τηλεδιάσκεψη, και αυτό απαιτεί μια άλφα διαθεσιμότητα από την κάθε μία μας. Επίσης, λόγω της αύξησης των αρμοδιοτήτων μας, δεν ασχολούμαστε πλέον μόνο με τη μετάφραση, αλλά και με το λειτουργικό και οργανωτικό κομμάτι. Αυτό έχει μειώσει σημαντικά τον προσωπικό μας χρόνο. Επίσης ακόμα στο λειτουργικό κομμάτι γίνονται πολλές αλλαγές. Όσον αφορά στην ιστοσελίδα, για παράδειγμα, μετά από ένα χρόνο δεν την έχουμε τελειώσει ακόμα, αλλάζουμε πράγματα μέχρι και τώρα. Μια από τις μεγαλύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε αφορά τη διαμόρφωση των τιμών. Οι πιέσεις που δεχόμαστε από τους πελάτες έχουν αυξηθεί, και ειδικά σε συνδυασμό με την παρούσα οικονομική συγκυρία. Όλοι προσπαθούν να μειώσουν το κόστος τους, υποτιμώντας κατά κάποιον τρόπο τη

δουλειά του μεταφραστή. Εμείς, επειδή είμαστε και οι ίδιες μεταφράστριες, βρισκόμαστε κάπου στη μέση, προσπαθούμε να συμβιβάσουμε τις δύο πλευρές, εξηγώντας κάποιες φορές στον πελάτη τα αυτονόητα για εμάς που βρισκόμαστε σε αυτό το επάγγελμα, δηλαδή, για τη μετάφραση, τις τιμές, τι περιλαμβάνει όλη αυτή η διαδικασία που λέγεται μετάφραση.

Ένας σημαντικός παράγοντας είναι ο κακός συγχρονισμός μας με την οικονομική συγκυρία. Αντιμετωπίζουμε τις ίδιες δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο κάθε freelancer, αλλά και η κάθε νέα επιχείρηση που προσπαθεί να εδραιωθεί στο χώρο αυτή τη στιγμή. Ωστόσο, είμαστε αισιόδοξοι και έχουμε στόχους για το μέλλον.

Ένας από τους σημαντικότερους στόχους μας είναι η εξωστρέφεια. Πέρα από την ελληνική αγορά, προσπαθούμε να αναπτύξουμε δραστηριότητα και στο εξωτερικό, π.χ. στον τομέα εισαγωγών-εξαγωγών. Στοχεύουμε επίσης στην ενίσχυση της διαδικτυακής μας παρουσίας και προβολής. Έχουμε ήδη παρουσία στα πιο σημαντικά μέσω κοινωνικής δικτύωσης, αλλά προσπαθούμε να είμαστε σε συνεχή εγρήγορση, επειδή αντιλαμβανόμαστε πόσο σημαντικό είναι αυτό στη σημερινή εποχή. Στην εξέλιξή μας σημαντικό ρόλο έχει και η διατήρηση και ενίσχυση του πελατολογίου μας. Προσπαθούμε ή μάλλον στοχεύουμε να καλύπτουμε κάθε γλωσσική ανάγκη των πελατών που ήδη έχουμε, αλλά φυσικά βρισκόμαστε σε αναζήτηση νέας πελατείας. Αυτό φυσικά προϋποθέτει την επέκταση του δικτύου των μεταφραστών μας. Αν και έχουμε αρκετούς συνεργάτες, παρουσιάζεται συνεχώς ανάγκη για νέους γλωσσικούς συνδυασμούς.

Όπως κάθε επιχείρηση, σημαντικός στόχος είναι και η ανταγωνιστικότητα που έχουμε στην αγορά, και αυτό διασφαλίζεται έως ένα σημείο από την καινοτομία στην οποία προσπαθούμε να στοχεύουμε πάντα. Τέλος, στα σχέδιά μας βρίσκεται πιθανώς η ίδρυση εταιρείας διότι δεν έχουμε νομική μορφή και ως εκ τούτου αντιμετωπίζουμε

πολλές δυσκολίες λογιστικού τύπου. Η ίδρυση εταιρείας πιθανόν να το έλυνε αυτό, ακόμα το συζητάμε, δεν έχουμε κάτι συγκεκριμένο.

Σας ευχαριστούμε που μας ακούσατε. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους φίλους και τους συνεργάτες μας μεταφραστές και τον σχεδιαστή της ιστοσελίδας μας Louis Gomez για την υπομονή και το χρόνο του.